

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ ČTVRTÝ ROČNÍK

7

Ideologická diverzia a jej metódy ako nástroj politiky imperializmu

Generálny tajomník ÚV KSSZ Jurij Andropov na zasadnutí Ústredného výboru KSSZ 15. júna 1983 podčiarkol, že „v celej našej výchove a propagandistickej práci treba stále vychádzať z osobitosti historického obdobia v ktorom žijeme a tou je konfrontácia dvoch úplne protichodných svetových názorov a dvoch politických smerov — socializmu a imperializmu, konfrontácia, ktorej intenzita a ostrie nemajú obdobu v celom povojnovom období. Bojuje sa o myslenie a srdcia niekoľkých miliárd ľudí na celom svete“. (Pravda, 16. 6. 1983, s. 6.) Pritom je veľmi dôležité odhaľovať lživosť a zákernosť imperialistickej propagandy. Pretože ideologická diverzia a jej metódy sú významným nástrojom politiky imperializmu, pokúsime sa v tejto stati objasniť ich skutočnú podstatu a súčasnú zameranosť proti ČSSR.

Celá doterajšia prax ideovo-diverzného pôsobenia je presvedčivým svedectvom o jeho priamej závislosti a podmiernenosti na politike vládnych kruhov imperialistických štátov. Nech sa tvorcovia, predstavitelia a realizátori antikomunistickej propagandy akokoľvek snažia dokazovať, že ich činnosť je nadtriedna, neideologická a podobne, skutočnosť ostáva rovnaká — antikomunistická propaganda je bezprostredným výrazom triedno-politických záujmov buržoázie.

Dnes ani jeden rozumne uvažujúci človek nepochybuje napríklad o tom, že keby nebolo realizačných plánov USA a ďalších

štátov NATO na rozmiestnenie nových amerických rakiet stredného doletu v západnej Európe a tým získania vojenskej prevahy nad krajinami Varšavskej zmluvy, **nebolo** by ani provokácie rozvírenej okolo juhokorejského lietadla. Cieľom tejto provokácie nebolo v podstate nič iné, ako snaha propagandistickými prostriedkami vyvolať u ľudí nenávisť k Sovietskemu zväzu, jeho „agresívnej politike“ a spolu s tým ovplyvniť svetovú verejnú mienku a psychologicky pripraviť, naladiť široké vrstvy obyvateľstva k pozitívnemu prijatiu plánov na rozmiestnenie rakiet.

Poučenie z toho ale i desiatok a stoviek ďalších predchádzajúcich príkladov spočíva v tom, že antikomunistické, ideovo-diverzné a psychologické opatrenia zvyšujú svoju intenzitu s patričným časovým **predstihom** pred takými politickými, vojenskými, ekonomickými a ďalšími rozhodnutiami vládnych kruhov imperializmu, ku ktorým sa očakáva veľká nevoľa a odpor širokej verejnosti.

Ďalej sa potvrdzuje, že ideovo-diverzné pôsobenie imperializmu vždy bolo, je a bude neoddeliteľnou súčasťou psychologicko-vojny vedenej proti nám. „Triedny nepriateľ, — bolo podčiarknuté na zasadnutí ÚV KSSZ v júni 1983, — sa netají zámerom likvidovať socialistické zriadenie. Prezident Reagan vyzval k novému „križiackemu ťaženiu proti komunizmu. Za jeden z hlavných prostriedkov dosiahnutia svojho cieľa považuje imperializmus „psychologickú vojnu“. Západ ju vedie najvy-

pätejším, dá sa povedať hysterickým protisovietskym a antikomunistickým tónom". [Rudé právo, 15. 6. 1983, s. 7.]

Podstatu psychologickéj vojny tvorí komplexné využitie všetkých prostriedkov ideologickeho, zahraničnopolitického, ekonomického, vojenského, diplomatickeho a ďalšieho pôsobenia imperialismu s cieľom **rozvrátiť socializmus** cestou sústavného narúšania morálnopolitického stavu obyvateľstva vrátane ich ozbrojených síl. Psychologická vojna je vedená v mierových časoch a vo vojne. Spolu so snahou spôsobiť ideologický a morálny rozklad obyvateľstva a vojsk, znížiť ich psychickú odolnosť a schopnosť účinného odporu, veľké úsilie je vyvinuté na to, aby sa u našich ľudí utvárali a podnecovali také postoje, verejná mienka, správanie a konanie, ktoré by zodpovedalo politickým a vojenským cieľom imperialismu. [Porovnaj: Dianiška, G.: Psychológia v práci straníckeho lektora. Bratislava, Pravda 1980, s. 45—46.]

Tá časť psychologickéj vojny, ktorá pre splnenie svojho cieľa využíva zákerný, podlý, nevyberavý a racionálne nezdôvodnený komplex ideovo-propagandistických, programových a organizačných podujatí antikomunistických centrál zameraných k postupnému rozkladu politického, triedneho uvedomenia pracujúceho ľudu a sociálno-politickej štruktúry v socialistických krajinách, označujeme ako **ideologickú diverziu imperialismu**. Vo vzťahu k antikomunistickej propagande ide teda o poňatie širšie, pričom ale táto tvorí jadro ideologickej diverzie. Antikomunistická propaganda je zameraná nielen smerom do socialistických, ale i kapitalistických a rozvojových krajín.

Najstabilnejšími prvkami mechanizmu ideologickej diverzie imperialismu sú jej ciele a zásady. Dynamickosť sa prejavuje v obsahu a osobitne v metódach jej pôsobenia.

Metódy ideologickej diverzie charakterizujeme ako cieľavedomé, najvhodnejšie spôsoby realizácie jej cieľov, úloh a zásad. Ako spôsoby, ktorými sa vnáša ideovo-diverzný obsah do vedomia našich občanov. Najšpecifnejším teoreticko-metodologickým základom týchto metód je **sugescia** a **manipulácia** s informáciami.

Podstata sugescie spočíva v tom, že vplyva na psychiku, správanie a konanie človeka nepozorovane. Nekomunikovateľne prenikajúc do psychiky človeka, realizuje sa sugescia v jeho životnej činnosti vo forme správania snáh, motívov a postojov. Sugescia stimuluje vedomie človeka, ale samotný človek neprejavuje k vsugerovanému obsahu ani kritický, ani afektný vzťah. [Pozri: Švarc, E. I.: Vnušenie v pe-

dagogickom procese. Perm, PGPI 1971, s. 6 — preklad z ruštiny.] Zjednodušené povedané, sugescia v systéme antikomunistickej propagandy je procesom, v ktorom má človek prijímať idey bez ich premýšľania. Takéto stavy môžu vzniknúť u mnohých ľudí osobitne vtedy, keď sa priamo pôsobí na ich emócie, mentalitu, biologickofyziológické potreby a podobne. Práve táto skutočnosť je hrubo zneužívaná ideologickou diverziou imperialismu.

Manipulácia s informáciami, ako druhý najvšeobecnejší základ metód ideologickej diverzie je v podstate **dezinformáciou** prijímateľa, pretože aj keď navonok vyvoláva v ňom proces premýšľania a racionálneho posudzovania predkladaných ideí, môžu tieto idey „obsahovať úplne falošný obraz reality, ktorý keď je nedokazateľný, má podľa západných psychológov rovnaký účinok ako pravda". [Porovnaj: Borský, V.: Psychologická analýza podstaty, zásad a metód antikomunistickej propagandy. Autoreferát KDP, Bratislava, VPA KG 1979, s. 18.]

Vychádzajúc z týchto dvoch základných prístupov v koncipovaní metód ideologickej diverzie imperialismu, ako i dlhoročnej praxe ich uplatňovania, môžeme konkrétne ideovo-diverzné metódy začleniť do dvoch navzájom veľmi úzko spätých skupín:

- metódy **psychologické**, ktoré sú jednoznačne zamerané a zneužívané pre priame, sugestívne pôsobenie na emócie a ďalšie podvedomé a nevedomé ľudské stránky psychiky,
- metódy **ideologicko-psychologické** v ktorých sa kombinuje rozumové s emocionálnym pôsobením.

Skupinu psychologických metód tvoria:

1. **Metóda „obrátených rolí"**, ktorá je jednou z najfrekvencovanejších metód ideologickej diverzie imperialismu zvlášť v poslednom období. Psychologická podstata tejto metódy spočíva v pokusoch o vytváranie klamného obrazu sveta vo vedomí ľudí, teda o vytváranie ich „falošného vedomia", na základe ktorého by konali v intenciaciach politiky imperialismu. Využívajú sa k tomu tri základné postupy: neprestajné opakovanie zjednodušených tvrdení; manipulácia s pojmami a situačne výberové označovanie politiky a hodnôt socialistických krajín za kapitalistické a naopak. Buržoaznym teoretickým východiskom opakovania zjednodušených tvrdení je psychológia davov, kde sa podčiarkuje, že časté a jednoduché opakovanie bez zdôvodnenia, sa nakoniec usadzuje v hlbine nevedomia ľudí a stáva sa podnetom pre ich správanie a konanie. Pritom podstata

„zjednodušenia“ je v tom, že sa jav, idea tvrdenie uvádzajú bez historických a vzájomných súvislostí, odtrhnuté od objektívnej reality. Tento postup bol a je aj v súčasnosti často zneužívaný osobitne vo vzťahu k internacionálnej pomoci Sovietskeho zväzu ďalším socialistickým alebo rozvojovým krajinám. Tak napríklad nezabudli sme ešte na tisíckrát opakované, nenávisťné osočovanie Sovietskeho zväzu ideovo-diverznými centrami ako „agresora, intervenťu a utláčateľa slobodných národov“ v spojitosti s kontrarevolučnými pokusmi imperialismu či už v MER, ČSSR, alebo za posledné dva roky v PER a Afgánskej demokratickej republike. Pritom netreba robiť žiadne presvedčovací kampane k tomu, aby každý nezaujatý človek pochopil, kto je skutočným agresorom, intervenťom a utláčateľom slobodných národov. Stačí pripomenúť len jeden všeobecne známy fakt — USA od roku 1945 v mene „humanizmu“ viedli vrátane s posledným barbarským vpádom do Grenady 26 agresívnych, vojenských intervencií a vojen v rôznych oblastiach Ázie, Afriky, Strednej a Južnej Ameriky.

Opakovanie zjednodušení tvrdení je v ideovo-diverznom pôsobení často doplnované manipuláciou s pojmami. Ide v podstate o zonglovanie slovami, obyčajne dvoch protikladných pojmov. Pritom predpokladom je, aby príjemca k jednému z nich cítil hlboký odpor, záporný vzťah. Ten sa potom má preniesť na druhý uvádzaný pojem. Tak napríklad fašizmus, ktorý je principiálne odsudzovaný väčšinou ľudí, je v ideovo-diverznom vysielaní, buržoaznej tlači, ale nezriedka aj v oficiálnych prejavoch predstaviteľov imperialistických vládnych kruhov, stotožňovaný s komunizmom, ako „totalitným systémom“. Podobne, osobitne v posledných 2—3 rokoch, manipuluje sa s takými tzv. „všeľudskými“ pojmami, akými sú: sloboda a demokracia, ľudské práva a v ich protipóle — „komunistická tyrania“, „utlačovanie osobnosti v socializme“ a ďalšie.

„Klasickou ukážkou manipulácie s pojmami bolo napríklad vystúpenie Reagana pred britským parlamentom 8. júna 1982. Citujem z jeho prejavu: „Pochod slobody a demokracie ponechá marxizmus-leninizmus na smetisku dejín, rovnako ako ponechá iné tyranie, ktoré dusia slobodu a umlčujú sebavyjadrenie ľudu“. [Text prejavu prezidenta Reagana, uverejneného agentúrou UPI 9. 6. 1982.] Myslím, že uvedený výňatok nevyžaduje ďalšie komentovanie.

Dnes azda najpoužívanejším postupom utvárania „falošného vedomia“ máš je situácie výberové označovanie politiky a

hodnôt socialistických krajín za kapitalistické a naopak. Neprekonateľným majstrom v realizácii tohto postupu je znovu pán Reagan. Podľa potreby a danej situácie prezentuje USA ako krajinu, ktorá je „hlbokou oddanou veci mieru“ a Sovietsky zväz ako „hlavný zdroj napätia a nebezpečenstva vo svete“. Až tragikomicky a z vecného hľadiska úplne rozporne pôsobí jeho vystúpenie pred japonským parlamentom 11. novembra 1983. Dovoliť si pred zástupcami krajiny, ktorá ako prvá niesla ničivé následky americkej atómovej bomby, pokrytecky vydávať USA za najväčšieho zástanca mieru a jadrového odzbrojenia, hoci každému sú až priveľmi dobre známe americké vojenské doktríny o „obmedzenej jadrovej vojne“ a o „jadrovom zastrašení“ ZSSR, k čomu okrem iného má prispieť aj rozmiestnenie rakiet stredného doletu v západnej Európe.

Mohli by sme uviesť rad ďalších príkladov o „mierutvorných“ opatreniach a návrhoch USA, ktoré nás nenechajú ani na okamih v pochybnostiach o tom, že expanzívna a prirodzená agresivnosť sú najvlastnejšími produktami imperialismu. Pripisovanie týchto vlastností socializmu a komunizmu cestou metódy „obrátených rolí“ bolo a bude vždy neúčinné nielen preto, že samotnou podstatou komunizmu je odstránenie vykorisťovania človeka človekom, boj za mier a pokrok vo svete, ale i preto, že v politike Sovietskeho zväzu a ďalších socialistických krajín nedochádza k rozporu medzi slovom a činom tak, ako je to zbežným javom v politike imperialistických štátov.

2. **Metóda tzv. kryštalizácie** ako ďalšia metóda ideologickej diverzie je založená na poznatku, že v psychike každého človeka sa nachádzajú faktory určitého druhu nespokojnosti. Napríklad nespokojnosť s vykorisťovaním, nespokojnosť s pracovnými výsledkami, nespokojnosť s cenami, výškou platu a podobne. Zo spoločného hľadiska obsah zamerania nespokojnosti môže byť teda pozitívny, negatívny alebo indiferentný. Podstata mechanizmu „kryštalizácie“ spočíva v tom, že sa najskôr jednotlivé prvky nespokojnosti umelo sústredia a zamerajú sa na určitý fiktívny, náhradný cieľ. Keď takto vytvorený komplex nespokojnosti dosiahne požadovanú intenzitu (vykryštalizoval sa), zmení sa náhle jeho smer k skutočne sledovanému cieľu, na ktorom má dôjsť k „vybitiu“. V pozadí každého čiastkového, skutočného cieľa sledovaného ideologickou diverziou stojí jej všeobecný cieľ — rozklad socializmu.

Metóda „kryštalizácie“ je permanentne používanou metódou ideologickej diverzie

imperializmu. Obsahovo sa zameriavala, ale i dnes sa zameriava na vyvolávanie nespokojnosti s „nízkou“ životnou úrovňou v Československu, kde sa ako základná príčina uvádza „ľudom vnútený komunizmus sovietskeho typu“ a uplatňovanie vedúcej úlohy strany v našej spoločnosti, ktorá im vadí nielen v ekonomickej, ale vo všetkých ďalších oblastiach života a činnosti socialistickej spoločnosti. Nespokojnosť vyvolávajú opisovaním vykonštruovaného „náboženského útlaku a perzekúcie cirkve v ČSSR“. Je až neuveriteľné, kam až siaha fantázia, zlomyseľnosť, ale i hlúposť ideovo-diverzných centier, keď sa zvlášť v poslednom období snažia široko zneužiť ekologické problémy k vyvolaniu nespokojnosti s ekonomickou politikou KSC, ktorá je označovaná za „viníka ohrozenia ľudského života industrializáciou krajiny a kolektivizáciou poľnohospodárstva“. Pritom skoro denne sme svedkami toho, koľko úsilia a konkrétnych opatrení prijímajú a realizujú stránice a štátne orgány pre zlepšovanie životného prostredia a vôbec pre riešenie ekologických problémov. Je typické, že pokiaľ prostriedky ideologickej diverzie maximálne dramatizujú, zveličujú a prekrúcajú ekologickú situáciu v ČSSR, ďaleko väčšie problémy kapitalistických krajín v tejto oblasti zľahčujú až bagatelizujú. Označujú ich ako „sprievodný jav civilizáčného rastu“. Vo vzťahu k ČSEA sú snahy ideologickej diverzie imperialismu zamerané na vyvolávanie nespokojnosti veliteľského zboru s uplatňovaním a prehľbovaním vedúcej úlohy KSC v armáde, k členstvu vo Varšavskej zmluve, bratstva a bojového súdružstva osobitne so Sovietskou armádou, čo je neprestajne podnecované otrepanou frázou o „nerovnomernom postavení ČSEA v združení Varšavskej zmluvy a podriaďovaní sa hegemonizmu Sovietskeho zväzu“. Smerom k vojakom základnej služby je úsilie zamerané na vyvolávanie nespokojnosti s organizovanosťou, disciplínou, poradosťou a vojenským režimom. V poslednom roku sa obnovili a zintenzívnili pokusy o podnecovanie nespokojnosti s dĺžkou vojenskej základnej služby.

Tak by sme mohli uviesť nevyčísľateľný rad ďalších príkladov, ktorý svedčí o jednom: ideologická diverzia imperialismu vyvoláva nespokojnosť ku všetkému, čo súvisí s marxizmom-leninizmom a s reálnym socializmom. Za čo nás chvália alebo kladne oceňujú, tam vždy nachádzame záujmy politiky imperialismu alebo buržoáznej ideológie. Preto triedne posudzovanie a hodnotenie každého ich slova a činu je základom politickej bdlosti každého z nás.

3. Neutralizácia je metóda, pomocou ktorej sa ideologický protivník usiluje vyvolať v objekte pôsobenia spoločensko-politickú ľahostajnosť až pasivitu. Inak povedané — neutralizovať ho od aktívneho riešenia spoločenských problémov. Najpoužívanejšími prostriedkami tejto metódy sú: reklama, filmy, braková literatúra, pornografia a podobne. Týmto a ďalšími prostriedkami sa pokúšajú buržoázni ideológovia vnašať do vedomia občanov socialistických krajín, hlavne mládeže, idey individualizmu, osobnej slávy, „západného“ spôsobu života, spotrebiteľského vzťahu k spoločnosti, bezpracného zisku, uvoľnenej sexualitý a ďalších negatívne pôsobiacich obsahov, ktoré odpútavajú pozornosť ľudí od aktívneho budovania a obrany socializmu. Na dosiahnutie tohto cieľa sa organizátori a realizátori ideologickej diverzie neštilia zneužívať až také najkrajšie prostriedky, ako je pašovanie mafiítk do socialistických krajín a podobne. Treba však podčiarknuť, že metóda neutralizácie zvlášť v súčasnosti je používaná v jednote a v úzkej prepojenosti s metódou provokácie.

4. Provokácia je metódou podpičovania a štvania k zakázanej, nedovolennej, najmä politickej činnosti. V svojej podstate je táto metóda založená na poznatkoch psychológie predvídania situácií (antipácia) a uskutočnenia (realizácia). Predvídanie situácie vyvoláva v psychike človeka napätie, ktoré sa v realizačnom procese spravidla odbúrava alebo podstatne znižuje. Nemusí však k tomu dôjsť, pretože v realizácii môže dochádzať k predvídanu ďalšej situácie, to znamená k novému vytváraniu napätia.

Mechanizmus provokácie v ideologickej diverzii spočíva v tom, že sa najskôr na vyvolanie napätia vykonštruuje situácia, ktorá má vo vedomí občanov socialistických krajín vzduriť vnútorný odraz existencijnej neistoty, obmedzovania osobnej slobody, beznádejnosti, príkoria, strachu z budúcnosti a podobne. Pre tento účel sa využívajú rôzne situácie rozzúchavania vášní okolo činnosti a jej následkov u tzv. „mučeníkov, trpiteľov totalitného socialistického režimu“. Ďalej sa ukážu „skutočné“ príčiny predvídanej situácie, ktoré sú obyčajne komponované na pozadí „neľudského režimu v socialistických krajinách“.

Nakoniec sa navrhnú „jediné možné“ spôsoby riešenia, presnejšie povedané **inštrukcie** na konkrétnu protispoločenskú činnosť. Analýza minulosti, ale aj súčasnosti ukazuje, že k nim patria predovšetkým štrajky, vandalizmus a nechýba ani odporúčanie pre otvorený teror. Vo vzťahu

k ČSĽA za posledné 2 roky sme zaznamenali zvýšenú intenzitu v navádzaní mladých ľudí k priamemu odmietaniu výkonu vojenskej základnej služby.

5. **Klamanie** je jednou z najdôležitejších metód psychologického pôsobenia našich ideologických protivníkov. Používa sa najmä v krátkodobých akciách v takom čase, kedy je reálny predpoklad, že objektu nie je ešte známy skutočný, pravdivý obsah informácie javu a podobne. Klamanie sa uskutočňuje rôznymi prostriedkami. Najpoužívanejšími z nich sú rádiové a televízne vysielania, novinové články, podvrh falšovaných dokumentov a iné.

Táto metóda je zneužívaná vo všetkých oblastiach obsahového zamerania ideologickej diverzie imperializmu. Za posledné obdobie sa jej intenzita zvýšila osobitne vo vzťahu k porovnávaniu jadrového potenciálu medzi USA a Sovietskym zväzom. Smerom k Československu v skresľovaní jeho vývoja od roku 1945 a k nehoráznym klamstvám o činnosti štátneho aparátu, predovšetkým našej bezpečnosti a justície.

6. **Metóda hanobenia, zosmiešňovania, kompromitácie a škandalizovania.** Podstata tejto metódy spočíva v zisťovaní, registrácii a (po patričnom „podfarbení“ a zveličovaní) vo zverejňovaní, rozširovaní najmenších chýb, nedostatkov a slabostí, ktoré či už objektívne alebo subjektívne vznikajú pri realizácii ideí marxizmu-leninizmu. Nevšedná pozornosť sa venuje vedúcim predstaviteľom strany a štátu, prejavuje sa snaha po ich „vtlačení“ do rôznych afér a podobne.

Pri použití tejto metódy sa všeobecne počíta s vyvolaním intenzívneho psychologického šoku u obyvateľstva socialistických krajín, ktoré sa potom stáva „povoľnejším“ v prijímaní socializmu nepriateľských ideí.

Zvýšená aktivita v používaní tejto metódy sa prejavila u ideovo-diverzných centier po 8. zasadnutí ÚV KSČ so snahou zosmiešniť výsledky jeho rokovania, ktoré bolo označované za „prázdne“ a „bezobsažné“, ktoré vraj nemôže ovplyvniť skutočnosť, že „československá veda a technika zaostáva o celé desaťročia za USA a NSR.“ Spolu s tým boli niektoré naše nedostatky v ekonomike, o ktorých otvorene hovoríme a hľadáme cesty ich postupného odstraňovania, zveličované až k bezhraničným absurdnostiam a vyústili k nevášnivým tvrdeniam o tom, že „československé výrobky sú z väčšej časti nepodarky“, že naša krajina „trpí chronickým nedostatkom najrôznejšieho tovaru“ a pod.

7. **Metóda zámerného vyvolávania poplachu, sympatií a obľúbenosti ku kapita-**

lizmu je používaná v jednote s metódou predchádzajúcou. Je založená na pokuse utvárať náklonnosť a obdiv občanov socialistických krajín k buržoáznemu štýlu života, k celkovej politike kapitalistických štátov, k tzv. „všeľudskému“ hodnotám propagovaným buržoáznymi systémami, ale aj k ich významným osobnostiam, vedcom, hercom, športovcom a podobne.

Celou touto metódou presliaka snaha o podnecovanie individualizmu až egoizmu ako i „spotrebného vzťahu“ našich občanov k socialistickej spoločnosti. Kolektivismus, ako jej základná črta, je označovaný za „hrobová osobnosť“, za „hlavnú brzdú jej všestranného rozvoja“.

8. **Vyhrážanie** je metóda, ktorá sa používa vtedy, keď iné metódy nepriinášajú žiadany výsledok. Psychologickou podstatou tejto metódy je vyvolávanie strachu u jednotlivcov alebo celých skupín. Vyhrážanie môže byť priame alebo nepriame, otvorené alebo skryté. Z hľadiska obsahu sa môže uskutočňovať vo všetkých oblastiach života spoločnosti a jednotlivca. Najpoužívanejšími prostriedkami vyhrážania je buržoázna tlač, rozhlas, televízia, letáky, listy, ale aj osobný styk.

Skupinu ideologicko-psychologických metód ideologickej diverzie imperializmu predstavujú:

- metóda spájania lží, ohováračiek a poloprávd s pravdou,

- metóda tendenčného využívania faktov a ich prekrucovanie, vypúšťanie hlavného a podstatného z informácie,

- metóda rýchlej reagencie a pohotovosti buržoázných oznamovacích prostriedkov,

- metóda krížového odovzdávania správ, informácií (crossreporting),

- metóda nepriameho ideologického pôsobenia.

Pretože nazvanie prvých troch metód v dostatočnej miere vyjadruje ich samotnú podstatu, nebudeme sa s nimi podrobnejšie zaoberať. Pozornosť venujeme posledným dvom.

Metóda krížového odovzdávania správ, informácií (tzv. crossreporting). Podstata tejto metódy tvorí maximálne propagandistické zneužívanie najmenších chýb a problémov, ktoré sa vyskytnú v niektorých zo socialistických krajín. Informácie o nich, po patričnom zveličení a skreslení, sa odovzdávajú nie do tej krajiny kde vznikli, ale do ostatných socialistických krajín. Ráta sa teda s tým, že takúto „informáciu“ nebude prijímateľ schopný objektívne posúdiť a keď áno, tak až po väčšom časovom odstupe.

Z psychologicko-pedagogického hľadiska je táto metóda zameraná tak na racionálnu, ako i citovú stránku vedomia osobnosti. Pod jej vplyvom by malo dôjsť k pocitu neistoty, ku skleslej nálade, rozčarovaniu a pochybnostiam o reálnosti ideí socializmu. Mala by sa tiež zlomiť dôvera obyvateľstva socialistických krajín v pravdivosť informácií, ktoré dáva vedenie strany a vlády prostredníctvom vlastných oznamovacích prostriedkov.

Metóda tzv. nepriameho ideologického pôsobenia. Rozpracovanie a intenzívne využívanie tejto metódy je objektívne dané skutočnosťou, že predchádzajúca otvorená, hrubá a nenávisťná propaganda vedená proti socialistickým krajinám rýchlo stráca svoju účinnosť. Jej podstata spočíva v tom, že útoky proti marxisticko-leninským ideám, politike komunistických strán,

výsledkom výstavby a obrany socializmu, vedú sa prostredníctvom zdanlivo „nepolitických“ programov, napríklad kultúrnych programov, informácií o technike, vede, umení, športe a popularizácii „vysokej“ životnej úrovne v kapitalistických krajinách.

Z psychologicko-pedagogických hľadísk je táto metóda založená na poznatku vzájomného ovplyvňovania rozumovej a citovej stránky vedomia človeka. Má vyvolať spoločensky nežiadúce potreby a záujmy našich ľudí a tak ich motivovať až k protisocialistickému správaniu a konaniu.

V závere treba podčiarknuť, že uvedené metódy ideologickej diverzie imperializmu netvorí uzavretý systém. Mnohokrát sa navzájom prelínajú a dopĺňajú. To však nevylučuje skutočnosť, že v určitej situácii alebo etape niektorá z nich je hlavnou a najviac frekventovanou.

K současným problémům boje proti ideologické diverzi v ČSLA

Současnou mezinárodní, zejména vojenskopolitickou situaci charakterizuje rostoucí napětí a zostření, které je přímým důsledkem konkrétních agresivních akcí mezinárodního imperialismu. Orientace na kurs přímé vojenské konfrontace, útoky proti míru a světovému mírovému hnutí, výrazné úsilí imperialistických států „uzbrojit“ socialistické země a touto cestou působit na destabilizaci socialismu, jsou dnes v praktikách soudobého antikomunismu dominující.

Armády socialistických států nezůstávají pochopitelně mimo rámec útoků nepřátelské propagandy. V kontextu s útoky proti obraně socialismu vůbec jsou tyto otázky organickou součástí psychologické války, vedené proti socialismu. Širší souvislosti této problematiky vycházejí z charakteru soudobé epochy a její současné etapy, úlohy militantního antikomunismu v představách imperialistických kruhů o možném „řešení“ základního rozporu epochy.

Základní východiska analýzy nepřátelského ideově diverzního působení

Teoreticko-metodologická východiska této analýzy vycházejí z třídních a politických aspektů, z marxisticko-leninské teorie společenského vývoje, třídního boje a socialistické revoluce. Vojenskopolitické otázky vůbec a problémy obranyschopnosti socialismu zvláště jsou předmětem hlubokého zájmu jak v teoretické, tak v praktické sféře. Komunistická strana a socialistický stát pod tlakem vnějšího donuce-

nejaktuálnější otázka současnosti — rozmísťování raket středního doletu v evropských státech NATO a odpovídající protipatření ze strany států Varšavské smlouvy — má přirozeně i svou ideologickou reflexi. V buržoazní interpretaci je založena na četných mystifikacích, které se týkají vojenského poměru sil a vojenské rovnováhy. Navíc, nezbytné kroky SSSR jsou charakterizovány, v rozporu se skutečností, jako ohrožování tzv. svobodného světa. K tomu v prohlášení z 24. listopadu roku 1983 poznamenává J. Andropov: „USA a NATO však nyní podnikají krok, jehož cílem je naklonit misku vah na svou stranu. Jaderné zbraně rozmísťované v blízkosti hranic Sovětského svazu a jeho spojenců, nejsou vůbec určeny pro obranu západní Evropy — tu nikdo neohrožuje.“ (Rudé právo, 25. listopadu 1983.) Tuto skutečnost buržoazní propaganda překrucuje po svém.

ni a v zájmu zajištění své bezpečnosti musí přijímat opatření k posilování své vojenské síly.

Obranyschopnost socialismu je mnohadimenzový proces. Kromě bezprostředně vojenských, strategických, taktických, technických a dalších opatření, má klíčovou úlohu upevňování morálně politických základů vojenské síly státu, zvyšování úrovně psychologické připravenosti, odolnosti

apod. V rozvíjení politické a ideové výchovné práce v ČSLA spatřujeme rozhodující oblast morálně politické přípravy na případnou válku. Vedle pozitivního vlivu, založeného na světónázorové výchově v duchu idejí marxismu-leninismu, má v této sféře své nezastupitelné místo i boj proti nepřátelskému ideologickému působení.

Armády socialistických států jsou objektem ideologické diverze vzhledem ke své úloze a místu v mezinárodním poměru sil a své vnější a vnitřní funkci. Nepřátelská propaganda zaměřená na brannou problematiku, přestože nejde o příliš frekventovanou oblast, má mimořádnou politickou váhu. Vyžaduje proto se vši vážností a pečlivostí věnovat jí diferencovanou pozornost ze strany velitelů, odborných náčelníků, politického aparátu i organizační strany, ROH a SSM. V tomto směru jde zejména o to:

- znát charakter, cíle, prostředky a metody nepřátelského ideové diverzního působení,
- sledovat rozsah, tendence a možnosti vlivu tohoto působení,
- přijímat včasné, ofenzivní a účinná opatření na paralyzování vlivů nepřátelské propagandy.

Ideologická diverze je součástí systému podvrtné, rozvrtné činnosti imperialismu, zaměřené proti světové socialistické soustavě prostřednictvím ideologických prostředků. Nepředstavuje běžnou formu ideologického boje, ale zvláštní formu ideologického násilí, zaměřenou na destabilizaci socialismu a jeho tzv. vnitřní erozi. Je ideologickým záškodnictvím a nerespektuje pravidla vedení ideologického boje. V žádném smyslu ji nelze zaměřovat s bojem světových názorů, není dialogem protikladných teorií.

Prostředky, nástroje a metody nepřátelské propagandy jsou různorodé. Mezi nimi dominuje rozhlasové vysílání Hlas Ameriky, Rádio Svobodná Evropa, britské vysílání BBC, Rádio Svoboda (zaměřené na SSSR), Deutsche Welle a další. Nezanedbatelnou úlohu má i tisková propaganda, letákové akce, televizní vysílání z NSR a Rakouska a jiné prostředky. Toto působení je zaměřeno zejména na oblast tzv. běžného, každodenního vědomí lidí, i když nepomíjí ani působení na teoretické vědomí. V obou směrech usluje o ovlivňování teorií, názorů, nálad, hodnotových postojů a zejména konkrétních aktivit obyvatelstva socialistických států, včetně armády.

Používané formy a metody jsou adekvátní úkolům a cílům ideologické diverze a v nemalé míře pro ně platí heslo „účel

světí prostředky“. V tomto smyslu je využíváno poznatků z oblasti sociologické propagandy, psychologie, propagandy apod. Instituce a centra, které ideologickou diverzi řídí a dělají (stále více se v tomto směru angažuje NATO), usilují zkvalitňováním metod působení i jeho materiálně technické základny zvyšovat efekt svého vlivu.

Při sledování nepřátelského ideové diverzního působení je nutné vycházet z těchto aspektů:

- znát cíle a formy antikomunismu a jeho hlavního směru — antisovětlismu,
- posoudit místo a úlohu prostředků ideologického násilí,
- objektivně hodnotit funkci ideologie v boji dvou protikladných společenských systémů, dvou soustav,
- sledovat vztah mezi ideologickou diverzí a psychologickou válkou imperialismu,
- respektovat konstanty a proměny v ideologickém tažení proti socialismu,
- znát hlavní obsahové okruhy a vývojové tendence ideové diverzní činnosti vůbec a v zaměření na obranu socialismu zvláště.

Zvýšenou pozornost zasluhuje nyní otázka vztahu mezi ideologickou diverzí a psychologickou válkou.

Psychologická válka byla v minulosti pouze podpůrným prostředkem vojenských operací. Dnes se stala v ideologickém ovlivňování lidí prostřednictvím společenské psychologie rozhodujícím faktorem. Problematika psychologické války patří do oblasti ideologického boje, ale zároveň je relativně samostatná a rámec ideologie překračuje. Vůči ideologické diverzi představuje psychologická válka nadřazený pojem, protože svým obsahem je mnohem širší, stejně jako používanými formami. Její efekt je založen na tom, jak se daří spojit např. propagandu s ostatními operacemi, vedenými proti socialismu (s politickým a diplomatickým nátlakem, hospodářskou diskriminací a hospodářskou válkou, vojenskými akcemi, ale také využíváním terorismu, špionáže, reformismu, revizionismu, klerikalismu, nacionalismu atd.).

V podmínkách kapitalismu je otázka ideologického zpracovávání vlastního obyvatelstva věnována stále větší pozornost. Touto cestou je působeno na žádoucí manipulovatelnost masami. V některých směrech, zejména vůči pokrokovým vrstvám, má ideologické působení i tam charakter psychologické války. Obdobně to platí o působení imperialistických států vůči rozvojovým zemím. V plném smyslu slova se však psychologická válka vztahuje proti

obyvatelstvu socialistických států. Psychologická válka proti světové socialistické soustavě používá ve stále větší míře metod a nástrojů ideologické diverze.

Základem vedení psychologické války je antikomunismus. Jako koordinovaný systém politických, diplomatických, ekonomických, ideologických, zpravodajských a vojenských opatření využívají iniciátoři a organizátoři psychologické války při působení na obyvatelstvo poznatků moderní sociální psychologie. Účinek této války v mnohém závisí na jejím spojení s jinými operacemi. Má podbívat uvědomění a morálně politický stav protivníka, podnítit zájem o pořady ideologického charakteru, psychologicky působit na základě budování tzv. rezervoáru důvěry. Psychologická válka je vlastně pouze kapitalismu.

Naše vlastní propaganda respektuje dialektickou jednotu ideologického a psychologického působení, jednotu rozumové a citové stránky a vědomě dává přednost ideologickému působení, světónázorové výchově, úloze rozumu. Naproti tomu buržoazní propaganda klade důraz na citové stránky. „Zvláštností masové buržoazní

propagandy je to, že dává přednost působení na city před působením na myšlení. Její funkcí není ani tak přesvědčovat lidi rozumnými argumenty, jako spíše zneužívat lidských citů vyvoláváním strachu, nejistoty, podezřívavosti.“ (Seleznev, I. A.: Válka a ideologický boj. Naše vojsko, Praha 1976.)

Psychologická válka imperialismu byla pozvednuta na úroveň oficiální státní politiky. Jejím prostřednictvím je šířen mýtus o „sovětské vojenské hrozbě“, usku- tečňovány různé ideologické kamufláže, šířeny dezinformace. Vytváření stereotypů, nenápadné a rozmanité působení tzv. ne- ideologickými prostředky, šíření „ameri- kanismu“, spotřebitelských životních postojů, sociální sugesce atd. patří dnes k nezbytné výzbroji této války. V ní ... již nejde o přesvědčení lidí, ale o záměrné masové manipulování s jejich vědomím, psychikou s cílem ovlivnit jejich jednání tak, aby odpovídalo představám militaristických kruhů a jejich válečným plánům.“ (Brabec, A.: Psychologická válka v agre- sivních plánech imperialismu. Rudé právo, 2. června 1983.)

Teoreticko-praktické otázky boje s nepřátelskou propagandou v podmínkách ČSLA

Především je nezbytné odmítnout před- stavu, že problematika ideové diverzního působení se ČSLA netýká. Stále ještě, ač sporadicky, se vyskytují názory, že specifičnost armády, široce koncipovaná politická a ideová výchovná činnost velitelů, náčelníků, politických pracovníků, práce ZO KSČ, SSM a ROH představují podmínky, které zcela eliminují vliv ideologického protivníka. Proti tomu je nezbytné po- stavit tyto skutečnosti.

ČSLA není izolovanou součástí společ- nosti. Základní politické, ekonomicko-so- ciální, stejně jako ideologické, morální a další sociální problémy pronikají do vo- jenského prostředí téměř stejně, jako do kteréhokoli jiného. Mohou mít jen odliš- nější podoby co do rozsahu a vnějšího projevu. Každoroční nástupy do základní vojenské služby znamenají, že mladí lidé, zejména ti, kteří byli před nástupem pod vlivem ideologické diverze, přinášejí sklo- ny a znaky zájmu o tuto oblast i nadále. Pro pracovníky ČSLA všech stupňů je ob- tížné či vyloučené přesně zjistit, kdo v tom- to smyslu a s čím do armády přichází.

Specifičnost ČSLA je různého druhu a vytváří společenská klima, která z hle- diska pronikání ideové diverzního působení jsou dvojího druhu: eliminují rozsah, možnosti a vlivy tohoto působení, či nao-

pak, vytvářejí v některých směrech půdu pro jeho pozitivní ohlas, přestože co do počtu takto ovlivňovaných jde spíše jen o jednotlivé případy.

Je nezbytné diferencovat zaměření ob- sah a vliv ideologické diverze směrem k vo- jákům základní služby, vojákům z povo- lání a občanským pracovníkům, včetně je- jich rodinných příslušníků. Předmětem na- šeho zájmu musí být tyto skupiny; mož- nosti zjišťování vlivu nepřátelské propa- gandy jsou však velmi rozdílné. Mějme na paměti, že proces socializace naší společ- nosti, včetně ČSLA je a ještě dlouho bude složitým, rozporným a nedokončeným. Pro- to i možnosti a vliv ideologického působení nepřítelů jsou různorodé. Potenciální předpoklady a reálné možnosti jsou v tom- to směru odlišnější, než v občanském ži- votě.

Životní, politické a sociální zkušenosti generace vojáků základní služby se pod- statně liší od druhé skupiny. Na druhé straně proces omlazování velitelského sboru ČSLA, četnost a úloha poddůstojníků, působí v mnoha směrech na sbližování se skupinou vojáků základní služby, což má nezanedbatelný význam z hlediska postojů k Západu, buržoazní propagandě či dokon- ce ve smyslu zájmu o nepřátelské materiá- ly vysílání apod.

V několika směrech je problematika obou těchto skupin obdobná a zaměřením ideově diverzní činnosti může mít obecnější charakter. Ke společným rysům patří nároky a požadavky, které souvisí s požadavky na službu v armádě, s úlohou a principy nedílné velitelské pravomoci, se specifickými rysy mezilidských vztahů v ČSLA, režimem života, ekonomicko-sociálními podmínkami, typickými znaky způsobu života v armádě a jinými. Objektivní podmínky a subjektivní faktory života v ČSLA vytvářejí rámec i pro možnosti a vliv ideově diverzního působení.

Vojáci z povolání jsou více připraveni a lépe orientovaní v základních problémech současnosti. Značí zákonitosti společenského vývoje, třídního boje, charakteru epochy, problémy mezinárodního a vojenského poměru sil a jsou schopni se lépe vyznat v otázkách agresivity imperialismu, problémech NATO, otázkách obrany socialismu. Problémy války, míru a armády zvládají nejen v teoretické podobě, ale i na základě vlastních praktických činností. Skupinu vojáků z povolání je zapotřebí poněkud diferencovat i z hlediska posuzování možnosti vlivu ideově diverzního působení. Ta část, která má větší životní a sociální zkušenosti, je politicky uvědomilejší a teoreticky vyspělejší, má přirozeně k této diverzi kritičtější vztah. Nepatrná část vojáků z povolání, která nemá pozitivní vztah k vojenské službě, ti, kteří např. neuspěli na vojenských školách apod., mohou představovat jistou základnu, která vlivům nepřátelské propagandy snáze podléhá.

Zvláštní pozornost zasluhuje problematika absolventů VKVŠ. Ti představují nemalou skupinu početně a mají významné místo i z hlediska svého zařazení v ČSLA. V určitém směru (generačně, mentálně, z hlediska úlohy vojenské základní služby v jejich životě) jsou velmi blízcí skupině vojáků základní služby. V jiném směru (příprava důstojníků v záloze, zařazení na velitelské a jiné funkce, systém jejich politické a odborné přípravy) se tato skupina přibližuje vojákům z povolání. Je nutné poznamenat jak a do jaké míry mohou absolventi inklinovat k působení nepřátelské propagandy a jaký mohou v tomto smyslu mít vliv i na ostatní vojáky.

Vojáci základní služby žijí intenzivněji běžnými, praktickými problémy, spjatými s režimem života ČSLA. Jejich postoje k obraně socialismu a vojenské službě utvářejí v nemalé míře jejich povinnost plnit tuto nejčastější službu po dva roky

jejich života. Specifičnost zájmů a hodnotových orientací se u nich odráží jak ve vztahu k povinnostem, kázni, úrovni plnění úkolů bojové a politické přípravy, tak zároveň spolupůsobí na postoje k nepřátelské propagandě. Vztah zájmů, nálad, názorů, postojů a praktických aktivit vojáků základní služby tvoří složitě strukturalizovaný systém. Nepřátelská propaganda této situace dovedně využívá. Menší schopnost postihnout příčiny a souvislosti různých jevů, diferencovat mezi hodnotami a pseudohodnotami vytváří pro působení prostřednictvím ideologické diverze vhodnou půdu.

Kvantitativní a kvalitativní analýza ideově diverzního působení v ČSLA je nesmírně složitou a náročnou záležitostí.

Nelze popřít, že u některých příslušníků ČSLA jsou zdroje nežádoucích postojů, nesprávných názorů a negativních aktivit důsledkem destrukce pozitivních hodnot pod vlivem působení nepřátelské propagandy. Jaký je rozsah a vliv tohoto působení není možné zatím běžně používanými metodami objektivně zjistit. Jde o působení přímé (zejména prostřednictvím rozhlasové propagandy) a nepřímé, zprostředkované ústním podáním.

Se stále větší naléhavostí vystupuje požadavek dokonalejší informovanosti o působení ideologické diverze i v ČSLA. Kromě běžných metod sledování této otázky při hodnocení politické přípravy, v souvislosti s rozbory ideově výchovné práce, cestou stranických informací, prověrek, podkladů získaných prostřednictvím vojenské kontrarozvědky apod., by bylo prospěšné v této oblasti provádět i průzkumy a výzkumy. Při vědomí složitosti a náročnosti výzkumů veřejného mínění v těchto otázkách je nutné včas, koncepčně a citlivě takové výzkumy připravovat a dělat. Primární a sekundární analýzy výsledků průzkumů a výzkumů představují velmi cenný zdroj ke zdokonalování stranickopolitické práce v ČSLA.

Při sledování nepřátelského ideového působení není možné opomíjet rozdíly při pronikání této ideologie, které souvisí s dislokací útvarů a jednotek, s úrovní organizovanosti života, denního režimu vojáků, péče o zabezpečování materiálních a duchovních potřeb. Ve větším rozsahu mohou s materiály antikomunistického charakteru přijít do styku spíše příslušníci v posádkách větších měst. V odlehklých a speciálních jednotkách je někdy velmi obtížné zjistit např. poslech cizích rozhlasových stanic.

Úsilí nepřátelské rozhlasové propagandy narušovat myšlení a postoje příslušníků ČSLA je prokazatelné i v tom, přibližme-li si charakter některých relací. Obsah i forma svědčí o úrovni a zaměření působení na příslušníky ČSLA. Pořady jsou připravovány pečlivě, mají u mladých lidí vzbudit zájem o sledování vysílání. Časté jsou úvahy o smyslu vojenské služby, uvádění příkladů z NDR a PLR o možnostech odmítnutí vojenské služby se zbraní a náhradní službě z náboženských či pacifistických důvodů. Klade se otázka, proč ČSSR vydrží armádu o 14 divizích, když bránit ji proti Západu je holý nesmysl, neboť ji z této strany údajně nikdo neohrožuje. Poukazuje se na to, že armáda dostává vše na úkor rozvoje národního hospodářství a životní úrovně apod.

Ochlas mají získávat i relace o militarizaci mládeže od mateřských škol po vysoké, informace o tom, že socialistické státy o míru mluví, ale jejich vojenská síla představuje pro Západ vojenskou hrozbu. Tvrdí se, že i v hodinách zájmové činnosti naše děti si stále nasazují masky, učí se střílet, hlavní pozornost je soustředěna na branné soutěže a závody, že si děti musí vystřílet dobré známky atd. Velmi často mají pořady s vojenskou tematikou nejen lživý charakter, ale i téměř stupidní formu.

Bojovat proti nepřátelskému ideově diverznímu působení v ČSLA znamená učinit tento úkol věcí všech velitelů, politických pracovníků, stranických a svazáckých organizací. I v této oblasti platí požadavek zvyšování kvality a efektivity. Účinnost boje proti nepřátelské propagandě má své souvislosti dvojího druhu: širší a užší, bezprostřední. K prvním patří stav a vývoj soudobého kapitalismu, proces prohlubování všeobecné krize kapitalismu a na druhé straně stupeň rozvoje a vyzrálosti socialismu, úroveň jeho fungování ve všech směrech, ale zejména v realizaci ekonomického a sociálního programu strany a společnosti. Rozhodující aspekt tvořící bariéru pronikání ideově diverzního vlivu do socialistické společnosti souvisí s úrovní jednoty organizační a ideologické práce, se souladem či rozporností teorie a praxe, slov a činů.

V užším smyslu jde především o kvalitu politického a ideologického působení na rozum a city příslušníků armády, vlastní politickou a ideově výchovnou práci. Kvalita agitace a naší vlastní propagandy, úro-

veň komunistické výchovy vojáků, ofenzivnost našeho působení, úroveň práce hromadných sdělovacích prostředků, představuje v tomto směru hlavní článek. Je známo, že zájem o zpravodajské a jiné relace ideově diverzních stanic, o televizní pořady a tiskoviny závisí v nemalé míře na postoji k produkci našich vlastních sdělovacích prostředků.

Odhalování imperialismu, výchova třídně uvědomělého, politicky a ideově pevného, morálně a psychologicky připraveného vojáka spolu těsně souvisí. V procesu aktivní imunizace, profylaxe vůči nepřátelským ideovým vlivům, představuje naše vlastní ideově politické působení faktor prvořadého významu. Spojuje se v něm formování pozitivních hodnot s kritikou nepřátelských názorů. Žádoucí odolnost vůči ideově diverznímu působení je v nemalé míře věcí vytváření spolehlivých „ideových filtrů“ v podobě vědeckého světového názoru a komunistického přesvědčení. Komunistická výchova plní i funkci preventivní, převýchovnou, regulativní.

Všeobecně platí, že bariéru proti vlivům nepřátelské ideologie tvoří uplatňování leninských principů výstavby a obrany socialismu vůbec a jejich prosazování ve stranickopolitické a ideově výchovné práci zvlášť. ČSLA v tomto smyslu charakterizuje řada objektivně výhodných a pozitivních rysů, kterých je zapotřebí využívat.

Ani v ČSLA není možné čelit vlivu nepřátelské propagandy pouze ideologickými prostředky. Celková situace v armádě, úroveň a tendence morálně politického stavu, schopnost řešit reálné problémy, úroveň mezilidských vztahů a řada dalších otázek, které se týkají tohoto zvláštního sociálního prostředí, spolurozhodují o úrovni boje proti nepřátelské propagandě.

Vliv ideologické diverze v ČSLA nemůže být bezesbýtku paralyzován jen administrativními metodami, přehrazováním kanálů jejího působení. V jednotlivých případech nevhodná či nesprávná opatření doprovází opačný efekt. Jedině široce koncipovaný pozitivní vliv na politickomorální a psychologické kvality příslušníků ČSLA rozhoduje o úrovni odolnosti vůči nepřátelské propagandě. A na tento pozitivní vliv přímo i nepřímo působí práce každého velitele a funkcionáře. To znamená, že každý z nás svou prací spolupůsobí i v rovině boje proti ideologické diverzi v podmínkách ČSLA.

Úkoly SPP při řízení obrany a ochrany teritoria

Obsah a metody SPP při řízení obrany a ochrany teritoria socialistického státu jsou objektivně dány především charakterem možné války mezi socialistickým společenstvím a světovou soustavou imperialistických států, za druhé všelidovým charakterem obrany socialistické vlasti.

Musí proto vycházet zejména z těchto charakteristických rysů:

- válka jako totální ozbrojené třídní střetnutí, které nezná kompromisu, může skončit jedině úplnou porážkou jedné z válčících stran,

- válka jako teritoriálně neomezené ozbrojené střetnutí — vstoupí do ní současně všechny země antagonistických vojenskopolitických koalic a postupně do ní budou zataženy i ostatní země, prakticky zmizí rozdíl mezi frontou a zázemím válčících koalic,

- mimořádné ničivé důsledky úderů na důležitá centra v teritoriu, obtížnost včasného varování vojsk a obyvatelstva vzhledem k rychlostem ničících prostředků a účinkům radiotechnického boje, podstatné omezení účinnosti hromadných sdělovacích prostředků, rozrušení dopravy a systému služeb, činnost diverzních skupin a center psychologické války vyvolá silné destabilizační tendence morálně psychologické povahy,

- válka přestává být s definitivní platností záležitostí kádrových ozbrojených

sil a stává se záležitostí celých národů nejen z politického a ekonomického hlediska, ale i z hlediska odstraňování následků nepřátelských úderů a plnění konkrétních obranných úkolů.

Z toho vyplývá, že obrana a ochrana teritoria státu, její příprava a řízení musí být prvořadou záležitostí všech stranických, státních, vojenských a hospodářských orgánů a funkcionářů a že zákonitě musí ve vyvážených proporcích zahrnovat politické, morální, odborně branné i hospodářské stránky tohoto procesu. Na tomto základě můžeme vyvodit i základní cíle SPP:

- souborem ideově politických, politickoorganizačních a administrativně hospodářských opatření vytvářet atmosféru branné aktivity a jistotu pracovní iniciativy, založenou na hlubokém vztahu k socialistické vlasti a spojeneckým státům, důvěře v Komunistickou stranu Československa a vládu ČSSR, realitě vojenských cílů socialistického společenství a nenávisti k imperialismu,

- důsledně eliminovat vlivy nepřátelské propagandy a prostředků vedení psychologické války proti socialismu,

- vést boj proti tendencím k neorganizovanosti, porušování právního řádu a hospodářského systému a v tomto smyslu trvale a cílevědomě zabezpečovat efektivní součinnost všech řídicích institucí a kádřů.

Relativně krátká doba mezi zahájením příprav k agresí proti socialistickým zemím a jejím uskutečněním, možný způsob zahájení války a odůvodněná hypotéza o jejím průběhu, včetně reálné úvahy o pravděpodobnosti použití všech prostředků hromadného ničení od samého začátku války, nebo v relativně krátkém čase po něm, dávají oprávnění k závěru: **S opatřeními k zabezpečení obrany a ochrany teritoria nemůžeme čekat až na zahájení agrese nebo ověření bezprostředních příprav k ní.** Charakter a rozsah konkrétních opatření bude vždy adekvátní stupni akutnosti reálného ohrožení bezpečnosti socialistických zemí. Za situace neustálého zotřívání mezinárodních vztahů a trvalé eskalace válečných příprav imperialismu v oblasti politiky i konkrétních vojenských opatření se však musí vytvářet základní předpoklady k úspěšnému zabezpečení obrany socialismu, včetně obrany a ochrany teritoria trvale, již v době míru.

Hlavním úkolem SPP je přesvědčivé objasnění reálné mezinárodní situace a v ní se uplatňujících tendencí, zejména pak jejich vojenskopolitických stránek, při důsledném uplatnění třídních hledisek. Upevňovat vědomí objektivní nutnosti jednoty budování a obrany socialismu na zásadách všelidové obrany a jejího internacionálního charakteru. Uvědomovat masy, ale v první řadě řídící a výchovné kádry o nezbytnosti posilování obranného potenciálu země, jako nezbytného předpokladu reálných vyhlídek na úspěch mírové politiky socialistických států. V té souvislosti cílevědomě získávat uvědomělou podporu nezbytným opatřeními k zajištění bezpečnosti socialismu, zejména těch, která se uskutečňují na vlastním teritoriu. Na těchto základech věnovat trvalou péči upevňování jednoty armády a pracujícího lidu. **Stručně vyjádřeno, cílem SPP je vytvářet a upevňovat odpovědnost příslušníků armády i obyvatelstva za obranu socialistické vlasti a v tomto smyslu je motivovat i k odpovídající praktické činnosti. Nejde tedy jen o získání morální podpory pro brannou politiku státu, ale o aktivní podíl na její praktické realizaci.** To znamená mimo jiné odpovědně plnit úkoly ve výcviku jednotek armády, při zabezpečení obrany a ochrany důležitých objektů, na úseku příprav přechodu k branné pohotovosti státu ve státních i hospodářských orgánech i v celém systému branné výchovy obyvatelstva.

Klíčovou funkcí SPP je cílevědomé a důsledné prosazování linie strany v celém systému přípravy a řízení obrany a ochrany teritoria. Z toho je zřejmé, že ji nemůžeme redukovat jenom na opatření v ob-

lasti propagandy a agitace, že musí zahrnovat i příslušná politickoorganizační opatření k praktickému zajištění organizovanosti a kvality zcela konkrétních úkolů v přípravě vojsk a obyvatelstva v politickém i odborně branném smyslu.

Efektivnost všech opatření, která směřují ke splnění válečných cílů na frontě i v zázemí, závisí na mnoha činitelích. Studium historie válek však vyúsťuje především v jedno mimořádně závažné poučení: **Cím více se zdokonalují prostředky ozbrojeného boje, čím větší lidský a ekonomický potenciál a společenský intelekt je vtahován do válečného střetnutí — tím více závisí jeho výsledky na všestranné přípravě celých národů k efektivní obraně, snášení utrpení války a odhodlání dovést ji k vítězství.**

Rozhodujícím činitelem této připravenosti, který do značné míry rozhoduje o efektivním využití všech ostatních předpokladů úspěšného vedení války, je úroveň morálně politické jednoty v celé společenské struktuře válčících stran. Vyšší morálně politický koeficient se stává rozhodujícím činitelem výsledků války nejen při přibližném vyrovnání poměru sil ve všech ostatních ukazatelích, ale jak ukazují zkušenosti z Velké vlastenecké války sovětského lidu, Vietnamské války i jiné příklady, do značné míry eliminuje i vojensko technickou a materiální převahu protivníka.

Proto považujeme za hlavní a trvalý úkol celého systému SPP upevňování morálně politického stavu a psychologické odolnosti celé společnosti a zejména ozbrojených sil. Tento úkol samozřejmě nemůžeme redukovat jen na otázky obrany. Jeho podstatou je formování vysoce pozitivního, aktivního vztahu všech občanů k socialistickému společenskému zřízení, vedoucí silé společnosti — KSČ, vytváření uvědomělé nenávisti ke všem formám a projevům antikomunismu a odolnosti vůči nepřátelské propagandě. To konec konců tvoří hlavní základ branného uvědomění lidu a armády a jejich akční jednoty při zabezpečování obrany socialistické vlasti a celého socialistického společenství.

Pokud jde o morálně politickou jednotu v otázkách obrany a ochrany teritoria, která směřuje k odpovídající angažovanosti občanů a příslušníků ozbrojených sil, můžeme shrnout obsah SPP k utváření a upevňování těchto hodnot myšlení a tomu odpovídající praxe:

— důsledné třídní hodnocení zdrojů a příčin válek v současné epoše zápasu mezi socialismem a imperialismem, průkazné odhalování válečných příprav a strategických cílů imperialismu,

— objasňování objektivní nutnosti zabezpečení obrany socialismu jako otázku jeho existence,

— překonávání fatalistického, pacifistického nazírání na otázku války a míru,

— při reálném hodnocení charakteru možné války nepřipouštět, aby naše propaganda mírového soužití demobilizovala lidi v přesvědčení o nutnosti zabezpečení obrany i za cenu některých uskrovnění a nevytvářela atmosféru beznaděje, pokud by imperialismus válku rozpoutal,

— formovat a upevňovat přesvědčení o schopnosti socialistických zemí a jejich armád v internacionální jednotě efektivně čelit válečným hrozbám imperialismu a odrazit jeho případnou agresi.

Ve všech případech jde i v současné době více o kvalitu, přesvědčivost než o extenzivní rozvíjení propagandy.

Velmi důležitým kritériem účinnosti SPP při vytváření předpokladů k úspěšné obraně a ochraně teritoria bude vždy to, jakým způsobem, s jakou kvalitou se plní úkoly v branné výchově a přípravě obyvatelstva a úkoly v bojové a politické přípravě vojsk.

Má-li být branná výchova a příprava obyvatelstva kvalitní, musí být vytvořeny dvě základní podmínky, které spolu dialekticky souvisí a vzájemně se podmiňují. Jejich vytváření je především závažným politickým úkolem.

Za prvé, obyvatelstvo musí být přesvědčeno o důležitosti branné přípravy a výchovy a přistupovat k ní s patřičnou odpovědností.

Za druhé, celý její proces se musí vyznačovat vysokou odbornou úrovní, organizovaností a pedagogicko-didaktickou dovedností. Jednoduše řečeno — jde o cílevědomé pěstování vojenskopolitického, branného vědomí lidí a pěstování jejich morálních a psychologických, odborných a technických předpokladů k jeho efektivní realizaci v praxi.

To je možné jen tehdy, jestliže vědomí významu branné výchovy a přípravy pracujících pronikne z roviny uznávání do konkrétní praktické činnosti funkcionářů, kteří za ni odpovídají. Vést řídící pracovníky všech organizací k jednotnému úsilí a odpovědnosti na tomto úseku proto bude vždy významným úkolem SPP.

Totéž se vztahuje ke kvalitnímu kádrovému zabezpečení branné přípravy a výchovy obyvatelstva cvičiteli, instruktory, lektory tak, aby celou přípravou jednotně prolínala politická a odborná hlediska, byla na potřebné úrovni a z hlediska formování morálně psychické připravenosti lidí. **Komunisté ve funkcích, ve kterých nesou**

odpovědnost za brannou výchovu, by neměli připouštět, aby do ní vstupovali lidé, kteří současnému vojenství nerozumí a způsobem svých výkladů spíše posluchače straší a demobilizují, než aby podněcovali jejich zájem.

Mnohé v tomto směru se dá eliminovat tehdy, jestliže do branné výchovy a přípravy obyvatelstva a mládeže (nejen ve cvikovských střediscích branců a na školách) budou více vstupovat politicky, odborně a pedagogicko-didakticky připravení příslušníci armády. To ovšem vyžaduje, aby i v armádě byla branná výchova a příprava obyvatelstva kladena na místo, které jí přísluší, aby aktivisté na tomto úseku byli správně oceňováni. V podstatě jde o docenění nezbytnosti všelidové obrany socialismu i vojenskými kádry, upevňování jejího charakteru právě těmi neefektivnějšími prostředky a metodami — společným branným úsilím. Prosazovat takové správné oceňování u štábů a útvarů je také důležitým úkolem SPP v armádě.

Dalším ze základních předpokladů přípravy k obraně a ochraně teritoria je dobře organizovaná mobilizační příprava zaměřená na zajištění rychlého mobilizačního rozvinutí vojsk, k včasnému převedení ozbrojených sil a celého národního hospodářství z mírového stavu na stav válčení.

Z požadavků na rychlé mobilizační rozvinutí vojsk a zařízení a jejich vysokou bojeschopnost okamžitě po zmobilizování vyplývá SPP věnovat pozornost těmto základním otázkám:

Především výběru a kvalitě přípravy záloh. Na jejich množství a kvalitě vycvičenosti značnou měrou závisí celková obranyschopnost státu. Pozornosti SPP nesmí unikat ani stav a provozuschopnost motorových vozidel, dodávaných z národního hospodářství pro potřeby rozvíjeného ČSLA.

Za druhé vlivu na zpracování reálných plánů uvádění vojsk a zařízení do mobilizační pohotovosti, rozvíjení a vytváření jednotek, ovlivňování výběru a zařazení vojáků z povolání do funkcí v těchto jednotkách, kvalitě jejich všestranné přípravy k plnění úkolů za mobilizace a v rozvíjených a vytvářených útvech a zařízeních.

Za třetí na vytváření základních předpokladů pro rozvinutí aktivní práce stranických organizací a politického aparátu, zejména ve vytvářených útvech a zařízeních.

Za čtvrté výběru a přípravě doručovacího aparátu. Na jeho vysokém morálním politickém stavu a pochopení úkolů závisí rychlé vyrozumění předurčených záloh a dodavatelů motorových vozidel a techniky z národního hospodářství.

Pozornost výběru a kvalitě přípravy záloh velitelského sboru vyplývá politickým orgánům z usnesení předsednictva ÚV KSČ z 23. ledna 1981 „O úkolech v dalším doplňování a přípravě záložního důstojnického a praporčického sboru a záloh politického aparátu ČSLA“. Zavazuje je výrazněji přispívat k jejich třídním, politickým, morálním a vojenskoodborným kvalitám jako základním předpokladům pro odpovědné splnění úkolů v předurčených funkcích za branné pohotovosti státu. V tomto směru prohlubují politické orgány spolupráci s orgány velitelskými a kádrovými.

Zkušenosti ukazují, že k tvorbě zejména záložního velitelského sboru je nutné aktivně přistupovat již v době, kdy jsou ve vojenské základní službě. Po její dobu nejen že se mohou hlouběji poznávat jejich politické a morální kvality, ale je možné u nich cílevědoměji utvářet potřebné velitelské vlastnosti a návyky. Jako je rozhodnost, důslednost, schopnost neformální politické a výchovné práce s podřízenými, dovednost využívat vlivu stranické a svazácké organizace. Získané poznatky z takové přípravy jsou neocenitelným podkladem pro místní vojenské správy při jejich pozdějším zařazování do funkcí v rozvíjené armádě.

V poslední době věnujeme v SPP zvýšenou pozornost jedné z neefektivnějších forem výcviku záloh na vojenských cvičnicích — stmelovacím cvičením organických jednotek bojových útvarů a cvičení organických jednotek týlových útvarů a zařízení. To, že se konají ve válečné organizaci s vybranými předurčenými vojáky v záloze, ale i vyčleněnými vojáky z povolání a základní služby od útvarů, které tyto jednotky a zařízení rozvíjejí nebo vytvářejí, dává pro organizování SPP a její vliv na příslušníky těchto jednotek značný prostor. Není to však možné plněji rozvinout systémem ideové a politické výchovy a důsledněji plnit cíle vytyčené pro práci se zálohami, ale vytvářejí se i reálné podmínky pro činnost stranických a svazáckých organizací v organických jednotkách a zařízeních.

V průběhu stmelovacích cvičení politické orgány hlouběji poznávají skutečný morálně politický stav předurčených záloh mužstva a poddůstojníků, schopnost a připravenost předurčených velitelů a politických pracovníků organizovat a provádět účinnou SPP s příslušnými jednotkami. Mají možnost ověřit si úroveň práce stranických a svazáckých organizací, schopnost výborů je řídit, ale i příkladnost komunistů a svazáckých funkcionářů při plnění výcvikových úkolů a v kázni. Zkušenosti potvrzují, že kvalitě výcviku v organických jednot-

kách prospívá, když SPP neopomíjí ani takové otázky, jako je metodická příprava velitelů, posloupnost výcviku a jeho materiální zabezpečení.

Poslední cvičné mobilizace, které proběhly u vojsk a místních vojenských správ našeho okruhu, ukázaly, že i ze strany SPP je nutné věnovat více pozornosti zejména realitě plánů přijetí, vystrojení a zařazení záloh, ale i všestranné přípravě funkcionářů k bezporuchovému plnění povinností, které jim vyplývají z mobilizačního plánu. Nestačí úkoly se jen naučit, ale vyčlenění pracovníci musí mít podrobně promyšlenou metodiku jejich plnění a prakticky procvičenou, aby v průběhu mobilizace nedocházelo např. ke zbytečným poruchám v regulačních místech nebo přijímacích střediscích. To nejen narušuje plynulost plnění mobilizačního úkolu, ale vyvolává i nervozitu u nastupujících záloh.

Soustavnou pozornost již v míru věnují politické orgány vytváření podmínek pro včasné rozvinutí aktivní činnosti stranických organizací v mobilizovaných útvarcích a zařízeních. Vedou pracovníci místních vojenských správ, aby do jednotlivých mobilizačních doplňků, zejména k vytvářeným jednotkám a zřízením, předurčovali dostatek komunistů a vytvářeli v nich podmínky předpoklady pro výstavbu akceschopných stranických organizací.

Neméně pozornosti je věnována výběru a přípravě záloh politického aparátu k zastávání funkcí v rozvíjené armádě. Jasná koncepce je v tomto směru dána usnesením ÚV KSČ z 23. ledna 1981 a „Směrnici HPS ČSLA k realizaci zásad a opatření pro další doplňování a přípravu záloh politického aparátu ČSLA“ z roku 1981.

Trvale náročným úkolem zůstává jednak výběr a hodnotná příprava požadovaného počtu záloh politického aparátu pro nejnižší funkce v bojových jednotkách (roty, baterie), jednak jejich zapojení do aktivní SPP v občanském životě jako základní formy jejich přípravy. Jde především o to, aby si aktivní práci prohlubovali návyky politické práce s lidmi. Předpokladem úspěšného plnění těchto úkolů je těsná, neformální součinnost politických orgánů místních vojenských správ s územními orgány a organizacemi KSČ.

Zabezpečení mobilizačního rozvíjení ozbrojených sil a celého národního hospodářství vyvolává nutnost přesné plánovat již v míru opatření ke koordinaci činnosti stranických, státních i vojenských orgánů na všech stupních. Na důsledném a rozhodném splnění plánovaných opatření bude značně záviset úspěch organizovaného vstupu ozbrojených sil do války. Máme

na myslí reálné zplánování využití lidských rezerv, dopravních a spojovacích prostředků a energetiky, ale i zajišťování stability a životaschopnosti celého hospodářského mechanismu na teritoriu.

Všechny tyto náročné požadavky se plně odrážejí v prohlubující se součinnosti vojenského okruhu s územními stranickými a státními orgány, orgány ministerstva vnitra a Lidových milic. Odpovědněji se vzájemně posuzují potřeby zproštění záloh pro potřeby národního hospodářství a různé branné složky, počty povolávané techniky z národního hospodářství do ozbrojených sil a kontrola jejího stavu, využití

spojovacích sítí, způsoby zásobování. Komplexněji se zpracovávají plány součinnosti při evakuaci obyvatelstva, jeho ukrytí před účinky zbraní hromadného ničení, při ochraně a obraně důležitých objektů, udržování klidu a pořádku na teritoriu a řady dalších úkolů.

To jsou otázky, které sice nemůžeme v tomto článku řešit, ale za jejichž reálné zplánování a přípravu odpovídají konkrétní velitelé a náčelníci — komunisté. A je nezbytné, aby je příslušné politické orgány zavazovaly k odpovědnému plnění těchto mimořádně náročných úkolů a o kvalitě jejich plnění měly potřebný přehled.

Jak jsme konstatovali, předpoklady úspěchů při řízení obrany a ochrany teritoria za branné pohotovosti státu a možné válce, se vytvářejí již v míru.

V různých formách přípravy, ale zejména na teritoriálních mobilizačních cvičeních, se při řešení učebních úkolů spjatých s obranou a ochranou teritoria nejkomplexněji procvičuje reálná činnost štábů, vojsk a zařízení, ale i součinnost s územními stranickými a státními orgány, štáby CO, Lidových milic a orgány ministerstva vnitra. Při nich se ověřuje a propracovává i systém SPP. Zdokonaluje se její obsahové zaměření, formy a metody působení v konkrétních situacích.

V návaznosti na velitelský plán obrany a ochrany teritoria vojenského okruhu se zpracovává při cvičeních na politické správě plán stranickopolitického zabezpečení obrany a ochrany teritoria vojenského okruhu. V něm je považováno za rozhodující zabezpečení vysokého morálně politického stavu a kázně příslušníků okruhu obyvatelstva, jejich všestranná připravenost k plnění úkolů obrany a ochrany teritoria. Zvláštní pozornost je v něm věnována politickému zabezpečení mobilizačních úkolů s důrazem na rychlé zmobilizování záloh, včasnému uvedení mobilizovaných jednotek do bojové pohotovosti a zabezpečení jejich přesunu do stanovených prostorů. Dále je SPP zaměřována na plnění úkolů obrany a ochrany důležitých objektů a zajišťování klidu a pořádku na teritoriu. Za zvlášť složitou a náročnou oblast SPP považujeme propracování jejího reálného podílu na odstraňování následků napadení po úderech nepřátelského letectva a raketových zbraní.

Obsah a metody SPP při upevňování morálně politické jednoty, morálně psychologické odolnosti a stability v období bezprostředních příprav a zabezpečení obra-

ny a ochrany teritoria za akutní hrozby agrese a zejména v období aktivizace obrany a ochrany po zahájení agrese, má své specifika z hlediska práce mezi příslušníky ozbrojených sil a mezi obyvatelstvem. Obecně však v obou případech je nutné vycházet z reálné předpokládaných morálně psychologických důsledků akutní hrozby války a její skutečné reality při oboustranném použití všech prostředků hromadného ničení a vedení totální psychologické války.

SPP musí být vedena tak, aby vojska a obyvatelstvo získalo pokud možno reálné představy o fyzických a morálně psychologických účincích konvenčních i nekonvenčních prostředků nepřítelů, kterými povede úder na teritorium, o možnostech nepřítelů působit v týlu našich armád průzkumnými diverzními odřady, o clech, obsahu a metodách vedení psychologické války proti obyvatelstvu a vojskům socialistických států.

Nedílnou součástí tohoto procesu je zabezpečení optimální přípravy vojsk a obyvatelstva z hlediska obrany a ochrany osob i materiálních hodnot proti ničivým účinkům nepřátelských úderů, odborné a morálně psychologické a organizační přípravy k rychlému a maximálně účinnému odstraňování jejich následků.

Vojska a obyvatelstvo nesmí být zaskočeny realitou diametrálně se lišící od jejich představ.

Druhým neméně důležitým úkolem SPP, který je ovšem nutné plnit dávno před akutní hrozbou válečného střetnutí, je boj proti psychóze bezvýchodnosti, porážek, osudové odevzdanosti pod dojmem totálního zničení života na zemi a nerealnosti vítězství nad imperialistickým agresem. To vyžaduje velmi intenzivní a kvalifikované objasňování příčin vedoucích k ozbrojenému konfliktu, třídně politické

kých a vojenských cílů imperialismu a socialismu. Vést důsledný boj proti nepřátelské propagandě zveličující vojenské možnosti imperialismu a podceňující možnosti obrany socialismu. Cílevědomě upevňovat vědomí síly a reálnosti efektivní obranyschopnosti socialistických zemí, jejich jednotu a vzájemnou důvěru a přesvědčení, že po vítězné válce bude možné uskutečnit socialistickou obnovu a další rozvoj společnosti.

Nezastupitelnou úlohu v tomto procesu má boj proti šíření poráženeckých nálad, proti tendencím k živelnosti a neorganizovanosti, porušování zákonitosti a pracovní disciplíny, za upevňování politické bdělosti a ostražitosti a vysoké úrovně bojové pohotovosti vojsk a branné pohotovosti v celé společenské struktuře. Celý systém SPP musí směřovat k aktivizaci všech společenských sil a prostředků k nekompromisnímu boji proti antikomunistickým silám uvnitř společnosti s použitím všech ideově politických, politickoorganizačních i administrativně právních metod a nástrojů.

**Při procvičování podílů SPP k plnění úkolů v průběhu mobilizace je její pozor-
nost usměrňována zejména k ovlivňování
rychlého plnění úkolů vyplývajících z mo-
bilizačních plánů, k organizované činnosti
mobilizačních pracovišť a včasnému přijetí
a zařazení záloh k jednotkám a jejich
bojovému stmelení.**

Zejména cvičné mobilizace dávají před-
stavu o reálnosti plánovaných opatření
v mobilizačních plánech jak místních vo-
jenských správ, tak útvarů, jejich vzájem-
né sladění, kvalitu připravenosti doru-
čovacího aparátu a funkcionářů mobiliza-
čních pracovišť. Prověřuje se úroveň koor-
dinace činnosti územních stranických a
státních orgánů, působící k rychlému vy-
rozumění záloh, dodavatelů techniky a je-
jich včasnému dodání k mobilizovaným
jednotkám a zařízením. Získané praktic-
ké zkušenosti jsou cenným přínosem pro
upřesnění opatření v mobilizačních plá-
nech, zaměření obsahu mobilizační přípra-
vy funkcionářů a dávají podněty pro obsah
a formy SPP.

Zkušenosti potvrzují, že v průběhu mo-
bilizace je neúčinnější především osobní
příklad velitelů, náčelníků, politických pra-
covníků a všech komunistů, individuální
práce s příslušníky jednotek a nastupují-
cími zálohami, konání krátkých besed, mi-
tinků, vydávání tiskovin apod.

Proto je důležité, aby ze zálohy nastu-
pující předurčení političtí pracovníci byli
okamžitě po příchodu k jednotkám infor-
mováni politickými orgány o situaci a in-
ciativně se zapojili do řízení a provádění

SPP. Od nich se očekává, že přispějí k vzá-
jemnému poznání a stmelení komunistů
v jednotce a jejich prostřednictvím k rych-
lému a organizovanému uvádění jednotky
do bojové pohotovosti.

**Zvlášť významný je požadavek okamži-
tého výrazného vlivu SPP na činnost zá-
ložního velitelského sboru. Zkušenosti ze
cvičných mobilizací ukazují, že přes poli-
tickou a vojenskoodbornou připravenost,
v prvních hodinách a prvních dnech po
mobilizaci, při plnění úkolů bojového stme-
lování jednotek a jejich přesunu do urče-
ných prostorů soustředění nedoceňují své
postavení velitelů a náročné povinnosti,
které jim z velitelských funkcí vyplývají.
Trpí u podřízených nedůsledné plnění úko-
lů, místo náročného velení, jasných roz-
kazů měli tendenci „domlouvat“ a „pře-
svědčovat“. To v nejednom případě mělo
podíl na nekázní a příčinách neplnění úko-
lů jednotky i vzniku tragických mimořá-
dných událostí. Cím dříve si velitelé uvědo-
mili své povinnosti a odpovědnost za ká-
zeň a bojovou připravenost mobilizované
jednotky, tím organizovanější proběhlo její
stmelení a příprava k plnění bojových
úkolů. Příkladem komunistů — velitelů
byla v takových situacích nejúčinnějším
opatřením SPP.**

**Důležitou úlohu sehrává SPP při zabez-
pečování obrany a ochrany důležitých ob-
jektů a klidu a pořádku na teritoriu.**

Máme na mysli především objekty, kde
úkol ochrany a obrany plní vyčleněné
strážní jednotky teritoriálního vojenského
okruhu a které se ve stanoveném rozsahu
podílejí i na plnění dalších bezpečnostních
opatření.

Politické orgány vstupují do zpracování
„Plánu ochrany a obrany“ chráněných ob-
jektů, jehož součástí jsou „Směrnice pro ná-
čelníka stráže a Strážní pravidla“. Pozor-
nost je věnována reálnosti a komplexnosti
zpracovávaných „Plánů“ a „Směrnic“, po-
dílu na kádrovém výběru velitelů a pří-
slušníků strážních jednotek, vytvoření
předpokladů k aktivní a účinné práci stra-
žnických a svazáckých organizací, i nut-
né koordinaci součinnosti s jednotkami Li-
dových milic a ministerstva vnitra.

Obsah SPP je zaměřován na pravidel-
nou, neformální politickovychovnou práci
s příslušníky strážních jednotek, kde na
prvním místě stojí zejména otázky bdělo-
sti a ostražitosti, pochopení politické ne-
zbytnosti všestranného zvládnutí funk-
čních povinností a jejich odpovědného a
rozhodného plnění ve strážní službě.

**Se stupňováním napětí, válečných pří-
prav i s otevřenou agresí je nutné předpo-
kládat, že podvrtná činnost nepřítele bu-
de přecházet stále k ostřejším až násil-**

ným formám činnosti, jako je vyvolávání nepokojů, sabotáže, diverze a teror. Hlavním cílem těchto forem nepřátelské činnosti bude narušování obranných příprav, oslabení válečného potenciálu země a vytvoření příznivých podmínek pro bezprostřední přípravu k zahájení otevřené války a jejího vedení.

I když se na potírání této vážné společensky nebezpečné činnosti budou podílet především složky a jednotky ministerstva vnitra, můžeme předpokládat, že na zabezpečení klidu a pořádku se vedle jednotek Lidových milicí budou podílet i vyčleněné jednotky teritoriálního okruhu.

Politické orgány se již v míru podílejí na zpracování plánů možné součinnosti vojenských jednotek s bezpečnostním aparátem a jednotkami Lidových milicí při zabezpečení klidu a pořádku na teritoriu. Při cvičných řešeních takových situací soustřeďují pozornost na ovlivnění kádrového výběru předurčených velitelů a příslušníků vyčleňovaných jednotek, zejména oceňují jejich politickou oddanost věci socialismu, rozhodnost a fyzickou zdatnost. V obsahu SPP je věnována pozornost seznamování s možnými metodami, formami a prostředky působení nepřítelů, objasňování politické poslání jednotky, vyžadující v nezbytných případech použití i represivních zásahů. Je nezbytné zařazovat do těchto jednotek politické pracovníky a komunisty připravené k rozhodnému splnění uložených úkolů.

Odstraňování následků nepřátelských úderů na vojska, obyvatelstvo, hospodářská, dopravní a administrativní centra se jeví z hlediska proporcí mezi potenciálem ničení a potenciálem obnovy — v materiálově technickém i morálně psychologickém smyslu — jako jeden z nejnáročnějších procesů v systému obrany a ochrany teritoria. Považujeme za reálnou hypotézu, že na odstraňování následků se bude vedle vojenských jednotek a organizovaných složek civilní obrany podílet veškeré obyvatelstvo.

Prvořadým úkolem SPP je upevňovat vědomí vojsk a obyvatelstva o nezbytnosti okamžitého odstraňování následků nepřátelského napadení jako zcela nezbytného předpokladu úspěšného vedení války s imperialismem ke konečnému vítězství. To znamená mobilizovat vojska a obyvatelstvo k odstraňování následků v pořadí důležitosti pro splnění válečných cílů a uvědo-

mělému potlačování osobních a lokálních zájmů.

První starostí bude zabezpečení průchodnosti komunikací pro přesun československých i spojeneckých vojenských jednotek na frontu a pro zásobování fronty potřebným materiálem, zabezpečení prostorů a objektů pro vytváření a organizaci nových vojenských svazků a útvarů, včetně deaktivace a odmoření příslušných prostorů.

Za druhé, péče o urychlenou obnovu všech výrobních, energetických, opravárenských zařízení a zdrojů, obrana a ochrana zásob průmyslových materiálů, potravin, zdravotnického materiálu a zařízení a vodních zdrojů k zabezpečení vojsk a obyvatelstva, spojovací sítě a zařízení hromadné informace.

Za třetí půjde o zabezpečení optimální péče raněným, obnovu základních životních podmínek pro vojska a obyvatelstvo včetně příslušných hygienických opatření.

Územní stranické a státní orgány, velitelé a politický aparát musí vycházet z faktu, že práce v záchranných a odčernávacích odřadech bude klást enormní nároky na morálně volní a psychické dispozice jejich příslušníků pod dojem zkázy prostředí i lidského utrpení a že v mnoha případech nebude možné lidi ani zvlášť vybírat, ani dlouhodoběji připravovat. Proto musí věnovat mimořádnou péči intenzivní politické práci v těchto odřadech, předem vytypovat a připravovat pro aktivní politickou práci morálně, psychicky a politicky nejzralejší a nejodolnější kádry.

Cílevědomou péči je nezbytné předem věnovat propracované organizace a materiálně technického zabezpečení práce odřadů v předpokládaných prostorech a objektech a tím vytvořit i předpoklady k vysoce efektivní, intenzivní a organizované činnosti, která může do značné míry eliminovat morálně psychické vlivy na určené vojáky a pracovníky. Nedílnou součástí je zabezpečení odpovídajících ochranných prostředků a přesvědčení lidí o jejich účinnosti.

Velmi důležitým společným úkolem civilních i vojenských orgánů řídicích SPP je podílet se na zabezpečení účinných opatření k eliminaci zdrojů paniky včetně tendencí k neorganizované evakuaci a umlčení zdrojů záměrného šíření odporu vůči socialistické moci a vyvolávání nedůvěry ve stranické a státní vedení.

Plánování, zabezpečení a praktická realizace obrany a ochrany teritoria představuje obrovský rozsah politických, vojen-

ských, ekonomických, materiálních a organizačních opatření, která ve svém komplexu směřují k zabezpečení účinné obra-

ny socialistického státu a jeho spojenců a k vítěznému ukončení války. Jeho podstatou je všelidová, internacionální obrana revolučních vymožeností lidu.

Obrana a ochrana teritoria se jako součást celkového vedení války uskutečňuje pod vedením Komunistické strany Československa. Z toho vyplývá vysoká osobní odpovědnost všech komunistů stát v čele úsilí za zabezpečení efektivní obrany, ať již pracují na kterémkoli úseku.

Za výchozí úkol současnosti považujeme formování a upevňování přesvědčení pracujících o objektivní nutnosti obrany socialistické vlasti na základě její všelidovosti a socialistického internacionalismu, pečovat o to, aby toto vědomí nacházelo přesný odraz v jejich praktických přístupech k plnění konkrétních politických,

hospodářských i branných úkolů spojených s posilováním obranyschopnosti.

To by se mělo projevovat v kvalitě branné výchovy obyvatelstva i plnění úkolů v bojové a politické přípravě vojsk a všestrannému zabezpečování mobilizačních úkolů.

Jde o to, aby stranické, státní orgány a společenské a hospodářské organizace cílevědomě plnily úkoly v kádrovém a materiálním zabezpečování armády, v přípravě branců a záloh i ve vojenskovlastenecké výchově mládeže předvojenského věku.

Ale také o to, aby SPP účinně bojovala se všemi projevy znevažování úkolů obrany socialistické vlasti a úkolů s ní spojených, zejména proti netřídnímu pojetí obrany a podceňování branného potenciálu a úlohy ČSSR v systému obrany socialistického společenství.

Ke 40. výročí Lvovsko-sandoměřské útočné operace

Uplynulo 40 let od doby, kdy v červenci až srpnu 1944 vojska 1. ukrajinského frontu úspěšně uskutečnila lvovsko-sandoměřskou útočnou operaci. Tato operace je poučným příkladem dosažení velkého strategického cíle silami jednoho frontu. Operace se vyznačovala velkým rozmachem. Útok sovětských vojsk probíhal na 440 km široké frontě a dosáhl hloubky více jak 350 km. Obě strany do operace zapojily více jak dva milióny lidí, 22 400 děl a minometů, okolo 3000 tanků a samohybných děl, 3950 bojových letounů. (Historie druhé světové války, Moskva, Vojeznizdat, 1978, díl 3, str. 81.)

V důsledku lvovsko-sandoměřské operace bylo v podstatě dovršeno osvobození sovětské Ukrajiny a značné části jihovýchodního Polska. Její průběh a výsledek měl velký vliv na aktivizaci národně osvobozeneckého boje v Československu. S přiblížením sovětských vojsk k hranicím Slovenska narůstala na jeho území revoluční situace, zesílila činnost československých a sovětských partyzánských jednotek. Komunistická strana Slovenska zahájila bezprostřední přípravy ke všelidovému ozbrojenému povstání. Slovenská národní rada (SNR) s cílem koordinovat akce povstalců a činnost Rudé armády navázala spojení se sovětským velením.

Na pomoc KSČ při organizaci partyzánského hnutí byly v létě 1944 na Ukra-

jině vytvořeny a na Slovensko přepraveny organizátorské skupiny z Čechů a Slováků, v čele se zkušenými sovětskými partyzánskými vůdci, jako byli P. A. Veličko, A. S. Jegorov, E. P. Voljanský a jiní. Jen v srpnu bylo vysazeno 20 takovýchto skupin o celkovém počtu 300 osob. Z území Zakarpatské Ukrajiny a Polska přešla do Československa řada partyzánských oddílů a svazků. V krátké době byly doplněny místními obyvateli a rozvinuly aktivní činnost a osvobozovaly celé prostory země.

29. srpna 1944 zahájili slovenští vojáci a partyzáni organizovaný odpor proti německým fašistickým vojskům, které vpadly na Slovensko. Od této doby dostává Slovenské národní povstání (SNP) všelidový charakter. Území, které bylo vzápětí osvobozeno, zahrnovalo 30 správních okresů středního a východního Slovenska o celkové ploše přes 20 tisíc km² a 1 700 000 obyvatel. Byla zde nastolena vláda SNR v čele se s. K. Šmidkem. Význačnou vedoucí úlohu v ní měl člen předsednictva SNR s. G. Husák.

Partyzánský boj zesílil i v tzv. protektorátě Čechy a Morava. Celkem v Československu v této době působilo 21 partyzánských brigád a 13 samostatných oddílů.

Sovětský svaz všestranně podporoval bratrské národy v jejich hrdinném boji. Po dobu povstání bylo na Slovensko jen

z ústřední základny Lidového komisariátu obrany sovětskými letci přepraveno 2050 pušek, 1702 samopalů, 461 kulometů, více jak 100 protitankových pušek a další výzbroj. Při zpátečních letech byli odsunováni těžce ranění. (Historie druhé světové války. Moskva, Vojenizdat, 1978, díl 9, str. 156–159.) Vojska 1. a 4. ukrajinského frontu v průběhu dvou a půl měsíců, pokud se rozvíjelo SNP, vedla urputné útočné boje v prostorech, které hraničily s Československem a vázaly tak na sebe značné síly německých fašistických vojsk.

Generální tajemník ÚV KSČ a prezident ČSSR G. Husák uvedl: „Bez všestranné pomoci Sovětského svazu, pomoci vojenské, materiální, politické a morální nemohl by povstávající lid Slovenska vést těžký otevřený zápas po dobu dvou měsíců proti přesile hitlerovských divízi.“ (Pravda, 13. srpna 1947.)

SNP sehrálo významnou úlohu v historii slovenského a českého lidu, stalo se počátkem národní a demokratické revoluce. Povstání mělo důležitý vojenský význam. V jeho průběhu povstanci a sovětsí partyzáni na dva měsíce vyřadili z provozu 6,5 tisíce km komunikací nepřítele a zmařili jeho plány na přeměnu Slovenska na baštu jeho obrany. Tím napomáhali sovětským vojskům vyhnout hitlerovské okupanty z porobených zemí.

Úspěšné provedení lvovsko-sandoměřské operace bylo významným přínosem pro další rozvoj teorie a praxe sovětského vojenského umění. S novou silou se projevil takové jeho charakteristické rysy, jako je rozhodnost, cílevědomost, vysoká aktivita, pružnost ve výběru způsobů vedení operací (boje), aby odpovídaly podmínkám vytvořené situace. Operace přinesla mnoho cenného a poučného v oblasti přípravy a vedení vysoce pohyblivé útočné činnosti ve strategickém měřítku.

Sovětská vojenská strategie při přípravě a vedení lvovsko-sandoměřské operace doznala dalšího vzestupu ve svém rozvoji. Hlavní stan vrchního velitele a generální štáb na základě hluboké analýzy vojensko-politické situace a získaných zkušeností **došli k závěru, že v podmínkách udržení iniciativy a postupného zasazování silných úderů na celé sovětsko-německé frontě mohou být strategické úkoly řešeny sila-**

Lvovsko-sandoměřská operace byla tedy důležitým mezníkem, protože v důsledku jejího úspěšného ukončení byly vytvořeny příhodné podmínky pro následující strategický útok sovětských vojsk, jehož cílem bylo dokončení osvobození Polska, Československa a vstup Rudé armády na území fašistického Německa.

Výsledky lvovsko-sandoměřské strategické operace měly velký vojenský význam. Skupina armád „Severní Ukrajina“, v jejíž sestavě se srazení zúčastnilo 56 divízi, byla rozbita. 8 divízi bylo zničeno, 32 rozbito a z boje vyřazeno přes 700 letounů. Jen od 14. do 31. července ztratil nepřítel na 200 tisíc vojáků a důstojníků, kteří byli zabiti, raněni nebo zajati. Sovětská vojska ukořistila více jak 2200 děl a minometů, 500 tanků, 10 tisíc automobilů, 12 tisíc koní a na 150 různých skladů. V dalších bojích na sandoměřském předmostí bylo zabito na 40 tisíc nepřátelských vojáků a důstojníků a vyřazeno z boje 300 tanků a samohybných děl. Důležitým operačně strategickým výsledkem bylo prolomení obrany německých fašistických vojsk na Visle a zmocnění se operačně strategického předmostí na jejím západním břehu. To vytvořilo výhodné předpoklady pro následné rozvíjení útoku na slezském směru.

mi jednoho silného frontu v součinnosti s letectvem PVO státu. Skvělá praktická realizace tohoto závěru prokázala předvídatost a vysokou kompetentnost sovětského strategického vedení.

K rozdělení skupiny armád „Severní Ukrajina“ a ke strategickému průlomu nepřátelské obrany na západním směru, v součinnosti s 1. běloruským frontem, bylo poprvé od počátku války použito takové velké množství sil a prostředků v sestavě 1. ukrajinského frontu. Počet osob a výzbroje převýšil celkové množství vojsk a bojové techniky tří sovětských frontů, které se zúčastnily stalingradské strategické útočné operace. Takovéto složení frontu umožnilo zasazovat silné počáteční údery k prolomení hluboké členěné nepřátelské obrany a současně řešit několik operačních úkolů, spojených jediným strategickým cílem.

Sovětské vrchní hlavní velení přistoupí-

lo tvořivě ke stanovení způsobů rozdrčení nepřátelských vojsk ve strategické útočné operaci. V souvislosti s rovným průběhem linie fronty bylo rozhodnuto uskutečnit rozdrčení skupiny armád „Severní Ukrajina“ současným zasazením dvou silných úderů: na pravém křídle frontu — na rava-ruském směru a ve středu pásma — na lvovském směru k rozčlenění nepřátelského uskupení do velké hloubky, jeho rozdrobení, obklíčení a zničení po částech. Průběh operace ukázal, že strategický úspěch byl předurčen zejména právě realizací tohoto zámyslu. To umožnilo již v první její etapě uskutečnit zničení brodského, rozbití rava-ruského a lvovského uskupení nepřítele, ovládnout Lvov, Pere-myšl a Stanislov. Ve druhé etapě pak rozvíjet útok na sandoměřském a drogobyčském směru. Tím bylo dosaženo strategického průlomu německé fašistické obrany na široké frontě.

Sovětské vrchní hlavní velení v průběhu lvovsko-sandoměřské operace úspěšně řešilo otázky strategické součinnosti 1. ukrajinského frontu s 1. běloruským frontem, se silami dálkového letectva, PVO státu a s partyzánskými jednotkami. To se projevilo ve formulaci cílů a sladění úsilí uskupení v zájmu jejich splnění, ve stanovení doby a posloupnosti zasazení úderů, koordinaci činnosti svazů a svazků druhů ozbrojených sil.

Tak např. 27. července vrchní hlavní velení uložilo velení 1. ukrajinského frontu přenést hlavní úsilí na pravé křídlo a v součinnosti s 1. běloruským frontem rychle vyjít k Visle, z chodu ji překonat, zmocnit se předmostí a zmařit pokusy nepřítele obnovit strategickou frontu obrany na západním břehu řeky Visly. Při plnění tohoto složitého úkolu zároveň vojska 1. ukrajinského frontu na svém levém křídle se snažila napomoci 4. ukrajinskému frontu při rozvíjení útoku na karpatském směru.

V zájmu zabezpečení nadvlády ve vzduchu a k vyřazení železniční přepravy hitlerovců v pásmu 1. ukrajinského frontu dálkové letectvo a stíhací letouny PVO státu provedly na 1000 vzletů. Letecká ochrana týlových objektů frontu byla uložena 9. a 10. stíhacímu leteckému sboru, divizi protiletadlového dělostřelectva a samostatnému protiletadlovému útvaru PVO státu.

Operativní řízení přípravy a vedení lvovsko-sandoměřské operace vrchním hlavním velením spočívalo ve vydávání nařízení, v pozvání velitele frontu do generálního štábu a vyslechnutí jeho rozhodnutí, dohodorech po technických prostředcích spojení a také řízení prostřednictvím svých představitelů.

V průběhu celé operace vrchní hlavní velení neustále kontrolovalo její průběh, pružně koordinovalo rozhodování velení frontu, pozorně sledovalo nepřítele a snažilo se protipatřeními předejít jeho činnosti. Při nutnosti měnilo rozdělení sil sousedních frontů, měnilo jejich pásma činnosti a směry úderů.

Např. na počátku druhého období operace se vytvořily podmínky pro rychlý postup úderných uskupení frontu k Visle a pro útok v Karpatech. Takovéto rozdvějení činnosti značně komplikovalo řízení vojsk. Navíc útok v Karpatech byl spojen se specifickou přípravou a vybavením vojsk, s použitím zvláštních způsobů bojové činnosti a metod velení. V této souvislosti vrchní hlavní velení rozhodlo od 30. července 1944 z vojsk levého křídla frontu a z polního velení, které měl v záloze, vytvořit nový svaz — 4. ukrajinský front. Tímto způsobem soustředil úsilí každého frontu na řešení svým charakterem rozdílných operačně strategických úkolů, což se kladně odrazilo ve splnění cílů strategické operace.

Sovětské operační umění se ve lvovsko-sandoměřské operaci obohatilo **dovedností volby směrů hlavních úderů a vysokým uměním rozhodného soustředění sil a prostředků.** Dva hlavní směry úderu, které zvolil velitel frontu, probíhaly terénem, který umožňoval použít velká uskupení tankových a mechanizovaných vojsk. Zabezpečovaly vyjít úderných uskupení nejkratšími cestami k důležitým operačním objektům, k Ravě-ruské a ke Lvovu. Tím bylo dosaženo rozčlenění celé operační hloubky nepřátelské obrany na části, což ztížilo nepříteli manévry zálohami podél fronty a napomáhalo rychlému zničení jeho rozčleněných uskupení.

Úseky průlomu měly na obou směrech dohromady šířku 26 km, což činilo jen 6 % šířky pásma útoku frontu (440 km), kde bylo soustředěno 29 střeleckých divízi, více jak 70 % dělostřelectva, do 90 %

tanků a samohybných děl a téměř veškeré letecké fronty.

Takovéto výrazné soustředění sil a prostředků zabezpečilo průlom taktické hloubky nepřátelské obrany. Existence pěti silných pohyblivých skupin a vševojskové zálohy v operační sestavě fronty, kromě druhého sledu, zabezpečila včasný nárůst úsilí prvního sledu, obklíčení a zničení nepřátelských uskupení i stálý vliv na průběh operace.

Lvovsko-sandoměřská operace přinesla sovětskému operačnímu umění cennou zkušenost z **pružného použití různých způsobů bojové činnosti a dovedného přenesení hlavního úsilí z jednoho směru na druhý**. V závislosti na změně podmínek situace, velení fronty i armád dovedně používala různé druhy a způsoby boje. Tak např. průlom prvního pásma obrany na rava-ruském směru byl uskutečněn předsunutými prapory divizí 3. gardové a 13. armády, zatímco na lvovském směru hlavními silami 60. a 38. armád. V dalším vojska úderných uskupení průlom rozšiřovala, odrážela protiútoky a protiúderu nepřítel vstřícnými údery, pronásledovala ho, z chodu přešla velké vodní překážky a hlavními silami přecházela do obrany k odrážení silných úderů operačních záloh nepřítel a k udržení předmostí.

Přítom maršál Sovětského svazu I. S. Koněv, velitel fronty, mistrovsky používal manévru silami a prostředky, zvláště pohyblivými skupinami a letectvem, dovedně přenesl hlavní úsilí z jednoho směru na druhý. Tak při neúspěšném rozvíjení čelního útoku 3. gardové tankové armády na Lvov ze severovýchodu uskutečnila tato armáda podle jeho pokynů bleskový přesun přes pásmo 13. A a vyšla do týlu lvovského uskupení hitlerovců, což uspíšilo její rozdrčení a osvobození města. Ve druhém období operace bylo úsilí fronty přeneseno ze lvovského směru na sandoměřský směr po soustředění čtyř vševojskových a tří tankových armád, jezdecké mechanizované skupiny, podstatné části uskupení dělostřelectva a hlavních sil letecké armády. To umožnilo z chodu přejít Vislu, zmocnit se velkého operačního předmostí, udržet je a vytvořit výhodné podmínky pro následný útok na slezském směru.

Značným přínosem k rozvoji sovětského operačního umění je poučná zkušenost

z dovedného, rozhodného a centralizovaného použití pohyblivých vojsk ke splnění hlavních úkolů frontové operace. Velitel fronty, který měl ve své bezprostřední podřízenosti tři tankové armády a dvě jezdecké mechanizované skupiny, mohl operativně ovlivňovat průběh operace rychlým měněním poměru sil a prostředků ve svůj prospěch v rozhodujícím okamžiku a v rozhodujícím místě. Tak např. 15. července byla v pásmu 60. armády nasazena do sražení část sil 3. gardové tankové armády a ráno příštího dne úzkým pásmem koltového koridoru v obraně nepřítel byly nasazeny její hlavní síly. Zároveň na rava-ruském směru ke zvýšení tempa útoku byla do průlomu v pásmu 13. armády nasazena 1. jezdecká mechanizovaná skupina, 17. července vzápětí za ní byla nasazena i 1. gardová tanková armáda. Rychlým proniknutím do hloubky nepřítel, částí sil v součinnosti s 3. gardovou tankovou armádou dokončily obklíčení jeho brodského uskupení a hlavními silami vyšly k řece San a odřizly cesty odchodu lvovskému uskupení severozápadním směrem.

Při vzniku 40 km mezery mezi 3. gardovou a 13. armádou a vzniku nebezpečí proniknutí nepřítel k týlům 13. armády 1. gardové tankové armády a 1. jezdecké mechanizované skupiny zasadil velitel fronty do sražení 2. jezdeckou mechanizovanou skupinu k úderu do týlu krasnovavského uskupení německých fašistických vojsk. Zároveň velitel 3. gardové armády s cílem vedení manévrové činnosti v tomtéž směru vytvořil speciální tankovou skupinu ve složení tankové brigády, tankového a tankového samohybného pluku.

Takovým způsobem pohyblivá vojska v součinnosti se vševojskovými armádami a za hromadné letecké podpory neustále působila na směru hlavního úderu. Hlubokým rozčleňováním nepřátelské obrany a širokým manévrem vedla úspěšný boj s operačními zálohami, obklíčovala a ničila nepřátelská uskupení, pronásledovala, odrážela silné protiúderu, z chodu ovládala a udržela důležité objekty a předmostí v operační hloubce. Zkušenost z jejich manévrovací činnosti má aktuální význam i pro dnešní operace.

Pronásledování odcházejícího nepřítel uskutečňovala vojska fronty v průběhu

operace do velké hloubky (do 200 km), v širokém pásmu (do 150 km) se středním tempem vševojskových armád 18–20 kilometrů, tankových a mechanizovaných 30–35 km za den. Vysoká tempa pronásledování byla dosahována díky tomu, že v čele proudů hlavních sil armád rychle postupovaly předsunuté odřady, které tvořily mechanizované a tankové brigády. Nevstupovaly do boje o obydlená místa, uzly odporu, ale pronikaly kupředu. To zabezpečilo volnost manévru pro hlavní síly armády, umožnilo obkličovat nepřítele hluboko z křídel, vycházet do jeho týlu, předejít ho v obsazení důležitých postavení.

Ve Lvovsko-sandoměřské operaci se dále **rozvinulo umění násilného přechodu velkých řek**. Úspěšné splnění takového složitého operačního úkolu, jako bylo překonání Západního Bugu, Dněstru, Sanu a Visly z chodu, bylo dosahováno tím, že ustupující vojska nepřítele byla předstížena v příchodu k řece a na přístupech k ní byla energicky zničena. Důležitou úlohu přitom měla správná volba místa a doby násilného přechodu, jeho všestranné zabezpečení, zvláště organizace silné PVO prostoru přeprav a přístupů k nim, zmaření pokusů nepřítele o organizování obrany po západních březích řek, včasné posílení prvních sledů ženijními vojsky. Přechod řek zpravidla zahajovaly předsunuté odřady (jejich základem byly tankové či mechanizované brigády zesílené střeleckými prapory), na široké frontě, z chodu, s využitím tabulkových, improvizovaných i u nepřítele ukořistěných přepravních prostředků. Zmocňovaly se předmostí a umožňovaly hlavním silám překročit řeku. To, že první sledy měly tankové a dělostřelecké jednotky a také těžké pontonové soupravy, napomáhalo rychle ovládnout a rozšířit předmostí a úspěšně odrážet protiútoky a protiúder.

Vytvoření frontové ženijní zálohy umožňovalo rychle zřizovat přepravy pramové a potom i stavbu mostů pro přepravu hlavních sil a prostředků na předmostí. V soudobých podmínkách význam ženijní zálohy vzrůstá, protože musí poskytnout možnost nejen doplnit velké ztráty přepravních prostředků u svazů, ale zabezpečit i zřizování dodatečných mostních přeprav.

Operace poskytla i kladné zkušenosti

z obkličování velkého nepřátelského uskupení v taktické hloubce a jeho zničení v krátké době. Úspěšné řešení tohoto důležitého úkolu bylo dosaženo s využitím dovedného a rozhodného použití především pohyblivých svazků, které vytvořily vnitřní i vnější frontu obkličení brodského uskupení. Dále použitím velkého počtu dělostřelectva (do 35 dělostřeleckých a minometných pluků a dvou brigád s celkovým počtem přes 1000 děl a minometů) a letectva. Letectvo v průběhu ničení obkličovaného nepřítele od 19. do 22. července uskutečnilo 2340 vzletů (z toho přes 50 % bombardovacím a bitevním letouny). V důsledku silného palebného ničení a koncentrovaných dělicích úderů střeleckých a tankových sborů bylo nepřátelské uskupení rozčleněno a zničeno po částech.

Lvovsko-sandoměřská operace přinesla poučné zkušenosti z **dovedného používání různých způsobů odrážení protiúderů nepřítele a zničení jejich uskupení**. Při průlomu taktické hloubky obrany byly silné protiúderové nepřítele odráženy divizemi prvoledových armád pomocí vstřícných úderů a palby z místa. Přitom se široce používalo manévru dělostřelectvem z jiných úseků a ze zálohy frontu na ohrožené úseky a také hromadných úderů letectvem.

Odrážení protiúderů silných tankových uskupení nepřítele v průběhu bojů za rozšíření a udržení sandoměřského předmostí bylo prováděno pomocí včasného přechodu všech vojsk na předmostí do obrany. Proti tankovému úderu hitlerovců byla vybudována hluboce členěná (do 20 km) protitanková obrana. Když obrana svou pevností nepřítele vyčerpala, sovětské velení zasazením armádních a frontových záloh do sražení vedlo rozhodné úderu na útočící uskupení nepřítele a odrazilo je zpět do výchozích postavení. To nepřítele donutilo zřít se aktivní činnosti na daném směru.

Dělostřelectvo se v operaci používalo koncentrovaně na směrech úderu frontu a armád. Na úsecích průlomu bylo soustředěno do 80 % děl a minometů na 1 km frontu ráže od 76 mm výše, což umožnilo vytvořit hustotu 235–255 hlavních na 1 km fronty. Palebná převaha nad nepřátelskou obranou byla dosahována širokým manévrem dělostřelectva, zvláště protitankového. Tak např. k udržení

koltovského koridoru a odrazení proti-úderu 1. a 8. tankové divize Němců v pás-
mu 38. armády bylo soustředěno okolo
400 protitankových děl. K posílení vojsk
na sandoměřském předmostí uskutečnilo
na 35 dělostřeleckých pluků v krátké
době rychlý přesun na vzdálenost do
250 km. Přitom jen 5. gardová armáda do-
stala 800 děl a minometů.

Operace je charakteristická velkou pruž-
ností v používání dělostřelectva. Např.
v souvislosti s překonáním prvního pásma
obranu nepřítele předsunutými prapory 3.
gardové a 13. armády byly upřesněny plá-
ny jejich dělostřeleckého útoku, přenesa-
na bojová sestava všech dělostřeleckých
skupin k jeho druhému pásmu obrany a
zabezpečeno jeho spolehlivé umlčení. Ve
značné míře byly upřesňovány i plány
dělostřeleckého zabezpečení zasazení tan-
kových armád do průlomu vzhledem ke
změně času a směru jejich zasazení.

Analýza bojových zkušeností a charakte-
ru soudobých operací ukazuje, že při je-
jich vedení bude nutná ještě větší pruž-
nost při používání prostředků ničení, jak
to podmiňuje vysoká dynamika vývoje si-
tuace.

**Operační umění letectva v této operaci
se dále rozvinulo v otázkách vytváření ra-
cionálního uskupení sil a prostředků fron-
tového letectva k zabezpečení současného
plnění řady operačních úkolů a k doved-
nému jeho soustředění na hlavních smě-
rech.** 2. letecká armáda, která měla ve
svém složení 28 leteckých divizí (více jak
3000 letadel) vytvořila v prvním období
operace samostatná letecká uskupení — na
rava-ruském směru ve složení čtyř a
na lvovském směru ve složení pěti letec-
kých sborů. V závěrečném období bylo
pak vytvořeno speciální uskupení letectva
k zabezpečení ovládnutí a udržení sando-
měřského předmostí. V průběhu operace
se letectvo zpravidla používalo hromadně.
Jeho silné soustředěné údery do celé
hloubky sestavy nepřítele ve značné míře
snižovaly jeho schopnost k odporu. Záro-
veň absolutní nadvláda sovětského letec-
tva ve vzduchu zabezpečovala volnost ma-
névru pozemních vojsk, zvyšovala jejich
životnost a úspěšnost plnění bojových
úkolů.

Operace přinesla poučné příklady spo-
lehlivé letecké podpory pohyblivých vojsk
frontu. Po zasazení tankových armád a

jezdeckých mechanizovaných skupin do
sražení jim byly operativně podřízeny le-
tecké sbory a divize, jejichž velitelé se
svými spojovacími prostředky byli neustá-
le na místech velení podporovaných po-
zemních vojsk. To velitelům pohyblivých
skupin umožnilo konkrétněji určovat úko-
ly a rychle je předávat velitelům letec-
kých sborů, kteří zabezpečili jejich včasné
splnění.

Současně velitel 2. letecké armády měl
v průběhu celé operace možnost použít
kterýkoli letecký svazek k plnění nejdůle-
žitějších úkolů v pásmu frontu. Takové
dovedné spojování zásad centralizace a
decentralizace použití letectva umožňovalo
v případě potřeby maximálně soustředit
jeho úsilí v rámci frontu a zároveň za-
bezpečovat efektivní leteckou podporu je-
ho úderných uskupení a pohyblivých sku-
pin na každém samostatném směru při
plnění důležitých operačních úkolů a ta-
ké jejich co nejtěsnější součinnost.

**K dalšímu rozvoji došlo i v oblasti teo-
rie a praxe operačního týlu, který zabez-
pečoval úspěšné vedení manévrové, vysoce
dynamické a rozhodné bojové činnosti.**
V těchto podmínkách se osvědčilo maxi-
mální přiblížení všech týlových orgánů a
zásob materiálních prostředků k zasaze-
ným vojskům, jejich dovedné rozdělení a
soustředění na rozhodujících směrech
i s ohledem na změny operační a bojové
situace, využití objížděk pro zásobování
pohyblivých vojsk v operační hloubce.

Tempa obnovy železničních tratí nesta-
čila postupu vojsk, což vedlo k výraznému
zvýšení zatížení automobilového přísunu
materiálních prostředků (200 i více km).
K nahrazení nedostávajících se automobilů
a k zabezpečení včasného přísunu zásob
vojskům praktikovalo se dodávání munice
a paliva frontovými (armádními) dopra-
vními útvary nejen armádními (divizními)
skladům, ale i bezprostředně tankovým a
střeleckým útvarům a jednotkám i do pa-
lebných postavení dělostřelectva.

**Lvovsko-sandoměřská operace je i pouč-
ným příkladem operativního i pevného ří-
zení velkého množství objektů velení při
vedení velké strategické operace vojsky
jednoho frontu.** Velitel a štáb frontu mu-
sel bezprostředně velet vysoce manévrové
a dynamické činnosti jedenácti svazů a
velkému množství svazků a útvarů podří-
zených frontu. V podmínkách náhlých

změn situace k rychlému a efektivnímu vlivu na průběh operace bylo řízení vojsk soustředěno v rukách velitele frontu. Veli-
telská stanoviště velitelů vševojskových a
tankových svazů (svazků) se maximálně
přibližovala k útvarům a jednotkám prvé-
ho sledu. Rozmísťovala se na nich i po-
zorovací stanoviště velitelů dělostřelec-
kých skupin a leteckých svazků.

Základními metodami velení vojskům by-
lo vydávání stručných šifrovaných bojo-
vých nařízení po technických spojovacích
prostředcích, systematické výjezdy velite-
lů a důstojníků štábů k podřízeným vojs-
kům k upřesnění situace, bojových úko-
lů, ke kontrole a poskytnutí operativní
pomoci.

Je třeba upozornit na to, že základy do-
vedného velení vojskům v operaci byly
položeny již v průběhu její přípravy. Veli-
telský sbor od velitelů čet do velitelů
pluků na speciálních shromážděních po-
drobně studoval otázky velení vojskům
v jarních útočných bojích. U štábů armád
a frontu byly pečlivě analyzovány s veli-
teli a náčelníky štábů divizí a sborů zku-
šenosti z operací vedených v tomto obdo-
bí. S veliteli samostatných sborů, s veli-
teli armád a členy vojenských rad tento
rozbor prováděl osobně velitel frontu.

**Důležitým faktorem úspěšného dosažení
operačních cílů byla nepřetržitá a účinná**

stranickopolitická práce. Prováděli ji usi-
lovně a cílevědomě ve všech obdobích
vojenské rady, velitelé a politické orgány
všech stupňů. Jejich hlavní úsilí směřo-
valo k vypěstování a udržení vysokého
útočného ducha vojáků, k rozvíjení jejich
vůle k vítězství, citů bezmezné oddanosti
vlasti a komunistické straně. Komunisté
vášnivě, plamennými slovy i osobním pří-
kladem mobilizovali vojáky k hrdinským
činům, k úspěšnému splnění velkého histo-
rického poslání Rudé armády při osvobo-
zování rodné ukrajinské země a poskyto-
vání bratrské pomoci polskému lidu.

Zvláštní pozornost byla přitom věnová-
na dalšímu zvyšování bojeschopnosti a
bdělosti vojsk, výchově vojáků k proletář-
skému internacionalismu v podmínkách
vedení boje za hranicemi vlasti, k posky-
tování všemožné pomoci místním stranic-
kým a státním orgánům při normalizaci
života v osvobozených oblastech Ukrajiny,
k napomáhání vlasteneckým silám polské-
ho lidu při obnově zničeného hospodářství
a při demokratizaci života v prostorech
osvobozených Rudou armádou od hitlerov-
ských okupantů.

**Jedním z rozhodujících faktorů úspěšné-
ho provedení lvovsko-sandoměřské opera-
ce byla řídicí, organizátorská a mobilizu-
jící úloha Komunistické strany, jejího
Ústředního výboru.**

Úspěšné ukončení lvovsko-sandoměřské operace se stalo výrazným svědectvím zra-
losti sovětského vojenského umění, vojenského mistrovství velitelů a štábů všech
stupňů. Ve své činnosti nahromadili a moudře použili Sovětskou armádou získané
bojové zkušenosti z vedení útoku. Na druhé straně jimi získané zkušenosti měly urči-
tý vliv na přípravu a vedení dalších operací Velké vlastenecké války a v řadě otázek
zůstávají aktuální i pro soudobou teorii a praxi vojenského umění.

PRŮZKUMNÉ A PALEBNÉ SYSTÉMY NEPŘÍTELE A JEJICH VLIV NA ČINNOST ŠTÁBŮ A VOJSK

Nově vyvíjené a zaváděné průzkumné a palebné systémy a vysoce přesné zbraně spolu s rozvojem ostatních zbraní a techniky vedou ke kvalitativním změnám v bojových možnostech vojsk. To se projevuje především v mnohonásobném zvýšení mobility, palebné síly, zvětšení dálky, přesnosti i rychlosti střelby, účinnosti munice v cíli a ve způsobech i formách bojové činnosti. Zásady vedení soudobé bojové činnosti tak, jak jsou stanoveny v řádech a předpisech a uplatňovány v přípravě velitelů, štábů i vojsk, vycházejí především ze zhodnocení vlivu použití jaderných zbraní na přípravu vedení boje a operací. Tento vliv zůstává stále rozhodující. Proto dosud uplatňované a rozpracované způsoby a hlavní formy bojové činnosti jsou i nadále v platnosti. Přesto se nutně prosazují také vlivy dalšího zkvalitnění konvenčních zbraní. Je nutné hledat a rozpracovat způsoby i formy přípravy a vedení bojové činnosti v podmínkách dalšího rozvoje prostředků ozbrojeného zápasu. Jde především o rozpracování způsobů a forem účinnějšího ničení nepřítele.

Nové možnosti vojsk vedly ke vzniku takových forem použití ozbrojených sil, jako je protivzdušná a vzdušná operace.

V rámci použití pozemního vojska si ponechávají svůj význam základní formy útočná a obranná operace (boj).

Soudobé změny v bojových možnostech pozemního vojska jsou materiálním základem pro další rozvoj teorie i praxe hlubokého útočného boje i operace a odolné, aktivní obrany zaměřené k vytvoření podmínek pro přechod do útoku.

Rozvíjení teorie hlubokého útoku vedlo k rozpracování nové formy boje, kterou je bojová činnost operační manévrovací skupiny. Na významu nabývá přepadová činnost.

Ve způsobech ničení nepřítele má stále větší význam palebné ničení ve spojení s pozemním a vzdušným manévrem vojsk. Palebné ničení nepřítele přerostlo taktický rámec a nabylo operačního významu. V současné době má komplexní charakter. Základním stupněm organizace palebného ničení je operační stupeň. Vznikla také nová forma použití palebných prostředků, kterou je komplexní palebné ničení nepřítele. Možnosti soudobých palebných prostředků umožňují vést palebné úderý do celé hloubky operační sestavy nepřítele a zbavit ho tak operační volnosti. To vede i ke změnám metod palebného ničení, kde kromě dosud převažujícího „blízkého“ palebného boje se výrazně uplatňují způsoby a formy dalekého palebného boje.

V soudobých podmínkách zůstává v platnosti důležitý princip vojenského umění — vytvoření rozhodující převahy na rozhodujícím směru, v rozhodujícím prostoru a době. Jeho realizace však proti minulosti nabývá jiných rozměrů. Je třeba vytvářet kvalitativní převahu nad nepřítelem. Toho dosahovat především manévrem palbou, využitím účinnějších prostředků, ničením nepřátelských palebných prostředků a předstížením nepřítele ve vedení palebných prostředků a předstížením nepřítele ve vedení palebných úderů. K využití palebného ničení vést úderý na směrech uskupeními s optimálním počtem sil a prostředků. Zabránit tak soustředování velkého množství vojsk na malém prostoru a vytváření výhodných cílů pro ničivé úderý nepřátelských prostředků. Takový způsob použití sil a prostředků zřejmě umožní vytvářet uskupení k vedení úderů na nepřítele na více směrech než dosud.

Vysoká nasycenost pozemních vojsk vojskovým letectvem je základem zvýšení jejich mobility a možností uskutečnit i vertikální manévry nezávisle na průchodnosti terénu. To umožňuje na taktickém i operačním stupni v rozsáhlé míře používat vzdušné výsadky a bezprostředně využívat účinky palebného ničení i v hloubce nepřátelské sestavy. Vzdušné výsadky je možné využít k ovládnutí důležitých prostorů a objektů v hloubce sestavy nepřítele, přinutit ho k rozptýlení sil vytvářením ohnisek bojové činnosti v jeho týlu, odříznout mu ústupové cesty a přitisknout ho k přirozené překážce. Vytvářet tak podmínky pro rychlé zničení jeho uskupení. Oprávněně můžeme udělat závěr, že vzniká nová forma manévru pozemních vojsk — obchvat vzduchem. Rozpracování způsobů použití vzdušných výsadků je tak soudobým i trvalým požadavkem.

Vývoj, zavádění a možný způsob použití nových průzkumných a palebných systémů se projeví ve zvýšeném rozsahu bojových úkolů vojsk v boji a operaci, ve zvýraznění významu organizace a důsledného uskutečňování všech opatření všestranného zabezpečení boje a operace, zejména bojového a operačního zabezpečení. K novým úkolům vojsk a operací nutně bude patřit trvalé vedení průzkumu ke zjišťování a ničení průzkumných a palebných systémů nepřítele, ochrana proti nepřátelskému průzkumu, zvláště technickému, a ochrana vojsk před ničivými účinky úderů průzkumných a palebných systémů i vysoce přesných zbraní nepřítele. Úměrně s těmito novými úkoly vzroste i rozsah práce velitelů a štábů při přípravě operace a boje i při velení vojskům při jejich vedení.

Novou „operačně strategickou koncepcí“ NATO charakterizuje aktivní a iniciativní bojová činnost pozemního vojska a taktického letectva, vedená v jejich

úzké součinnosti a podle jednoho zámyslu. Předpokládá hluboké, soustředěné údery a maximálně rychlý a přesně sladěný manévr vojsk co do prostoru a času.

Vyvíjené a zaváděné průzkumné a palebné systémy a vysoce přesné zbraně jsou praktickou aplikací teoretických požadavků koncepce NATO. Jejich použití má umožnit nepříteli dezorganizovat velení našim vojskům, řízení zbraňových systémů, ničit i zodolněné, malorozměrové objekty a obrněnou techniku jak v prostorech soustředění, tak na přesunech. Použití průzkumných a palebných systémů a vysoce přesných zbraní, dovedně skloubené se vzdušnými i pozemními manévry pozemních vojsk, má umožnit nepříteli ničení našich vojsk současně v různé hloubce, po částech a zmařit jejich organizované zasazení do boje.

Mezi hlavní oblasti při vedení ozbrojeného zápasu, na které mohou mít vliv průzkumné a palebné systémy nepřítel, bezprostředně patří: bojová a mobilizační pohotovost vojsk, jejich operační rozvinutí, velení vojskům, vedení bojové činnosti k odražení nepřátelské ozbrojené agrese, taková období vedení bojové činnosti, jako je průlom nepřátelské obrany, násilný přechod vodních překážek, zasazení druhých sledů a záloh k narůstání úsilí, použití operačních manévrovacích skupin, organizace a vedení obrany, vyhodnocení vlivu nové „operační strategické koncepce“ NATO na použití druhů vojsk a speciálních vojsk i služeb v operaci, týlové i technické zabezpečení, plánování operace atd.

V oblasti **bojové a mobilizační pohotovosti se nepřítel** bude snažit použitím nových prostředků narušit nebo znemožnit průběh uvádění vojsk do plné bojové pohotovosti, znemožnit průběh mobilizace a tím zabránit operačnímu rozvinutí vojsk.

V průběhu mobilizace dochází k velkému pohybu vojsk, přepravě materiálu a bojové techniky, k velkému pohybu obyvatelstva a dopravních prostředků v důsledku nástupu mobilizačních záloh a dalších opatření k zabezpečení obrany a ochrany teritoria státu. K samotnému zabezpečení mobilizace musí být jak u vojsk, tak na teritoriu, aktivován rozsáhlý aparát sil a prostředků.

Vzhledem k těmto novým skutečnostem je nutné dále zvyšovat odolnost a obranu mobilizace ve všech oblastech.

Při **operačním rozvinutí vojsk a vedení bojové činnosti** k odražení nepřátelské bojové agrese bude nepřítel při realizaci zásad nové „operační strategické koncepce“ již v období vytváření operačních uskupení a zahájení napadení v rozsáhlé míře využívat taktické a operační vzdušné výsadky, vzdušné výsadkové přepady, aeromobilní jednotky, průzkumné i průzkumně diverzní výsadky koordinované se vzdušnými údery (především údery bitevních vrtulníků, taktického letectva, údery průzkumných a palebných systémů), minováním na dálku a způsobem bojové činnosti divizí prvního sledu.

Intenzivním využitím sil a prostředků zřejmě povede ničivé údery do celé hloubky sestavy operačních uskupení prvního strategického sledu. Údery do hloubky sestavy a bojová činnost vojsk prvního sledu bude vedena s cílem způsobit ztráty raketovému vojsku, letectvu i pozemním vojskům, dezorganizovat systém PVO i velení a tak narušit operační odolnost prvního strategického sledu, snížit jeho možnosti odrážet údery, zavázat síly do bojové činnosti se vzdušnými výsadky nebo aeromobilními součástmi, poutat je vedením ničivých úderů, vytvářením prostorů boření, záplav a zářarů i ničením důležitých komunikač-

ních soutěsek a uzlů a zmařit nebo omezit jeho manévr. Tímto se bude nepřítel snažit oddělit jednotlivé sledy operačního uskupení do hloubky a na jednotlivých směrech tříštit jejich bojovou činnost, narušit součinnost mezi nimi a přinutit je odrážet údery izolovaně.

Při zahájení ozbrojené agrese bude nepřítel usilovat o využití překvapení různého druhu. Kromě volby zahájení agrese se může dosáhnout taktického a operačního překvapení rozsahem a způsobem použití různých prostředků ničení, překvapivou volbou prostoru, směru jejich použití a způsobu bojové činnosti.

Při přípravě a vedení operací nabývají proto v soudobých podmínkách na významu především tyto otázky:

- jako jeden ze základních způsobů zaujetí operační sestavy a zahájení bojové činnosti svazků prvního operačního sledu k odrazení nepřátelské agrese je třeba považovat zasazení vojsk k vedení bojové činnosti po přesunu přímo z posádek,

- na rozhodujících směrech vytvářet především kvalitativní převahu nad nepřítelem, zabránit nahromadění sil a prostředků na malém prostoru,

- na taktickém a operačním stupni je nutné trvale vytvářet pohyblivé zálohy k vedení boje s nepřátelskými vzdušnými výsadky, které vybaví odpovídajícími prostředky pro boj s bitevními vrtulníky, taktickým letectvem a aeromobilními jednotkami nepřítele; zálohy začlenit na jednotlivé směry a do hloubky a připravit je k zásahu ve prospěch důležitých prvků sestavy, zvláště raketových útvarů a svazků, vojsk protivzdušné obrany a týlu,

- k překonání terénních překážek a možných zatarasených prostorů, prostorů boření a záplav, zvláště na předpokládaných směrech postupu druhých sledů a záloh, zabezpečit předem objížďky a náhradní přechody různého druhu; v nebezpečných prostorech připravit předem síly a prostředky ke zřízení objížďek a přechodů.

Některé zvláštnosti vedení bojové činnosti se budou promítat do různých období.

Důležitou otázkou vedení operace je **průlom nepřátelské obrany**. Požadavek vytvoření potřebné převahy sil a prostředků v útoku s použitím konvenčních zbraní vynucuje určené soustředění sil a prostředků na směrech úderů a úsecích průlomu a podstatné zhuštění uskupení vojsk, což může být s výhodou a značným efektem využito k vedení úderů zejména takovými prostředky, jako je průzkumný a palebný systém PLSS a CSWS/Assault Breaker, i aeromobilními součástmi s jednoznačným cílem oslabit nebo znemožnit zasazení svazků z hloubky do úseku průlomu. Kromě toho je nutné počítat s tím, že nahromadění dělostřelectva a zejména dopravních prostředků při přísunu do palebných postavení, které může představovat několik set vozidel, bude jedním z prvořadých cílů při použití systému CSWS/Assault Breaker a dalších palebných prostředků nepřítele.

Ke snížení tohoto nebezpečí je nutné spolehlivě příkryt vojska před údery ze vzduchu, zabezpečit vyhledávání a ničení prvků tohoto průzkumného a palebného systému, využívat ochranných vlastností terénu, úkrytů a dalších železných opatření a dovedně vojska maskovat. S přechodem do útoku je nutné v co nejkratší době soustředit svazky prvního sledu k určeným úsekům průlomu a po něm, zvláště s růstem hrozby použití jaderných zbraní nebo ne-

přátelských průzkumných a palebných systémů ARGUS a CSWS/Assault Breaker, je rozptylovat rychlým pronikáním do hloubky a rozšířením úspěchu do stran. Svazky a útvary druhých sledů a záloh do jejich zasazení rozmísťovat rozptýleně.

K vedení operace ve vysokém tempu má značný význam **organizace a vedení násilného přechodu vodních překážek** z chodu. Vojska při přibližování k vodní překážce mohou být napadána údery taktického letectva, bitevních vrtulníků a dělostřelectva a budou vhodným objektem k použití průzkumných a palebných systémů nepřítele s cílem zadržet jejich přesun, zabránit násilnému přechodu a zřizování přeprav a tím získat čas pro zaujetí obrany obcházejícími vojsky a prisunovanými zálohami z hloubky.

K zabezpečení bojeschopnosti našich vojsk bude nutné znemožnit nepříteli organizovaně odejít k řece a odvést svá vojska za vodní překážku. Proto bude účelné udržovat přímý dotyk s hlavními silami nepřítele, překračovat řeku na široké frontě a vysazovat výsadky k obsazení přeprav a hydrotechnických staveb. V minimální míře soustřeďovat vojska před řekou a zabránit nepříteli výhodně použít průzkumné a palebné systémy.

Nejefektivnějším způsobem narůstání úsilí v útočné operaci bez použití jaderných zbraní je **zasazení druhého sledu** do boje (sražení). Způsoby zasazení závisí především na situaci a charakteru činnosti nepřítele, obsahu úkolů druhého sledu a jeho situaci ve vztahu k armádám (divizím) prvního sledu.

Ze způsobu použití průzkumných a palebných systémů nepřítele vyplývá, že druhosledová armáda (divize) bude při přesunu a zasazení typickým objektem k použití systému CSWS/Assault Breaker. To vyžaduje, aby velitel frontu a armády posoudili možnosti nepřítele a přijímali účinná opatření s důrazem na:

- vedení průzkumu ke zjištění rozmístění a činnosti průzkumných a palebných systémů nepřítele, vzdušných výsadků, aeromobilních součástí a zámyslu jejich použití,
- zabezpečení trvalé pohotovosti vojsk k ničení zjištěných prvků průzkumných a palebných systémů, vzdušných výsadků, aeromobilních jednotek a součástí nepřítele, ničení nepřátelských sil a prostředků průzkumu,
- organizaci spolehlivé protivzdušné obrany přesunu a zasazení druhého sledu,
- organizaci a zabezpečení přesunu na široké frontě a rozptýleně,
- organizaci REB k narušení řízení a činnosti nepřátelských průzkumných a palebných systémů,
- organizaci ženijního zabezpečení přesunu a zasazení s cílem zabezpečit jeho plynulost, zabránit nahromadění vojsk před terénními překážkami, prostory boření a prostory ovládnutými vzdušnými výsadky nebo aeromobilními součástmi nepřítele; tím zabránit vytvoření stacionárních cílů výhodných k ničení nepřátelskými palebnými prostředky a letectvem,
- organizaci maskování přesunu druhého sledu do prostoru zasazení.

K vedení útočné operace ve vysokém tempu a do velké hloubky má značný význam použití **operační manévrovací skupiny** (OMS) frontu a armády. OMS je schopna ničením důležitých objektů a vedením manévrové bojové činnosti v hloubce nepřátelské sestavy podstatně narušit operační odolnost nepřátelského uskupení i použití nepřátelských prostředků proti vlastním vojskům.

Proto bude nutné, aby novým trvalým úkolem operační manévrovací skupiny bylo vyhledávání a ničení prvků průzkumných a palebných systémů, dopravně výsadkových letounů i vrtulníků a vzdušně výsadkových jednotek nepřítel.

OMS však bude také významným objektem nepřátelského ničení ve všech fázích její činnosti (v operační sestavě ve výchozím prostoru, při přesunu a zasazení a při pronikání do hloubky operační sestavy nepřítel). Proto je třeba organizovat její činnost a zabezpečení s ohledem na možný způsob a rozsah použití nepřátelských prostředků proti ní. Při rozmístění v operační sestavě, přesunu a zasazení je nutné činnost a zabezpečení OMS organizovat podle stejných zásad jako u druhého sledu.

V průběhu bojové činnosti OMS bude nepřítel zřejmě soustřeďovat úsilí použití prostředků k jejímu rychlému zničení. Přitom k vedení úderů proti OMS, která pronikla do hloubky sestavy nepřítel, bude vedle použití záloh a druhých sledů nejpravděpodobněji použito letectvo, bitevní vrtulníky i průzkumné a palebné systémy. Údery těchto prostředků mohou být způsobeny vážné ztráty OMS a mohou být účinně ničeny a vyřazeny její přepadové odřady. Z tohoto hlediska bude nutné, aby velitel vševojskové armády a frontu soustředil úsilí k ničení těchto prostředků nepřítel.

Činnost skupiny v operační hloubce nepřítel však také poskytuje možnost aktivního působení na některé části průzkumného a palebného systému CSWS/Assault Breaker různými prvky své bojové sestavy. Přepadové odřady mohou mít např. za úkol ničit řídící střediska a palebné prostředky T-22, stejný úkol může plnit raketový útvar této skupiny. K ničení letounů TR-1 mohou být za určitých předpokladů použity prostředky protiletadlového raketového komplexu, působící v sestavě OMS. Skupina, kromě okamžitého ničení zjištěných nepřátelských prostředků, musí trvale uskutečňovat všechna opatření bojového zabezpečení a chránit se před napadením těmito prostředky především vysoce pohyblivou činností v sestavě menších, bojeschopných celků.

Při **organizaci a vedení obrany** bez použití jaderných zbraní, v podmínkách širokého využívání průzkumných a palebných systémů, vystupují do popředí kromě všech obvyklých opatření např. vytváření systému záložních a klamných čar (rajónů) obrany a prostorů rozmístění vojsk, opatření k maskování a další činnost zaměřená na klamání nepřítel. Protože aktivita obrany spočívá v nepřetržitém bojovém působení na nepřítel všemi prostředky ničení, v narůstání úsilí vojsk prvních sledů zasazením sil a prostředků z hloubky a z méně ohrožených směrů a ve vedení protiúderů proti uskupením, která se vklínila do obrany, bude nutné počítat s tím, že úsilí nepřítel v použití takových systémů, jako např. ARGUS, CSWS/Assault Breaker i PLSS bude zaměřeno především na ničení vojsk přesunujících se na ohrožené úseky a k vedení protiúderů i na dezorganizaci velení v této rozhodující fázi obranné generace. Proto kromě maskovacích a klamných opatření bude nutné dosáhnout toho, aby přesun protiúderných uskupení byl co nejkratší a tím byla do značné míry snížena možnost nepřítel vést na ně ničivé palebné údery.

Při vedení bojové činnosti v **horském zalesněném terénu** budou omezeny možnosti nepřítel vést palebné údery průzkumnými a palebnými systémy, letectvem a ostatními palebnými prostředky. Vojska za útoku a v obraně budou využívat pokrytosti i členitosti terénu k ochraně proti nepřátelskému průzkumu a palebným úderům. Nepřítel proto bude připravovat a vést palebné údery na síly a prostředky v neporostlém terénu, na významné komunikační uzly

a na důležitých směrech vytvářet rozsáhlé prostory boření. Je nutné předpokládat, že v těchto podmínkách bude intenzivně používat aeromobilní součásti a vzdušné výsadky různého druhu a síly. Bude se tak snažit zmařit nebo ztížit a narušit manévr našim silám a prostředkům, narušit systém velení a spojení a dezorganizovat činnost vojsk a týlu. Proto při vedení bojové činnosti v horách vzrůstá význam protivýsadkové obrany a ženijního zabezpečení.

Rovněž v tak důležité oblasti, jakou je **velení vojskům**, bude nutné zabývat se řadou otázek, abychom uchránili štáby a zabezpečili jejich nepřetržitou činnost v řízení vojsk. V současné době je systém míst velení vojskům organizován a budován z hlediska možnosti použití jaderných a neutronových zbraní s cílem dosáhnout potřebné odolnosti a nepřetržitosti velení vojskům. V přípravě a vedení operací při použití vysoce přesných zbraní a průzkumných a palebných systémů nepříteli proto nebude podstatných rozdílů při realizaci základních opatření velení vojskům. Metodika práce velitele a štábu bude rovněž použita podle platných řádů a předpisů obvyklým způsobem. Zvýší se úloha operačního maskování rozvinutého systému velení. Systém míst velení musí v podmínkách použití průzkumných a palebných systémů nepříteli zabezpečit nepřetržitost velení jeho přenášením na různé prvky míst velení daného stupně při vyřazení některého z nich. Zásadní otázkou udržení nepřetržitosti velení je zachování některého prvku míst velení daného stupně v činnosti.

Průzkumné a palebné systémy se budou podílet i na zjišťování a ničení jednotlivých prvků velení. Tyto systémy mohou svými průzkumnými prostředky zjišťovat soustředění techniky v prostoru rozvinování velitelských stanovišť a spojovacích uzlů a ničit je svými palebnými a součinnostními prostředky v závislosti na vzdálenosti ničeného objektu. Systém PLSS se může podílet na zjišťování míst velení a spojovacích uzlů v celém pásmu frontu. Je schopen navádět prostředky ničení na zjištěné objekty. Jeho cílem bude především dezorganizovat stávající systém velení při zahájení agrese a v průběhu rozhodujících fází vedení operací. Systém NAEW může navádět (za ztížených povětrnostních podmínek) stíhací bombardovací letectvo na zjištěná místa velení v celém pásmu frontu do hloubky 200 i více km.

Vzhledem k tomu je nezbytné nadále zvyšovat odolnost systému velení a zdokonalovat jednotlivá opatření, a to především:

- velitelská stanoviště budovat jako úkrytová pracoviště a pro rozmístění rozhodujících pracovišť vhodně využívat i zodolněné budovy a sklepní prostory v osadách,

- k úhradě ztrát vytvářet zvýšené zálohy osob, spojovacích a technických prostředků,

- důsledně uskutečňovat operační maskování vytvářením klamných velitelských stanovišť a spojovacích uzlů,

- plánovitě přenášet velení vojskům z jednoho místa velení na druhé, jejich přemísťování organizovat v souladu s plánem operačního maskování v kratších časových intervalech,

- ve větším rozsahu využívat vzdušná, předsunutá a pomocná místa velení,

- prvky spojovacího uzlu míst velení rozmísťovat excentricky k hlavním prvkům velitelského stanoviště a přísně dodržovat utajený režim provozu,

- spolehlivě zabezpečit místa velení účinnými prostředky protivzdušné obrany.

Vzhledem k tomu, že k základním vlastnostem nepřátelských průzkumných a palebných systémů patří jejich všestranná integrace, která zabezpečuje nahrazení jednoho průzkumného nebo palebného prostředku jiným, je nezbytné tyto systémy ničit nejen v rámci operací armád a frontu, ale v krátkém časovém úseku na celém válčišti i při vedení vzdušných a protivzdušných operací.

Rozsah tohoto článku neumožňuje, abychom se zmínili o vlivech nové „operačně strategické koncepce“ NATO na použití druhů vojsk a speciálních vojsk i služeb, na týlové a technické zabezpečení, ale i na plánování, činnost štábu, zjišťování průzkumných a palebných systémů, ochranu a obranu vojsk. Jde o oblasti, které by mohly být řešeny samostatně.

Nesporné je, že znalost průzkumných a palebných systémů, způsoby plánování, řízení a vedení boje s těmito systémy nepřítel musí zvládnout štáby i vojska podle své působnosti a měly by být procvičovány při zaměstnáních operační i taktické přípravy a tvůrčím způsobem hledány další cesty zvýšení efektivity boje s těmito systémy.

KE STŘETNÉMU BOJI

Střetný boj je jedním z nejdůležitějších a nejsložitějších druhů útočné činnosti, při které obě strany dosahují stanovených cílů útokem s využitím účinků všech druhů paleb. Jeho cílem je ničit útočícího nepřítele v krátkém čase, získat iniciativu a vytvořit výhodné podmínky pro další činnost.

Ke střetnému boji může dojít v průběhu pochodu, za útoku při odrážení protiztečí a protiúderů, rozvíjení úspěchu, střetnutí s vojsky nepřítele, která jsou vyváděna k přehrazení mezer v sestavě nebo k zaujetí výhodných čar v průběhu manévru v hloubce, v obraně při protiztečích a protiúderech a při ničení vzdušných výsadek.

Divize může vést střetný boj samostatně nebo společně s jinými svazky armády. Při využití vysoké manévrovosti, velké úderné a palebné síly může zničit i nepřítele, který má převahu. To však vyžaduje umění velitelů předvídat vývoj událostí a rychle se rozhodovat podle vzniklé situace.

Nedostatek času na organizaci střetného boje, který je způsobený rychlým přiblížením obou stran a jejich zasazením do boje z chodu, spolu se snahou získat čas, zmocnit se a udržet iniciativu, nejasnou situaci a jejími častými změnami, vedením boje na široké frontě, se značnými mezerami mezi útvary a odkrytými boky, které umožňují volnost manévru pro vyjítí do boku a týlu nepřítele, jsou podmínky, jež mají podstatný vliv na organizaci střetného boje a velení vojskům.

Organizace střetného boje zahrnuje v podstatě stejná opatření jako organizace útočného boje. Nemůžeme si jí však představovat, zvláště když dojde ke střetnému boji z pochodu, jako jednoduchý a uzavřený proces. Velitel divize bude zpravidla přijímat rozhodnutí ke střetnému boji postupně — po jednotlivých etapách.

Při organizaci pochodu s předvídáním střetného boje velitel divize připravuje základní představu o vedení střetného boje na pravděpodobných čarách střetnutí a v souladu s ní přijímá zámysl pro střetnutí divize a odpovídající uskupení sil a prostředků tak, aby předstihl nepřítele v palebných úderech a ovládl

nutí důležitých terénních čar, vhodných k rozvinutí hlavních sil do bojové sestavy. Pochodová sestava musí zabezpečit splnění stanovených časových norem, udržení bojeschopnosti vojsk i po nepřátelských úderech jadernými, chemickými i konvenčními zbraněmi a rychlé rozvinutí do bojové sestavy.

Rozhodnutí pro pochod, při kterém předpokládáme střetnutí boj, obsahuje také základní rozhodnutí pro střetnutí boj. To nemůžeme však považovat za konečné, protože počítáme s 2 až 3 možnými čarami střetnutí a na každé čáře s 2 až 3 variantami vlastního způsobu zahájení a vedení střetnutí boj.

V zámyslu střetnutí boj, který velitel přijímá před zahájením pochodu, je možné z pěti základních otázek určit orientačně jen tři, a to směr hlavního úderu a způsob manévru, ovládnutí důležitých čar (prostorů) předsunutým odřadem a bojovou sestavu.

Důležité otázky, tj. jakého nepřítele a v jakém pořadí zničit, cíle určené k ničení jadernými i konvenčními zbraněmi a způsob jejich použití můžeme určit až na základě konkrétních údajů průzkumu, které získáme za pochodu nebo při zahájení střetnutí boj předsunutým odřadem (předvojem).

V rozhodnutí pro pochod s předvídaním střetnutí boj velitel divize kromě otázek, které souvisí s pochodem, určuje:

- složení a úkoly předsunutého odřadu (předvoje),
- čáry a čas možného střetnutí s nepřítelem a způsob činnosti předsunutého odřadu (předvoje) a hlavních sil,
- směr hlavního úderu (směr soustředění hlavního úsilí a prostory, na jejichž udržení závisí úspěch střetnutí boj),
- bojovou sestavu,
- druh manévru a úkoly útvarů.

Uvedl jsem, že velitel divize určuje až tři možné čáry střetnutí. Jednu z nich (nejpravděpodobnější) stanoví velitel armády. Další možné čáry střetnutí určí velitel divize v závislosti na terénu a předpokladu, že naše vojska předstihla nepřítele ve vedení jaderných a leteckých úderů a zdržela ho v pochodu, nebo nepřítel zahájí přesun později, než jsme předpokládali. V tomto případě určí čáru střetnutí zpravidla o 10 až 15 i více km blíže k nepříteli. Za předpokladu, že nás nepřítel předstihl ve vedení jaderných a leteckých úderů, nebo zahájil přesun dříve, než jsme předpokládali, stanoví velitel divize čáru střetnutí o 10 až 15 i více km blíže k našim vojskům.

Při určování vzdálenosti (10—15 i více km) mezi jednotlivými plánovanými čarami střetnutí vycházíme z předpokladu, že jadernými a leteckými údery bude napadena strana zdržena o 20—30 i více minut, než strana druhá, která byla napadena s menším ničivým účinkem. V případě, že zdržení jedné ze stran bude v důsledku jaderného a leteckého napadení výrazně větší než uvažovaná doba, bude pravděpodobně bojeschopnost této strany proti straně druhé výrazně snížena, a proto zřejmě nedojde ke střetnutí boj, ale k útoku na nepřítele v obraně.

Zámysl boj i úkoly podřízeným při pochodu s předvídaním střetnutí boj nebudou konečné. O to větší pozornost věnujeme hlavním otázkám **součinnosti**. Je to z toho důvodu, že v zámyslu boj i ve stanovení vlastních úkolů útvarům nemůžeme zahrnout všechny, byť i jen základní varianty střetnutí boj na všech možných čarách střetnutí. Podrobná součinnost ulehčí veliteli divize realizovat zámysl a úkoly, které bude zpravidla upřesňovat na základě konkrétní situace před vlastním střetnutím. Proto řešení hlavních otázek součinnosti

v průběhu vydání rozhodnutí a zvláště při podrobné vlastní součinnosti, vystupuje do popředí ještě výrazněji, než je tomu v útoku nebo obraně. Stejně tak je tomu i v organizaci velení, která zejména před zahájením střetnutí bude složitější než před zahájením útoku.

Jakmile obdržení velitel divize od průzkumu a nadřízeného štábu zprávy o přesunu nepřítele a úkol pro střetný boj, ujasní si jej, zhodnotí situaci, rozhodne se, určí útvarům bojové úkoly, upřesní způsob součinnosti a vydá nejdůležitější pokyny k zabezpečení boje.

Při ujasnění úkolu a hodnocení situace je nutné, aby velitel divize v první řadě pochopil zámysl nadřízeného velitele, zejména způsob ničení nepřátelského uskupení, úkol divize, úkoly sousedů a způsob součinnosti s nimi, určil sílu a složení přesunujícího se nepřítele, předpokládaný prostor (čáru) a dobu střetnutí, možné směry jeho hlavního úderu, zhodnotil podmínky pro manévr, určil výhodné čáry rozvinování, čáru přechodu ke zteči a směry útoku vlastních útvarů.

Doba, kterou bude mít velitel divize k dispozici k organizaci střetného boje z pochodu, bude závislá na vzdálenosti útvarů od nepřítele. Zpravidla bude mít velitel divize k dispozici 1,5–2 h (někdy i méně) k přijetí rozhodnutí i k jeho realizaci. To je dáno tím, že orgány pozemního průzkumu budou působit asi 80–100 km před hlavními silami. Na tuto vzdálenost upřesní situaci nepřítele a vytvoří tak podmínky pro přijetí rozhodnutí. Uvedená vzdálenost může být při průměrné rychlosti obou stran $25 \text{ km} \cdot \text{h}^{-1}$ (celkem $50 \text{ km} \cdot \text{h}^{-1}$) překonána v uvažovaném čase; při větší rychlosti přesunu i dříve.

Vycházíme-li z předpokladu, že pluk zahájí rozvinování nejpozději ve vzdálenosti 6 km od stanovené čáry zteče (rychlost přesunu je $10\text{--}15 \text{ km} \cdot \text{h}^{-1}$), pak tuto vzdálenost překoná asi za 25 až 35 minut. Kromě toho potřebuje velitel pluku přibližně 10 minut na přípravu rozhodnutí a 5 až 10 minut na vydání bojových úkolů podřízeným. Dále je nutné vyčlenit 5 až 10 minut pro velitele praporů. Celkem je potřeba pro přípravu rozhodnutí a rozvinutí hlavních sil pluku k boji a stanovení úkolů na stupni pluk a prapor asi 45 až 65 minut. Z toho vyplývá, že při průměrné pochodové rychlosti $25\text{ až }30 \text{ km} \cdot \text{h}^{-1}$ musí velitel pluku zahájit přípravu rozhodnutí k rozvinutí hlavních sil a vydat bojové úkoly praporům nejméně 10 až 15 km před čarou zteče. Velitel divize k tomu potřebuje asi 40 až 60 minut. Proto musí zahájit přípravu k rozvinutí hlavních sil 40 až 50 km před čarou zteče a bojové úkoly plukům stanovit 20 až 30 km před udanou čarou.

Jestliže dojde ke střetnému boji v jiných podmínkách (např. během rozvíjení útoku při odražení protizteče nepřítele z chodu nebo v obraně při vlastní protizteči), bude mít velitel divize na organizaci střetného boje ještě méně času. V těchto podmínkách budeme střetný boj organizovat v závislosti na tom, jaké úkoly jednotlivé útvary plní.

Při značném nedostatku času je nutné, aby velitel divize přijal rychle rozhodnutí, včas vydal úkoly a upřesňoval je v souladu se vzniklou situací.

Velitel divize nepřetržitě analyzuje situaci a předvídá její možné změny. V souvislosti s tím předpokládá různé varianty činnosti vlastních vojsk i nepřítele. To mu umožňuje (v případě potřeby) přijmout včas rozhodnutí a neprodleně vydat bojové úkoly podřízeným.

Při přijímání rozhodnutí ke střetnému boji je nutné, aby velitel divize počítal s tím, že záměry nepřátelského uskupení, které je na pohybu a ještě

daleko, může jen předpokládat, protože v době, kdy se s ním střetne, mohou se záměry nepřítele značně změnit. Neúplnost údajů, zvláště o nepříteli, v době, kdy velitel přijímá rozhodnutí k střetnému boji, vyžaduje, aby společně se štábem divize ve velmi krátké době hluboce analyzoval situaci a předvídal její možné změny.

Vzhledem k těmto skutečnostem je potřeba počítat s tím, že metodika přijetí rozhodnutí bude značně odlišná od metodiky, kterou použije velitel divize při přijetí rozhodnutí pro útok na nepřítele v obraně. Především nebude mít dostatek času k tomu, aby mohl vyslechnout návrhy svých podřízených v plném rozsahu a zpravidla upřesní jen některé otázky s náčelníkem operační skupiny, zpravodajským náčelníkem a náčelníkem raketového vojska a dělostřelectva, kteří s ním budou na PVS divize. To ovšem neznámá, že v případě nutnosti nebude vyžadovat informace i od dalších náčelníků druhů vojsk.

Velitel divize přijímá rozhodnutí podle mapy. To potom zakresluje náčelník operační skupiny na jeho pracovní mapu.

Bojové úkoly útvarům vydává velitel divize osobně nebo technickými pojiťky prostřednictvím štábu. Nejdříve obdrží úkol raketový útvar, dělostřelectvo, letectvo a předsunutý odřad (předvoj) a dále jsou určovány úkoly plukům. Současně se stanovením bojového úkolu vydává velitel i potřebné pokyny pro součinnost. Nejdůležitější otázky součinnosti upřeshňuje během rozvíjení hlavních sil a při zahájení boje. Podrobnou součinnost organizuje současně s vydáním rozhodnutí a při vlastním určování úkolů útvarům pro nedostatek času jen upřeshňuje potřebné otázky.

Včasně přijetí rozhodnutí a jeho realizace zabezpečuje splnění základního předpokladu úspěchu ve střetném boji, kterým je **předstížení nepřítele**. V soudobém boji nabylo největšího významu právě ve střetném boji, kde má mimořádnou důležitost k dosažení úspěchu rychlá změna zpravidla vyrovnaných sil v náš prospěch.

Změny poměru sil ve střetném boji můžeme v podstatě dosáhnout:

— palebným a jaderným ničením nepřítele ve větším rozsahu, než jakým je on schopen ve stejné době ničit nás (to je při vyrovnaném poměru sil možné jen s využitím předstížení),

— rychlým manévrem sil a prostředků na zvoleném směru a potřebnou převahou, včasným přísunutím dalších sil do prostoru střetnutí a jejich zasazením do boje.

Rozhodující je jaderné ničení, a to zejména včasné vedení jaderných úderů. Úplného zničení nepřítele můžeme většinou dosáhnout jen dovedným využitím a sladěním palebného a jaderného ničení spolu s předstížením nepřítele v rozvinutí hlavních sil.

Předstížení nepřítele ve vedení jaderných úderů mu zabraňuje nerušeně organizovat a zahájit střetný boj a vlastním vojskům vytváří příznivé podmínky pro rychlý přesun do výhodných prostorů pro rozvinutí hlavních sil, jejich rozvinutí, rychlé využití účinků jaderných zbraní a palebných úderů k dokončení zničení nepřítele v co nejkratší době.

Má-li být nepřítel předstížen v rozvíjení a vedení úderů, je potřebné, aby průzkum všeho druhu včas zjistil:

— složení a směr přesunu nepřítele, především jeho hlavních sil a tankových proudů, dobu průchodu určenými prostory a začátek rozvíjení,

- místa rozvinování (souřadnice) prostředků jaderného a chemického napadení a jejich pohotovost k vedení úderů,
- ráz terénu v prostoru očekávaného střetnutí a přísun nepřátelských záloh z hloubky.

K zabezpečení předstížení nepřítele je nutné bojovou sestavu divize uspořádat tak, aby mohla vést silný počáteční úder (zpravidla do jednoho sledu s vyčleněním silné vševojskové zálohy). Tankový a motostřelecký pluk na bojových vozidlech pěchoty (motostřelecké divize) používáme zpravidla na hlavním směru úderu, na vnějším křídle nebo na nejkratším směru s cílem rozdělit a zničit nepřítele po částech. Motostřelecký pluk (tankové divize) obvykle používáme k čelnímu poutání nepřátelských hlavních sil a k vytvoření výhodných podmínek pro manévr tankových pluků nebo ke společné činnosti s tankovými pluky na směru hlavního úderu, a to zpravidla na vnitřním křídle.

Vedení střetného boje

Nepřítele začínáme ničit ještě před vzájemným přiblížením obou stran, a to leteckými a jadernými údery, palbou dělostřelectva na maximální vzdálenost, zejména v prostorech přepravišť a v soutěskách. To narušuje jeho přesun, organizované zahájení boje a vytváří podmínky pro jeho zničení po částech. Střetný boj divize začíná většinou bojem předsunutého odřadu nebo předvoje a končí přechodem jedné ze stran do obrany a druhé do útoku, nebo obou stran do obrany.

Předsunutý odřad obsazuje stanovené čáry, palbou všech prostředků ničí nepřítele, zabezpečuje přesun a rozvinutí hlavních sil. Jestliže nepřítel předstíhl předsunutý odřad v ovládnutí určené čáry, pak se rozvine a útokem do boku a týlu plní stanovený úkol. Pokud předsunutý odřad neobsadil určenou čáru, aktivní činností zdržuje nepřítele na dalších výhodných čarách, zabezpečuje rozvinování hlavních sil a jejich zasazení k úderu do boku a týlu nepřítele.

Jakmile předsunutý odřad (předvoj zahájí boj, vyjíždí velitel divize na PVS a podle výsledků boje, osobního pozorování a údajů průzkumu upřesňuje rozhodnutí, úkoly útvarům (jednotkám) a v případě potřeby i způsob součinnosti.

Raketový útvar skrytě zaujímá prostor bojového rozmístění a po upřesnění úkolů vede úderu na hlavní nepřátelské uskupení a jeho nejdůležitější cíle (prostředky jaderného napadení, místa velení apod.).

Dělostřelectvo zaujímá bojovou sestavu z chodu, palbou ničí a umlčuje prostředky jaderného napadení nepřítele, jeho dělostřelectvo, radioelektronické prostředky, oslepuje (dýmem a aerosoly) odpalovací zařízení protitankových řízených střel, podporuje bojovou činnost předsunutého odřadu (předvoje) a při rozvinování a zteči podporuje boj hlavních sil divize. Pro podporu útvarů na směru hlavního úderu dělostřelectvo centralizujeme.

Protitanková záloha a pohyblivý odřad zatarasovací divize přehrazují nebezpečné tankové směry a jsou připraveny k rozvinutí a zabezpečení boku divize na čáře rozvinování.

Přiblížení hlavních sil divize k nepříteli a jejich rozvinování do předbojové a bojové sestavy uskutečňujeme maximální rychlostí s cílem předejít nepříteli v rozvinutí. Pluky prvního sledu přesunujeme skrytě a nejkratší cestou na

směry zteče. S využitím výsledků jaderných úderů, úderů letectva a palby dělostřelectva i boje předemnatého odřadu (předvojů) ztečí z chodu, a to ještě před příchodem hlavních sil divize, ničí nepřítel. Rázně rozvíjí útok do celé hloubky bojového úkolu a v součinnosti s plukem (praporem), který poutá nepřítel čelně a s taktickým vzdušným výsadem (pokud bude použit), ho ničí.

Nepřítel, který vyšel do boku nebo týlu divize, ničíme údery letectva a palbou dělostřelectva a poutáme určenými jednotkami. Uskupení vytvořené k vedení hlavního úderu nesmíme oslabovat. Při pokusu nepřítel o přechod do obrany soustředí divize hlavní úsilí na zabránění jeho upevnění na výhodných čarách. Proto útvary útokem z chodu ničí zajišťovací jednotky, obsazují čáry připravené nepřitelem k obraně nebo je obcházejí a vedou úder do boku a týlu nepřítel, který přechází do obrany, ničí ho a rázně postupují do hloubky.

Divize, která působí na samostatném směru, vede většinou úder hlavními silami do boku a týlu nejdůležitějších uskupení nepřítel a zároveň ho poutá částí sil čelně.

Když nepřítel spolehlivě ničíme jadernými zbraněmi, manévru do boku a týlu je obtížný nebo bychom tímto manévrem ztratili mnoho času, může divize vést čelní úder.

Manévru ve střetném boji musí být jednoduchý, a je nutné, aby zabezpečoval maximální ničení nepřítel jadernými a konvenčními zbraněmi, rozdělení jeho pochodové nebo bojové sestavy a zničení nepřítel po částech. Rychlost a překvapivost manévru vytváří podmínky k předejití nepřítel v rozvinutí hlavních sil a k dosažení celkového vítězství v boji.

Střetný boj bude častou, ale zpravidla krátkodobou bojovou činností, která však bude rozhodovat o celkovém výsledku. Jeho složitost vyžaduje, aby velitelé rychle zhodnotili vzniklou situaci, v krátké době, často při nedostatku zpráv o nepříteli, přijali reálné rozhodnutí a pružně veleli vojskům. To vyžaduje od velitelů dobrou teoretickou připravenost, rozhodnost, schopnost rozumně riskovat a důsledně v krátké době realizovat přijatý zámysl.

ROZHODOVÁNÍ VELITELE — TVORBA MODELU BOJE

Vnímání v boji, které je založené především na zrakových a sluchových počítacích, je doplňováno vědomostmi i předcházejícími zkušenostmi velitele nebo důstojníka štábu. Bez využití získaných zkušeností by vnímání situace bylo po stránce kvality oslabeno. Proces vnímání bojové situace není izolovaným psychickým procesem. Je spojen s myšlením (velitel přemýšlí o tom, co se před ním děje), řečí (označuje vnímaný jev, předmět příslušným slovem nebo výrazem), city (určuje podobu vztahů k vnímanému), vůlí (nutí se vnímat i tehdy, když je to životu nebezpečné, ale nutné pro splnění bojového úkolu).

Pro úspěšnou poznávací činnost v bojových podmínkách je třeba mít určité zkušenosti, které získává velitel a štáb systematickou metodickou a velitelskou přípravou již v míru. Čím bude velitel spolu se štábem lépe znát techniku a taktiku nepřítelů, tím bude úplnější jejich vnímání bojové situace.

Jednou ze zvláštností vnímání je jeho „celistvost“. Vnímání odráží celý souhrn vlastností daného předmětu. Např. jedoucí tank vnímá velitel jako určitý předmět, který má jistou rychlost, konkrétní zbraň a zranitelná místa. V tomto případě je nutná i účast myšlení a představivosti. To potvrzuje vzájemné spojení psychických poznávacích procesů.

V procesu přípravy velitele k soudobému boji je nutné formulovat schopnost výběrového vnímání bojové situace, schopnost vybrat (vnímat) z množství okolních předmětů to podstatné, bez čeho není možné plnit bojové úkoly.

Při častém řešení přípravy rozhodnutí velitel získává schopnost vnímat při ujasňování úkolu, hodnocení situace a rekognoskaci to, co je v jeho kompetenci a nezatěžovat se zpracováváním těch informací, které musí vnímat jeho štáb. Velitel nabývá na schopnosti nejúplněji vnímat to, co je výrazně důležité pro nadcházející průběh boje z hlediska organizace součinnosti.

Proces vnímání bojové situace je psychický proces odrazu reálných skutečností. Vnímání může být také nepřesné. Zákonité zkreslení odrážejících

vlastností předmětů i jevů nazýváme iluzemi (omyly). Tyto mohou být fyzikální, fyziologické a psychologické. V procesu přípravy rozhodnutí musí velitel pamatovat i na důležitost iluze zvláště při vnímání času, protože v zátké-
žové situaci zpravidla podceňujeme časové intervaly. Z tohoto důvodu musí velitel neustále sledovat čas a pamatovat, že v podmínkách soudobého boje se velmi vyhraněně projevuje nedostatek času.

K poznání bojové situace je u velitele nezbytná výběrová zaměřenost psychické činnosti, která se projevuje v jeho vnímání. Pozornost je nezbytnou podmínkou nejúplnějšího vnímání dané bojové situace při přípravě rozhodnutí, na němž se podílejí také zástupci, vševojskový štáb, náčelníci druhů vojsk a služeb. Jejich práce aktivně napomáhá veliteli při vnímání bojové situace.

Pro úspěšnou činnost velitele a štábu je důležité v procesu přípravy rozhodnutí umět soustředit pozornost na hlavní problémy vševojskového boje a oprostit se od podružných. Spolu s tím vzniká problém uchovat si v bojových podmínkách vysokou pozornost ke všem otázkám, které vedou k přijetí odůvodněného rozhodnutí.

Do přípravy rozhodnutí je zapojena záměrná pozornost, kterou velitel volným úsilím udržuje při řešení důležitých otázek. Tuto schopnost musí mít každý velitel a příslušník štábu. Je přitom nutné naučit se překonávat únavu, apatii a vedlejší myšlenky, které snižují pozornost. K udržení pozornosti je důležité mít na paměti význam bojového úkolu a odpovědnost za jeho splnění.

Optimalizace rozhodnutí

Obvykle za kritérium pravdivosti rozhodnutí v průběhu boje považujeme splnění stanoveného úkolu. V daném případě je nepochybné, že nesplnění úkolu je skutečně ukazatelem nepravdivosti rozhodnutí, důkazem neobjektivního hodnocení situace a závěrů, které z ní vyplynuly. Avšak skutečnost, že rozhodnutí bylo realizováno, nemůžeme vždy považovat za kritérium pravdivosti. Jestliže jsme cíle dosáhli za výrazné převahy sil a s většími ztrátami než nepřítel, ztěžá můžeme rozhodnutí považovat za správné a optimální.

Rozhodnutí velitele považujeme za optimální, jestliže:

- plně realizuje zámysl nadřazeného. Úkol, který musíme splnit, je obvykle součástí obecnějšího úkolu, je jedním z článků v celkovém řetězu opatření ke splnění bojového úkolu;

- odpovídá objektivním zákonům soudobého boje (operace). Úspěchu dosáhneme, když činnost vojsk je v souladu s požadavky těchto zákonů;

- zabezpečí maximální využití všech sil a prostředků pro plnění bojových úkolů. Velitel i štáb má v současné době velké množství prostředků s nejrozličnějšími vlastnostmi a velký počet lidí s určitým stupněm bojové připravenosti a určitými morálně politickými a psychologickými možnostmi;

- v zámyslu boje (operace) respektuje charakter situace a především poměr sil, hustoty a ostatní ukazatele bojových možností;

- vytváří podmínky k tvůrčí iniciativě a aktivitě podřízených. Vzhledem k manévrovému charakteru soudobého boje, k náhlým a někdy neočekávaným změnám situace nemůžeme určit vykonavatelům rozhodnutí veškerou jejich možnou činnost;

— je původní z hlediska zámyslu boje (operace), který musí být vždy originální, nesmí být kopií dřívějšího rozhodnutí, musí se vyznačovat jednoduchostí tvorby úderné a palebné síly a manévru. Proto rozhodnutí musí být stručné, mít jasný obsah a musí být naprosto přesně formulováno.

Schopnost velitele i příslušníků štábů přijímat a připravovat zdůvodněná rozhodnutí závisí vždy na znalostech vojenské teorie a praxe, na umění správného ujasnění úkolu, hodnocení situace a vyvozování odpovídajících závěrů — předvídání pravděpodobného boje (operace). Zdůvodněnost, průkaznost, logická posloupnost a jasnost rozhodnutí je základním předpokladem jeho konkrétní realizace, která vyžaduje dovedné uplatňování účinných metod vojenskovedeckého poznání v práci velitelů a štábů.

Modelování boje — jedna z metod vědeckého poznání

Rozhodnutí velitele je základem velení vojskům. V tomto smyslu správné, zdůvodněné a cílevědomé rozhodnutí je jednou z nejdůležitějších podmínek k plnění bojových úkolů.

Základem pro přípravu rozhodnutí je bojový úkol, tj. daná situace, ve které je rozhodnutí přijímáno, bojové možnosti vlastních sil a sil nepřítele, znalost zákonitostí a principů organizace vedení soudobého vševojskového boje, zkušenosti a intuice velitele apod.

Ve vědě používáme dva přístupy k poznání jevů objektivního světa. První je přímý výzkum studovaného jevu, druhý je nepřímý, kdy na základě určitých zkušeností místo daného jevu zkoumáme jiný, který je mu podobný. V tomto případě objekt studia nazýváme vzorem (originálem) a jeho představitele **modelem**. Ucelením procesu poznání neurčitého předmětu či jevu pomocí modelu říkáme **modelování**.

Modelování úzce souvisí s vědeckým předvídáním. Je tomu tak proto, že metody modelování spadají do metod vědeckého předvídání. Metoda modelování umožňuje vytvoření a zkoumání analogu objektu (procesu, jevu), který nás zajímá, tj. modelu.

Pod „modelem boje (operace)“ rozumíme její analog, který odráží charakter činnosti sil, prostředků a orgánů velení stran a základní fyzikální a informační vazby mezi nimi. Podle způsobů vytváření modelů hovoříme o modelování fyzikálním, myšlenkovém nebo kombinovaném.

Fyzikální model zobrazuje boj (operaci), který zachovává nebo limituje základní stránky fyzikálního prostředí (povrch terénu, vodní překážky, objekty, výzbroj a bojová technika, počasí, denní a noční doba, manévry atd.) a imituje všechny druhy zbraní. (Např. cvičení vojsk v terénu s vyvedeními jednotkami, útvary, svazky, svazy s bojovou technikou a štáby, jejichž část vystupuje v úloze nepřítele.) Mezi fyzikální modely patří také zkoušky nových druhů zbraní a bojové techniky. Předností tohoto modelování je, že experiment probíhá v podmínkách blízkých podmínkám skutečným.

Myšlenkový model odráží boj (operaci) bez reálného zobrazení charakteristických fyzikálních stránek, slovním, grafickým nebo matematickým popisem probíhajících procesů. Cílem takového modelování je podle dostupných údajů (zpravidla neúplných a rozporných) vytvořit celkový schematický obraz možného zámyslu boje (operace) nepřítele a vypracovat vlastní zámysl

boje (operace), jehož uskutečnění by vedlo k vítězství. Příkladem myšlenkového modelu jsou rozehry boje (operace) na mapách.

Na základě výchozích znalostí a poznatků musí velitel v podstatě vytvořit myšlenkový model nadcházejícího boje (operace), tj.:

- představit si průběh možného boje (operace);
- uvědomit si, jaké má vlastní síly a prostředky a jaké má nepřítel,
- vyvodit závěry z ujasnění úkolu a hodnocení situace, kdy a v jakém pořadí začne boj (operace) a jeho pravděpodobný vývoj;
- stanovit hypotézy změn bojových možností obou stran v průběhu boje (operace),
- přijímat závěry, jakým způsobem dosáhnout a uchovat převahu nad nepřítelem, jak ho předejít v použití úderné a palebné síly a manévru,
- připravit opatření, kde soustředit hlavní úsilí k ničení nepřítele, jak účelně rozdělit a využít (v čase i prostoru) vlastní síly a prostředky z hlediska jejich součinnosti.

Kombinovaný model reprodukuje boj (operaci) s využitím určité proporce jak fyzikálních způsobů, tak způsobů myšlenkového modelování. Základní idea je v optimálním využití výhod obou způsobů. Příkladem tohoto modelu je velitelsko-štabní cvičení s orgány a místy velení, s využitím prostředků automatizace velení a spojení a s rozehráním boje (operace) na mapách, kde materiálně (fyzikálně) modelujeme práce orgánů velení a myšlenkově činnost vojsk, kterou zobrazujeme graficky a v dokumentech.

Přestože takové modely, jakými jsou vojenské hry na mapách, velitelsko-štabní cvičení, a cvičení s vojsky, mají značnou úlohu a význam, nesmíme zapomínat, že i při nejdokonalějších formách a způsobech organizace jsou tato zaměstnání doprovázena značným počtem podmíněností a omezení. Jejich zásadní nevýhoda je v jednorázovosti experimentů. Získané výsledky jsou poznamenány náhodností a nejsou vždy vhodné pro vědecké zdůvodnění nových hypotéz vojenského umění. Mnohonásobné opakování těchto experimentů je spojeno s velkými náklady materiálních prostředků a času. Proto vojenská teorie i praxe stále naléhavěji vyžaduje hlubší analýzu a předvídaní průběhu boje (operace) s respektováním celkového souhrnu základních faktorů, které ovlivňují jejich rozvoj. Tento úkol můžeme řešit na základě matematického modelování rozpracováním a vytvořením matematických modelů boje (operací) libovolného rozsahu a jejich řešením na počítačích. Právě tato metoda v současné době nabývá na významu. Napomáhá tomu rozvoj a zavádění počítačů a jejich matematického, programového a informačního zabezpečení.

Matematickým modelem boje (operace) je systém matematických vztahů a logických pravidel, který umožňuje s dostatečnou úplností a ve stanovených vzájemných souvislostech popsat fyzikální a informační procesy, charakteristické pro boj (operaci) a podle známých vstupních údajů určit hledané výstupní veličiny.

Matematické modely boje (operace) patří do skupiny myšlenkových modelů a dělíme je podle:

- rozsahu — na taktické, operační a strategické,
- určení — na štabní a výzkumné,
- složení sil a prostředků — na jednostranné a dvoustranné,

- způsobu jejich řízení — na modely s programovým (předem zadaným) řízením a modely s operativním řízením v průběhu modelování boje (optimalizační s rozhodovacími pravidly, se zásahem člověka),
- druhu boje (operace) — na útočné a obranné,
- charakteru realizace náhodných faktorů — na determinované a stochastické,
- metody modelování — na statistické, analytické a kombinované.

V současné etapě rozvoje matematiky v podmínkách vybavení štábů počítači 3. generace (s velkou pamětí a operační rychlostí) vyvstal problém vytvoření takových matematických modelů, které by velitelům a štábům umožnily již v průběhu přípravy boje (operace), na základě přesných a zdůvodněných kvantitativních i kvalitativních ukazatelů analyzovat různé varianty jejího vývoje v závislosti na složení sil a prostředků stran a zámyslu boje (operace), s cílem přijmout optimální rozhodnutí.

Nová etapa v rozvoji modelování je spjata s úspěchy kybernetiky, s pronikáním matematických metod do různých věd a vytvořením samočinných počítačů. V této souvislosti se značně rozšířilo tzv. logickomatematické, čili kybernetické modelování, tj. zobrazování jevů jako logických a matematických popisů, formou určitého přepracování výchozí informace o zkoumaných procesech na počítačích. Informační charakter takového modelování umožnil rozšiřovat metodu modelů téměř na všechny oblasti poznání, tedy i na oblast biologických a sociálních jevů.

Modelování a jeho základní funkce

V objektivním světě je mnoho podobných předmětů, jevů a procesů. Chybí nám však jedna podobnost, abychom mohli zhodnotit jeden jev jako originál a druhý jako model. Ze dvou podobných jevů můžeme nazvat modelem jen ten, který je v tomto případě originálem.

Reálný boj (operace) a dvoustranná taktická cvičení nejsou samy o sobě (bez ohledu na svou podobnost v mnoha bodech) originálem a modelem. Jsou to objektivní procesy, které se mohou posuzovat i nezávisle na sobě. Avšak cvičení i reálný boj (operace) mohou být modely.

Cvičení jsou modely, sloužící jako prostředek poznání některých procesů určitého druhu boje (operace). Reálný boj může sloužit jako model při vypracování plánu příslušných cvičení. Z toho vyplývá modelový vztah, což není prostý vztah mezi dvěma podobnými objekty, nýbrž vztah tří prvků, tj. kde aktivní úloha v určování podobnosti mezi dvěma objekty a při využití jednoho z nich jako modelu náleží systému modelování (SM) a vzhledem k němu model (M) plní své gnozeologické funkce. Při určování modelu zvažujeme:

- objektivní podobnosti mezi jevem jako základní podmínkou jejich funkcí vzájemných modelů,
- systém modelování, který určuje tuto podobnost a který uskutečňuje výběr jednoho z podobných jevů jako modelu druhého,
- plnění určitých funkcí vybraným modelem v poznávacím procesu velitele a štábu.

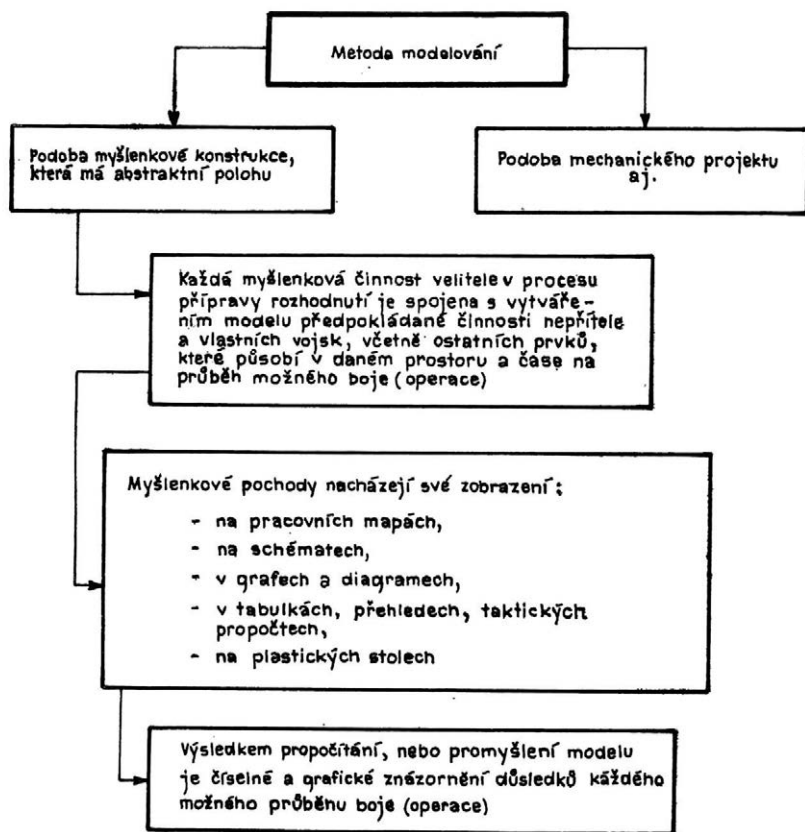
Z uvedeného můžeme definovat model takto: Model je objekt (M), který má

podobnost v určitých vztazích s objektem {O}, a slouží pro systém modelování (SM) jako prostředek k určení známé a získání nové informace o objektu {O}.

Modelování jako metoda poznání je proces, který zahrnuje tyto základní etapy:

- určení modelového vztahu, tj. existence nebo umělé sestavení objektu {M}, podobnému objektu {O} s využitím výchozích informací o každém z nich,
- výzkum modelu — uskutečnění modelového experimentu a získání nové informace o něm,
- interpretace na modelu získaných výsledků vztažených na objekt {O}, tj. přenesení výsledků z modelu na originál.

Jako vědecká metoda vystupuje modelování v podobě spojovacího článku mezi empirickými a logickými metodami poznání a zahrnuje rysy obou — viz obr.

Během modelování uskutečňujeme pozorování, získáváme prvotní informace, ty pak zpracováváme pomocí analýzy, syntézy, indukce, dedukce, analogie a nakonec připravíme tzv. modelový experiment, který je zdrojem nové informace nejen o modelu, ale i o procesu, který nahrazuje.

Rozhodnutí velitele je základem velení vojskům. Všechny prvky bojové situace jsou vzájemně propojeny a souhrnně uvažovány z hlediska jejich vlivu na plnění bojového úkolu. Proto stanovíme pořadí a charakter činnosti všech sil a prostředků vlastních vojsk s přihlédnutím k očekávaným protiopatřením nepřítele, hodnotíme pravděpodobné výsledky této činnosti, dobu její realizace a možné změny bojových možností. Rozhodnutí je tedy svérázným modelem plánovaného boje, který velitel musí vypracovat.

Ke správné přípravě takového modelu je nezbytné znát metodologické principy teorie poznání dialektického materialismu a současně ovládat praktické uplatňování metody modelování ve vojenské teorii a praxi.

OBSAH A ÚKOLY RADIOELEKTRONICKÉHO BOJE V SOUDOBÝCH PODMÍNKÁCH

Historie radioelektronického boje je krátká. Datuje se od poloviny druhé světové války a již v počátcích radioelektronický boj prokazoval vysokou účinnost. Pouze vlivem aktivního rušení rádiového spojení fašistických vojsk se podařilo spojencům snížit na polovinu ztráty svého letectva. V průběhu čtyřicetileté historie se radioelektronický boj rozvíjel jak v teoretické, tak i v praktické oblasti. Dnes na základě zkušeností z lokálních válek v Koreji, ve Vietnamu a na Blízkém východě a rozvoje soudobého vojenského umění radioelektronický boj chápeme jako jeden z nejdůležitějších prvků bojového a operačního zabezpečení. Podle amerických řádů je radioelektronický boj chápán jako součást bojové činnosti, jako forma vedení boje, a to velmi významná a vysoce účinná. Na rozboru posledního válečného konfliktu v Libanonu lze náhorně ukázat, jak široký je soudobý obsah radioelektronického boje.

V červenci 1982 izraelská vojska rozpoutala válečný konflikt v Libanonu proti Syrskému kontingentu umístěném v údolí Bikáa a Organizaci osvobození Palestiny. Přípravy na tuto válku bylo možné pozorovat již od poloviny roku 1981. Izraelská armáda prováděla intenzivní vzdušný průzkum, a to jak lety podél syrsko-libanonské státní hranice, tak rušením vzdušného prostoru těchto států bezpilotními prostředky. Byly vedeny rádiový, radiotechnický, televizní, fotografický a jiné druhy průzkumu. Tak se izraelské armádě podařilo zmapovat celý systém radiolokačního průzkumu, spojení, výstrahy a prostředků navedení PVO syrské armády. Na základě získaných poznatků byly intenzivně vyráběny a zdokonalovány prostředky radioelektronického boje tak, aby komplexně působily na všechny zjišťované radioelektronické prostředky.

Současně byla připravována „operace“ k vybojování nadvlády v éteru.

K tomu Izrael s pomocí USA vytvořil celé uskupení rozličných sil a prostředků radioelektronického boje.

1. Na Golanských výšinách vybudovali tři mohutná pozemní střediska radioelektronického průzkumu a radioelektronického boje, kterými byli schopni vést průzkum a rušení všech syrských radioelektronických prostředků.

2. Čtyři letouny Boeing-707, dva C-977 a jeden typu Harfa, vybavené nejnovějšími prostředky průzkumu a radioelektronického boje skupinové ochrany letounů úderného letectva.

3. Letouny E-2C Hawk Eye pro navedení vlastního letectva (obdoba AWACS).

4. Letka letounů F-4G Wild Weasel, vybavená prostředky průzkumu rušení a ničení naváděcích a ozařovacích RLS PVO samonaváděcími protiradiolokačními raketami Shrike a Standart Arm.

5. Aerostaty (balóny) k vypouštění dipólových odražečů.

6. Prostředky individuální ochrany úderného letectva k zabezpečení ochrany před raketami typu vzduch—vzduch a země—vzduch, a to jak s aktivním radiolokačním, tak i pasivním infračerveným navedením.

7. Rakety země—RLS typu Zeev (rakety Standart Arm upravené pro použití ze země na vzdálenost 40 km).

Za základ připravované „operace“ k vybojování nadvlády v éteru izraelskou armádou byl přijat princip momentu překvapení a komplexního umlčení radioelektronických prostředků protivníka.

Momentu překvapení bylo dosaženo na základě důkladné znalosti režimu syrských jednotek — kdy na oběd, večeři apod., a také opatřeními, které otupovaly bdělost, jako např. časté narušování vzdušného prostoru, předstírání náletů, pravidelné průzkumné oblety apod.

V uvedený den 9. 6. 1982 byl válečný konflikt zahájen pro syrá vojska neočekávaným použitím sil a prostředků REB. Časně ráno v 04,00 h, kdy ještě všichni spali, uskutečnili z moře klamný nálet skupinou okolo 100 letounů za současného rušení. Obsluhy RLS po zjištění, že na obrazovkách nastal klid, šly na snídani. Pak izraelská armáda pomocí speciálních aerostatů vytvořila široké pásmo dipólových odražečů s takovou kalkulací, aby vlivem větru se toto pásmo přesunulo do prostoru palebných postavení syrských protiletadlových raketových jednotek k momentu plánovaného hromadného úderu letectva.

Na syrá straně byl vyhlášen poplach, ale protože v podstatě nic nelétalo, považovali to za provokaci a šli na oběd. Tato opatření Izraelců posloužila k tomu, že si upřesnili kmitočty veškerých RLS, aby nastavili samonaváděcí rakety Zeev, Shrike a Standart Arm a také, aby si ověřili, že protivník žádná protiopatření nepřijímá.

V době oběda, kdy na RLS a palebných postaveních sloužila omezená směna, byl veden úder skupinami 20—30—50 letounů ze 3 směrů.

Se vzletem úderného letectva bylo zahájeno intenzivní rádiové rušení v sítích uvědomování, řízení a součinnosti syráho letectva a PVO pozemních stanovišť.

Při přiblížení letounů k hranicím dosahu protiletadlových raketových jednotek bylo zahájeno rušení syráho přehledových a naváděcích RLS a rádiového spojení řízení letectva z letounů Boeing 707, C-977 a F-4G. Kromě toho byla prováděna imitace klamných náletových směrů dipólovými odražeči a bezpilotními prostředky.

Několik minut před úderem izraelské letectvo přerušilo (snížilo intenzitu) rušení s cílem zabezpečit si elektromagnetickou koexistenci při vedení úderů protiradiolokačními samonaváděcími raketami. Po tomto úderu z 21 protiletad-

lových raketových oddílů bylo 19 vyřazeno z boje, a to pouze tím, že byly zničeny jejich RLS navedení. Pouze velitel jednoho oddílu, který včas reagoval na situaci a změnil své palebné postavení, sestřelil letoun, potom se opět přemístil a sestřelil druhý letoun. To byl celkový výsledek bojové činnosti silného uskupení protiletadlových raketových vojsk syrské armády.

Syrské stíhací letouny ve vzduchu nemohly splnit své úkoly pro silné rušení jejich rádiového VKV spojení rušiči z pozemních stanovišť i z paluby letounů-rušičů Boeing 707. Nebyly na vzdušné cíle navedeny a v panice se vracely zpět na letiště. V těch vzdušných soubojích, které se uskutečnily izraelskými letouny, byly efektivně využívány palubní prostředky REB individuální ochrany.

Izraelské úderné letectvo vedlo plánované údery na vojska bez výraznějšího vlivu syrské PVO. Ztráty na letounech byly bezvýznamné.

Opatření REB syrských vojsk byla neúčinná, protože nevedla nepřetržitý průzkum a neměla včas potřebné podklady pro rušení a toto prakticky neorganizovala. Neprováděla opatření proti technickému průzkumu Izraele; neplánovala a neorganizovala ničení systému řízení nepřátelského letectva a prostředků REB; nebyla maskována činnost vlastních radiolokačních prostředků; nebyla prováděna změna postavení RLS a palebných postavení pro; operátoři nebyli cvičeni obsluhovat RLS a plnit úkoly v podmínkách REB. Přitom kvalita výzbroje syrských vojsk byla na potřebné úrovni a umožňovala vést úspěšně bojovou činnost v podmínkách radioelektronického boje.

Hlavní příčina jejich porážky spočívala výlučně v nedůsledném řešení opatření radioelektronického boje. Příklad pozitivního vlivu radioelektronického boje na bojovou činnost, uplatněný arabskými vojsky, můžeme ukázat na válečném konfliktu v roce 1973.

Egyptská armáda se důkladně připravovala k ofenzivě a poměrně dobře zorganizovala radioelektronický boj. Suezský kanál byl pro izraelské letectvo významným orientačním bodem pro přesné bombardování. Egyptané podél kanálu postavili rušiče palubních RLS a na 50 % snížili účinnost bombardování přeprav a soustředěných vojsk.

Vedli údery na velitelská stanoviště a střediska řízení a navedení, čímž izraelská vojska v obraně na kanálu ztratila velení a leteckou podporu. Za aktivního rušení rádiového spojení bránících se vojsk egyptská armáda snadno překonala kanál a úspěšně útočila do hloubky. V této dynamické bojové činnosti předali Egyptané jednotky REB divizím. Velitelé divizí neuměli těmto jednotkám velet a zabezpečovat je, prakticky je nechali přejet tanky. Spojovací jednotky pro nedostatečnou vycvičenost nedokázaly udržet spojení a dosažený úspěch byl velmi rychle ztracen.

Na syrské frontě byly získány velmi dobré zkušenosti při překonávání PVO nepřítele a zabezpečování bojové činnosti vlastního letectva. Syrská armáda za použití prostředků rušení kolektivní i individuální ochrany, aktivních i pasivních, zcela znebojeschopnila izraelskou PVO založenou hlavně na PLRS Hawk. Při prvním náletu vzlétlo 78 syrských letounů a vrátilo se jich po splnění úkolu 78. Tedy beze ztrát. Takovým způsobem bez původní bázně působili syřští letci až do konce války. Byl však případ, kdy vyletělo 5 letounů mimo sektor rušení a vrátil se pouze jeden, který měl a používal prostředky REB individuální ochrany. Je zřejmé, jak vysoká je účinnost prostředků REB. V této válce izraelské letectvo při překonávání dobře organizované syrské a egyptské PVO doplněné prostředky REB za první týden ztratilo 25 % letounů. Výzbroj a speciální technika REB arabských armád zde prokázaly vysokou účinnost.

Na základě analýzy válečných konfliktů můžeme udělat tyto závěry:

1. Radioelektronický boj se stal nedílnou součástí soudobého boje a operace. Nelze si představit válku bez radioelektronického boje.

2. Války jsou zahajovány radioelektronickým bojem. Radioelektronický boj se může vést dlouho před válkou a bezprostředně při jejím rozpoutání nabývá na charakteru boje nebo dokonce „operace“ k vybojování nadvlády v éteru.

3. Základní podmínkou vybojování nadvlády ve vzduchu a kosmickém prostoru je nadvláda v éteru.

4. Radioelektronický boj se musí vést nepřetržitě. Jakmile se přestane vést, nabývají zbraňové systémy nepřítele na plné účinnosti a umožní mu docílit převahy.

5. Radioelektronický boj se musí vést komplexně, provádět jak aktivní opatření k umlčení radioelektronických prostředků nepřítele, tak pasivní, neboli ochranná k zabezpečení spolehlivé činnosti vlastních radioelektronických prostředků v podmínkách radioelektronického boje.

6. Radioelektronický boj není záležitostí úzkých specialistů a zvláštních jednotek, ale je záležitostí vševojskovou, na jeho organizaci a vedení se podílejí všechny druhy vojsk, vševojskoví velitelé a jejich štáby. Vyžaduje časově sladěnou činnost speciálních jednotek a prostředků s údery, manévrem a bojovou činností všech druhů vojsk.

Na základě analýzy lokálních válek a závěrů sovětského vojenského umění pod obsahem **radioelektronického boje** je chápáno **ničení, radioelektronické rušení, radioelektronická ochrana a boj s nepřátelským technickým průzkumem.**

Ničení radioelektronických objektů považujeme za hlavní formu radioelektronického boje. Zničením radioelektronického prostředku se dosahuje trvalého anebo dlouhodobého umlčení daného palebného, průzkumného nebo řídicího systému. Přestože ničení, tedy palba a údery, jsou hlavním obsahem bojové činnosti vojsk, ničení radioelektronických objektů není jednoduchá záležitost. V pásmu frontu na středoevropském válčišti může být v sestavě protistojících vojsk 200—250 tisíc různých radioelektronických prostředků (80—100 tisíc stanic rádiového, radioreléového, troposférického spojení, do 10 tisíc pozemních a palubních RLS, asi 1200 pozemních a 2000 palubních prostředků REB a další). Ne každý radioelektronický prostředek je samostatným objektem ničení, ale tvoří systémové celky, je součástí zbraní a bojové techniky, přesto vytvářejí tolik objektů, že si nelze představit možnost jejich zničení. Vždyť jen na jednu RLS je třeba až 200 dělostřeleckých granátů, nebo do 4 letounových vzletů.

Je třeba tyto objekty pečlivě analyzovat, vybírat ty nejdůležitější z hlediska zámyslu vedení operace a boje.

Analyzujeme-li radioelektronické objekty na základě jejich prostorového rozmístění, můžeme říci, že do 20 km od předního okraje se jich nachází 70—80 %, od 20 do 50 km 8—10 %, od 50 do 250 km 10—15 %, nad 250 km 2—5%. Je zřejmé, že hlavní tíha palebného a jaderného ničení bude soustředěna v taktické hloubce, tj. v dosahu paleb dělostřelectva.

Podle propočtů zničením nebo umlčením $\frac{1}{2}$ radioelektronických objektů znemožňuje se velení vojskům nepřítele a jejich bojový potenciál se snižuje takto:

v armádním sboru o 10–12 %, v divizi o 15–17 %, v brigádě o 20–25 %, v praporu o 35–40 % a v rotě o 50–60 %.

Se zahájením frontové operace bude nutné na směru hlavního úderu zničit 30–40 radioelektronických objektů systému velení, průzkumu a REB pozemního vojska a obdobných 30–40 objektů letectva a PVO.

Orgány REB musí včas vyhodnotit tyto objekty, stanovit předpokládaný prostor jejich umístění, dát požadavky na jejich zjištění a zpracovat návrh, jakými prostředky a ke které době je ničit.

Podstatná část radioelektronických objektů vyzařuje elektromagnetickou energii, která je hlavním průzkumným příznakem pro jejich zjištění, stanovení příslušnosti a prostoru rozmístění. Údaje o prostoru rozmístění na základě zachycené a zaměřené vysílané elektromagnetické energie současnými prostředky rádiového a radiotechnického průzkumu nejsou ve většině případů dostatečným podkladem pro vedení palby nebo úderu. Proto je třeba na zjišťování radioelektronických objektů soustředit všechny druhy průzkumu, studovat a znát i jiné průzkumné příznaky než vyzařovanou elektromagnetickou energii.

Vysoká mobilnost soudobých radioelektronických prostředků a jejich důležitá role v soudobém boji bude často vyžadovat, aby byly ničeny okamžitě po zjištění. Proto neustále nabývá na významu těsnější sepětí průzkumných a palebných systémů, úloha průzkumných diverzních skupin, výsadek, operačních manévrovacích skupin.

Můžeme tedy shrnout, že na ničení radioelektronických objektů se podílí raketové vojsko a dělostřelectvo, které by mělo na splnění tohoto úkolu vyčlenit 10–15 % munice plánované na operaci. Dále frontové a armádní letectvo, které z hlediska zabezpečení vlastní bojové činnosti a v zájmu splnění úkolů ve frontové operaci musí pro radioelektronický boj vyčlenit 15–20 % úsilí. Při bombardování severního Vietnamu americké letectvo pro úkoly radioelektronického boje vyčleňovalo až 70 % sil a jenom 30 % bombardovalo určené objekty.

Radioelektronické objekty budou dále ničit průzkumné diverzní skupiny, taktické a operační výsadky, operační manévrovací skupiny, ale i průzkumné oddáky a vojska prvního sledu. Význam těchto sil při ničení radioelektronických objektů neustále roste. Mohou objekty ničit bezprostředně po zjištění, a to minimálními prostředky. Zvláště diverzní činnost v samotném počátku války zaměřená na přerušení kabelového spojení důležitých směrů, na vyřazení uzlů troposférického, družicového a radioreléového spojení může vážně narušit systém velení nepřítel, přinutit ho okamžitě přejít na rádiové spojení a tím vytvořit podmínky pro vedení rádiového průzkumu a rušení.

Velmi důležitým objektem ničení vhodným právě pro tyto síly budou pozemní střediska řízení systémů Assault Breaker, Sotas, Argus, PLSS, která jsou lehce zranitelná, ale těžko zjištělná jinými prostředky průzkumu; přitom zničení pozemní ústředny daného systému znamená jeho vyřazení.

Radioelektronické rušení nepřátelských radioelektronických prostředků bylo dříve chápáno jako jediná samospasitelná činnost radioelektronického boje. Dnes rušení chápeme jako součást radioelektronického boje, protože tak, jako nelze vše zničit, nelze také vše rušit. Zákonitosti šíření elektromagnetických vln v podmínkách konkrétního válčiště jednoznačně vymezují možnosti rušení. Navíc nepřítel vynakládá nemalé prostředky na to, aby si zabezpečil vysokou odolnost proti rušení u svých radioelektronických prostředků.

Přesto síly a prostředky radioelektronického rušení při správném použití sehraávají významnou roli, jak jsme si ukázali na válečných konfliktech, podstatně snižují ztráty a mnohonásobně zvyšují efektivnost bojové činnosti vlastních vojsk.

Zkušenosti z lokálních válek ukazují, že rušení bylo efektivní, pokud:

1. Útvary a jednotky REB měly včas k dispozici potřebné údaje o nepřátelských radioelektronických prostředcích. Toho lze docílit jedině včasným rozvinutím těchto útvarů a zabezpečením jejich nejtěsnější (bezprostřední) součinnosti s útvary a jednotkami rádiového a radiotechnického průzkumu.

2. Útvary a jednotky REB byly použity s překvapením, soustředěně na přesně vymezenou dobu. Je nutné počítat s tím, že prostředky rušení budou středem zájmu nepřítele, který bude doslova na ně „pořádat hon“ a bezprostředně po zjištění je ničit. Bude třeba více než dosud vážit, jak tyto prostředky použít, aby z hlediska plnění úkolu přinesly maximální efekt a zachovaly si bojovou schopnost.

3. Většina prostředků radioelektronického rušení z hlediska jejich maximální účinnosti bude působit blízko předního okraje, v sestavách vševojskových svazků. Budou plnit různé úkoly, ale hlavně ve prospěch těchto svazků. Největší účinnost radioelektronického rušení je tam, kde rozhodují minuty, sekundy, tedy na taktickém stupni, kde výstřel, úder závisí pouze na povelu, signálu, správném impulsu.

Představme si, že letoun, skupina nepřátelských letounů, letících na podporu pozemních vojsk, naváže spojení s leteckým návodčím, který je má navést na cíl, ale vlivem rušení je nenavede. Co udělá pilot, když nevidí cíl? Odhodí náklad poslepu třeba i na vlastní vojska, nebo se vrátí bez splnění úkolu. Za takový efekt bojového zabezpečení je třeba si každý prostředek REB vážit a vytvořit ve své sestavě optimální podmínky, vyčlenit bojové zajištění a řešit jejich ochranu a manévr ženijními prostředky. V opačném případě najdeme poučení v izraelsko-egyptské válce z roku 1973, kde si Egypťané ve vyhrané válce nechali přejít prostředky radioelektronického boje tanky a ztratili vybojovanou iniciativu.

Radioelektronická ochrana (REO) jako součást radioelektronického boje je oblastí dosti podceňovanou. Dovedeme objektivně přiznat, že nepřítel má v radioelektronice, a tedy i v prostředcích radioelektronického boje určitou převahu, ale neděláme z toho pro vlastní činnost potřebné závěry. Když při cvičení počítáme poměry sil ve zbraních a tyto jsou výrazně ve prospěch nepřítele, přecházíme do obrany, snažíme se získat čas a nepřítele vyčerpat. Na evropském válčišti je 10 000 samonaváděcích protiradiolokačních střel, dokončuje se výstavba útvarů a jednotek REB od skupin armád do divize v to, přitom v každé americké divizi prapor a v německé rota. Výzbroj těchto útvarů je vysoce mobilní, ve většině případů na vrtulnících, mají možnost rychle přenést úsilí, nezávisle na pozemních dominantách působit na maximální dosah a vlivem automatizace procesu vyhodnocování reagovat na situaci ve velmi krátkých lhůtách. Navíc je potřeba počítat s tím, že naši potenciální nepřátelé radioelektronický boj chápou jako druh bojové činnosti, důsledně jej připravují a využívají k tomu všech dostupných sil a prostředků — úderu, palby, diverze, dezinformace.

Co by mělo být obsahem REO v soudobých podmínkách. Veškerá možná opatření lze rozdělit na aktivní a pasivní.

Aktivními opatřeními budou:

1. Průzkum sil a prostředků REB, tj. prioritní zjišťování stanovišť rušících uzlů, letišť s letouny-rušiči a s letouny Wild Weasel.

2. Ničení těchto prostředků bezprostředně po zjištění všemi dostupnými prostředky. Považujeme-li ZHN za nejdůležitější objekty, pak prostředky REB nepřítele by měly stát na druhém místě.

Mezi pasivní opatření REO patří:

1. Utajení počtu, prostoru, kmitočtového rozsahu a provozních charakteristik radioelektronických prostředků, na nichž závisí velení vojskům a řízení našich zbraní.

2. Vytváření více možností, způsobů a linií velení a řízení zbraní.

3. Vytváření rezerv radioelektronických prostředků.

4. Organizování ochrany důležitých radioelektronických prostředků, spojovacích uzlů před úderem, palbou a působením diverzních skupin a výsadek.

5. Organizování ochrany před rušiči jednorázového použití, přeladěním, použitím záložních prostředků, manévrem do jiného prostoru nebo vyhledáváním a likvidací rušičů.

6. Zabezpečování elektromagnetické koexistence a ochrany před elektromagnetickými účinky jaderných výbuchů.

7. Provádění důsledného výcviku obsluh radioelektronických prostředků v podmínkách rušení a ničení samonaváděcích prostředků.

Radioelektronický boj vyžaduje dokonalou sladěnost a automatickou reakci osádek, jednotek a útvarů na vzniklou situaci, protože se může stát, že signál, povel již nepronikne, zahájí-li nepřítel rušení. Radioelektronická ochrana musí být po variantách připravena a nacvičena ještě v míru. Jedině to nám zabezpečí, že splníme stanovené úkoly.

Boj s nepřátelským technickým průzkumem má v radioelektronickém boji zvláštní postavení, protože je i součástí maskování. Ale vzhledem k tomu, že soudobé prostředky průzkumu doznaly značného technického pokroku, využívají prakticky všechny oblasti elektroniky, působení proti nim spadá i do oblasti radioelektronického boje. Naš potenciální nepřítel využívá téměř celé elektromagnetické spektrum k získávání zpráv o naší armádě a její výzbroji. Nepřetržitě vede průzkum z dominant za státní hranicí, ze vzduchu, z paluby letounů a vrtulníků i kosmického prostoru pomocí speciálních družic, a to rádiový, radiotechnický, radiolokační, optoelektronický, tepelný, televizní, laserový a další. Boj s těmito prostředky se stal velmi složitou záležitostí, navíc nepřítel tyto prostředky průzkumu se snaží integrovat se zbraňovými systémy a jejich systémy navedení, pomocí počítačů vyhodnocuje výsledky průzkumu a v minutových až sekundových okamžicích vede na zjištěné objekty úder nebo palbu. V poslední době jsou to systémy AWACS, Assault Breaker, Sotas, Argus-Kibitz.

Boj s nepřátelským technickým průzkumem musí být opravdovým bojem. Počká-li se nám potlačit, umlčet, zničit, rušit či jinak znemožnit nebo ztížit vedení nepřátelského průzkumu, snížíme tím efektivnost vysoce přesných zbraňových systémů prakticky k nule. Na prvním místě tu budou aktivní formy boje, tj. vyhledávání a ničení těchto prostředků stejným způsobem a stejnými silami, jak bylo vysvětleno v části ničení.

Dále to bude rušení a ničení technickými prostředky, tj. působení zdrojem vysoké energie na nepřátelský průzkumný prostředek nebo pozorovatele. Uve-

dené aktivní formy lze realizovat až v konkrétních podmínkách války, ale plánovat je a připravovat se na něj je nutné již dnes.

Podrobněji se chci zastavit u pasivních opatření boje s nepřátelským technickým průzkumem. Jelikož má nepřítel tak všestranný systém průzkumu, nesmíme otázky maskování podceňovat, ale naopak důsledně je provádět. Rozhodujícím druhem průzkumu i nadále zůstává průzkum optický, tedy oko vojáka. Nevidí-li pilot objekt svého úderu na obrazovce lokátoru, protože byl rušen, vyhledá jej zrakem a provede úder.

Byly uskutečněny zkoušky termokamerou a zjistilo se, že jednoduché prostředky, jako rostlinstvo, vlhké maskovací sítě apod. výrazně snižují dosah tepelného průzkumu. Rovněž tak dokážeme vyhodnotit, že systém Assault Breaker bude stejně přesně střílet na klamné obrněné objekty jako na tanky, že kazetové samonaváděcí protitankové granáty budou ještě lépe zasahovat umělé zdroje tepelné energie než motory tanků, pokud tyto budou mít vyšší tepelnou energii a budou umístěny poblíž tanků.

Byly prováděny pokusy ve vedení boje s průzkumně naváděcími systémy protitankových řízených střel. K boji s těmito prostředky byla používána tanková zadýmovací zařízení, dýmové granáty a tankové infravizory. Zapnutými infravizory bylo rušeno sledování stopovky řízené střely a dýmy se přikrývaly vlastní tanky; tak se znemožňovalo jejich sledování zrakem střelců PTRS. Vlivem uskutečněných opatření efektivnost PTRS se snížila na 0,4–0,2, a to jsou přesvědčivé výsledky.

Při radioelektronickém maskování jde v podstatě o:

1. Zvýšení počtu cílů, tj. vytvoření klamných. V rámci oprávněného maskování to budou značné síly a prostředky tak, aby imitovaný objekt vypadal věrohodně, ale při maskování proti určitému zbraňovému prostředku průzkumu stačí koutový odrazeč nebo zdroj tepla apod.

2. Ukrytí, utajení reálných cílů potlačením všech průzkumných příznaků, tj. vyzařované nebo odrážené elektromagnetické energie, a to v oblasti rádiové, radiotechnické, tepelné, světelné a akustické. Tohoto se dosahuje pouze důsledným maskováním techniky pomocí všech dostupných prostředků a dodržováním přijatých zásad provozu radioelektronických prostředků.

Vysvětlením obsahu radioelektronického boje byly v podstatě vysvětleny i jeho úkoly v soudobém boji a operaci. Řečeno jednou větou, cílem radioelektronického boje je dezorganizovat systém velení, průzkumu a řízení zbraní nepřítel a současně udržet v činnosti stejné systémy vlastních vojsk.

Dosažení tohoto cíle vyžaduje pečlivou organizaci radioelektronického boje. Jeho úkoly se řeší nejen v Plánu radioelektronického boje, ale i v plánech bojové činnosti druhů vojsk a služeb. Při plánování bereme předně v úvahu, že to nejsme my, kdo se chystá rozpoutat v Evropě válku, ale země NATO v čele s USA. Tím také můžeme předpokládat, že válka, bude-li rozpoutána, začne vedením radioelektronického úderu nebo „operací“ k vybojování nadvlády v éteru. Proto plánujeme-li odrazení agrese, pak na prvním místě musíme odrazit radioelektronický úder, udělat vše, abychom nedopustili vybojování nadvlády v éteru a zachovali si možnost velet. K tomu je potřeba znát, jaké má nepřítel možnosti, co svými prostředky REB může způsobit jednotce, útvaru, svazku a přijmout nezbytná opatření.

Úkoly radioelektronického boje je nutné plánovat centralizovaně jako součást vševojskového boje či operace, v těsné součinnosti všech druhů vojsk a služeb po jednotlivých obdobích operace a v každém období po minutách či

dokonce sekundách. Tak se to jeví nutně zvláště v protivzdušné operaci. Nepříteli půjde především o vybojování nadvlády ve vzduchu prostřednictvím vybojování nadvlády v éteru. Zde bude soustředěno veškeré úsilí jeho radioelektronického boje. Proto na základě předpokládaného vedení vzdušné operace nepřítelem musíme ve variantách stanovit, kdy přejít na válečné kmitočty, kdy aktivovat záložní prostředky, jak a kdy vést manévr, kdy zahájit rušení, co v kterou dobu a kým zničit atd. Úkoly radioelektronického boje se budou rychle měnit podle konkrétní činnosti nepřítele, jiné budou při průlomu PVO a jiné při úderech na objekty.

Při dobré organizaci radioelektronického boje se nepříteli nesmí podařit vybojovat nadvládu v éteru v celém prostoru a takový cíl není ani reálný. My rovněž budeme usilovat o vybojování nadvlády v éteru jenom v určitém prostoru a na nezbytně nutnou dobu. Proto má zásadní význam vysoká sladěnost druhů vojsk, která se na radioelektronickém boji podílejí, zvláště chceme-li docílit momentu překvapení v radioelektronickém boji a maximálně jej využít k dosažení cíle operace a boje.

„Soudobý vojenský potenciál tvoří elektronika, ne samotné tanky, děla a rakety,“ řečeno slovy vojenských specialistů USA. Zkušenosti z lokálních válek jim dávají za pravdu, jak bylo ukázáno v první části článku. Američané např. ve Vietnamu dva roky bombardovali most přes řeku Rudá a bezvýsledně, pak vyrobili pumu s laserovým navedením a dvěma takovými pumami, jedním vzletem, most zničili. Systém Assault Breaker jednou raketou zničil 10 tanků v hloubce 100—150 km. Dnes již skoro každá zbraň splňuje požadavek výstřel—zásah, a to vše zásluhou elektroniky. Soudobý boj můžeme vyhrát jedině tehdy, budeme-li jej chápat především jako boj s elektronikou — tedy radioelektronický boj. Ne boj s letadly, PTRS, PLRS apod., ale předně s jejich systémy řízení a navedení. Zničíme-li nebo na potřebnou dobu umlčíme velení praporu, povedeme boj pouze s rotami.

K PRÁCI ŠTÁBU RVD V AUTOMATIZOVANÉM PODSYSTÉMU VELENÍ

Při hodnocení podstaty soudobého boje a operace docházíme k závěru, že vítězství nad nepřítelem dosahujeme především dovedným použitím všech prostředků ničení. V boji vítězí ten, kdo předejde nepříteli ve vedení jaderných úderů a palby, kdo vybojuje a udrží jadernou a palebnou převahu. Významným faktorem při plnění tohoto požadavku jsou bezesporu prostředky RVD.

Lhůta potřebná pro splnění palebného úkolu RVD se skládá z doby potřebné pro velení a z doby potřebné pro vlastní přípravu a vedení jaderných úderů nebo palby. Přitom dobu potřebnou pro vlastní přípravu a vedení jaderných úderů nebo palby, vzhledem k moderním zbraňovým kompletům RVD s potřebnou úrovní všech příslušných parametrů, nemůžeme podstatně zkrátit, a proto je nutné radikálně snížit dobu potřebnou pro velení.

V podmínkách soudobé operace a boje musí velitel (náčelník) při rozhodování o operačním a bojovém použití RVD (většinou pod tlakem času) všestranně zhodnotit situaci a činnost nepříteli, vlastní možnosti RVD a z nich pak vytvořit model optimálního operačního (bojového) použití RVD. Ke splnění tohoto úkolu musí přijmout a zpracovat značné množství informací, které získává z vnějších zdrojů (nadržení podřízení, spolupracující atd.), což v současných podmínkách je již nad psychické i fyzické možnosti člověka. Je-

dině zapojení výpočetní techniky do tohoto procesu a ostatních automatizačních prvků mu může pomoci uchovat nejrůznější informace a využít je libovolným způsobem.

K podstatnému zkrácení časových lhůt a optimalizaci velení RVD je nutné vytvořit podsystém velení RVD jako relativně samostatný uzavřený celek systému velení vojskům, který plní určitý vymezený funkční účel — ničení nepříteli prostředky RVD. Vzhledem k úrovni soudobého poznání a potřebě jde o automatizovaný podsystém velení, který zahrnuje činnosti od shromažďování informací až po vedení úderů či palby na určené objekty.

Automatizovaný podsystém velení RVD musí zabezpečovat na jednotném základě plánování a řízení bojové činnosti RVD od operačních stupňů velení až po palebný komplet, tj.:

- průzkum cílů, analýzu podkladů o nepříteli i konkrétní zpracování údajů pro jaderné údery a palbu,
- zpracování poznatků o stavu vlastních prostředků RVD,
- plánování a řízení raketových úderů a palby dělostřelectva,
- řízení bojové činnosti, přenos nařízení, hlášení, povelů a dalších údajů mezi jednotlivými stupni velení,
- výpočet prvků pro údery a palbu, zhodnocení výsledků úderů a palby,

— zpracování údajů povětrnostní, topograficko-geodetické, balistické a technické přípravy,

— řešení úkolů jaderného technického a raketového technického zabezpečení,

— zpracování údajů o zabezpečení dělostřeleckou technikou, municí a jiné.

V podsystemu velení RVD je nutné pomoci výpočetních a ostatních automatizačních prostředků řešit úkoly, spojené se zpracováním velkého množství informací o nepříteli a vlastních vojskách, propočty pro přípravu návrhů rozhodnutí o použití RVD, pro plánování jeho bojové činnosti a její zabezpečení a úlohy, které vyplývají z bezprostředního řízení raketových úderů a palby dělostřelectva.

Základními prvky strukturálně funkčního schématu podsystemu velení RVD jsou:

— štáby RVD operačních stupňů a jejich místa velení,

— podřízené řídicí stupně RVD na úrovni svazů a svazků s místy velení,

— podřízené výkonné systémy raketových a dělostřeleckých svazků, útvarů a skupin s velitelsko-pozorovacími a velitelskými stanovišti včetně palebných prostředků.

Podsystem velení RVD vzhledem k účinnosti prostředků ničení, které jsou v jeho struktuře zařazeny, patří k podsystemům rozhodujícím a musíme proto jeho tvorbu a praktické aplikace věnovat patřičnou a stálou pozornost. Postup budování automatizovaného podsystemu velení RVD, který vychází ze současných znalostí a možností, může být:

— postupně inovovat a dotvářet automatizované systémy řízení raketových a dělostřeleckých zbraňových kompletů;

— modernizovat a zkvalitnit zařízení pro automatizovaný přenos informací a dosáhnout jeho propojení s převozným počítačem. Vytvořit předpoklady pro terminálové a počítačové sítě. Tímto řešením zahájit etapu bezprostředního využívání automatizační — přenosové a výpočetní techniky důstojníky štábů RVD operačních stupňů velení. Vytvořením terminálových pracovišť ve štábech umožnit uživatelům přímý přístup k počítači při řešení informačních a výpočetních úloh a jejich přímé předání (v případě potřeby) do zařízení pro automatizovaný přenos informací;

— dokončit rozpracované a zahájit zpracování dalšího programového vybavení podsystemu velení RVD s cílem vypracovat soubor programu operačně taktických úloh RVD integrovaných na společné bázi dat;

— postupně vybavovat štáby RVD novými zařízeními pro písemné a grafické zobrazení informací, např. grafickým kreslícím automatem, zařízením pro snímání souřadnic, pro překreslování situace na mapy atd.;

— z těchto prostředků vytvořit materiálně technickou základnu podsystemu, založeného většinou na kompatibilní národní technice a zjišťujícího plnění většiny hlavních funkcí automatizovaného podsystemu;

— po zavedení zařízení pro automatizované velení vojskům spojeneckého složení zabezpečit zapojení (propojení) budovaného podsystemu velení RVD;

— s postupem budování vševojskového systému velení uskutečnit integraci obou.

S vytvářením automatizovaného podsystemu velení RVD dojde k zásadním změnám v metodách činnosti štábů RVD jednotlivých příslušníků, které ovlivní metodiku práce, rozmístění štábu a jeho organizační struktury. Můj názor potvrzují tyto skutečnosti:

— nutně dojde k modifikaci rozhodující funkce štábu RVD — funkce velení. Automatizace nesníží, ale zvýrazní úlohu člověka, náčelníka či příslušníka štábu v procesu velení. Oproštuje člověka od mechanických činností a poskytuje mu větší prostor pro tvůrčí rozhodovací nebo jinou činnost;

— styl práce důstojníků štábů RVD operačních stupňů zvýrazní operátorský charakter, spojený s ovládním a řízením různých automatizovaných systémů;

— v činnosti štábů RVD operačních stupňů bude docházet k výraznějšímu oddělování přípravných, výkonných a kontrolních funkcí. Můžeme předpokládat přesuny z oblasti výkonných činností do oblastí přípravných a kontrolních, což se nutně promítne do obsahu a organizace práce;

— automatizace procesu velení RVD změní relace mezi manuální a psychickou činností, tedy od manuální činnosti převážně k psychické a v rámci ní od jednodušší ke složitější, od empirické zkušenosti a rutiny k rozvinutému tvůrčímu myšlení.

Při napojení štábu RVD armády na počítač cestou terminálů a zavedení zařízení pro automatizovaný přenos informací bude zřejmě hlavní formou styku s výpočetní technikou dialogový způsob práce, tzn. že náčelník RVD armády bude závěry a návrhy pro rozhodnutí (s pomocí dalších důstojníků štábu) formulovat s využitím obrazovky terminálu. Touto cestou bude získávat odpovědi na rozhodující otázky, připravovat příslušné propočty, hledat va-

rianty optimálních řešení apod. Závěry, které ovlivní jeho řešení, budou ve stále větší míře produktem her s různými modely na základě podkladů získaných z počítače.

Zařízení pro automatizovaný přenos informací odstraní na štábech RVD stereotypní úkony, např. sběr informací různými druhy pojítek, vedení záznamů v přehledu o stavu pohotovosti apod. Toto zařízení značně urychlí předání všech druhů informací, zabezpečí proces utajení, umožní snadné a rychlé vkládání a vyjímání údajů i vedení zápisů odeslaných a došlých nařízení, hlášení a usnadní řadu dalších úkonů.

Budou-li na pracovištích hlavních funkcí armády terminály (nebo jiná zobrazovací zařízení, která vycházejí z automatizovaných zařízení přenosu informací), nebude vždy nutné umístění náčelníka RVD a dalších vyčleněných důstojníků ve středisku bojového velení. Toto umístění snižuje rychlost, kvalitu a efektivnost práce, protože náčelník RVD je tím často odtržen od svého štábu a řadu otázek jaderného a palebného ničení řeší bez potřebných podkladů. V nových podmínkách mohou být všichni funkcionáři na svých pracovištích štábu a problémy součinnosti mohou řešit cestou těchto prostředků (terminálové sítě). Osobní kontakt bude nutný jen při zásadních návrzích.

Uvedu krátký **příklad** možné činnosti při přípravě optimalizace jaderného a palebného ničení k důležitému operačnímu úkolu s využitím příslušné operačně taktické úlohy pro počítač:

— trvale jsou v datové bázi banky dat uloženy neměnné parametry zbraňových systémů ničení, průběžně do ní zavádíme proměnné informace, které vyplývají ze situace, tzn. aktualizujeme data;

— v době přípravy rozhodnutí, podle zpracovaného programu na počítači, optimalizujeme přidělení cílů na vykonavatele, výsledek zobrazíme (vytiskneme) na terminálech (tiskárnách) zainteresovaných funkcionářů (náčelník štábu armády, náčelník RVD, velitel letectva a další);

— náčelník RVD se svým štábem a ostatní funkcionáři kontrolují výsledky, které zpracoval počítač, zjistí, zda nedošlo k chybnému přidělení cílů vykonavatelům. Potvrdí správnost náčelníkoví štábu armády a současně vydá pokyny pro přípravu a předání povelů vykonavatelům pomocí zařízení pro automatizovaný přenos informací. V případě nedostatků a nebo i nových možných požadavků vševojenského velitele, velitele letectva apod. operativně uskutečníme potřebné úpravy;

— náčelník štábu armády se souhlasem velitele vydá pokyny pro jaderné a palebné ničení, náčelník a štáb RVD předají povely vykonavatelům pomocí přenosového zařízení.

Z této metody práce vyplývá zřejmě i nové organizační uspořádání štábu RVD a jeho metodika práce:

Náčelník RVD (a jeho pomocníci) komunikuje přes terminál s počítačem, vyžaduje odpovědi na otázky, které ho zajímají při přípravě návrhu (řešení). Návrhy předkládá cestou terminálové sítě (či jiného zařízení přenosu informací) veliteli, přičemž vzhledem k vyšší informační hodnotě obrazu může snížit v návrhu podíl mluveného (zobrazovaného) slova. Velitel po upřesnění vydá příslušné pokyny k úpravě návrhu rozhodnutí, nebo jej schválí. Při zásadních návrzích bude zřejmě nadále osobní styk nezbytný. V této skupině jsou tedy řešeny rozhodující otázky bojového použití RVD, řízení raketových úderů a palby dělostřelectva.

Další část štábu RVD tvoří skupina, která má za úkol naplňovat a neustále inovovat datovou bázi banky dat o největší údaje od podřízených, nadřízených nebo z jiných pramenů (např. automatických čidel) tak, aby náčelník RVD měl věrohodné odpovědi na všechny otázky. Pracovníci této skupiny budou tedy pracovat zvláště se zařízením pro automatizovaný přenos informací. To ovšem nevylučuje možnost získávání řady údajů tradičními způsoby (různými druhy pojítek) a z prostředků k řízení tvorby (aktualizace) datové báze banky dat.

Další část štábu může tvořit skupina, která podle pokynů náčelníka (náčelníka štábu) RVD zabezpečuje na počítači řešení operačně taktických úloh, které vycházejí z jednotné datové báze banky dat. Jsou potřebné pro přípravu návrhů náčelníka RVD a plánování činnosti, které uskutečňuje tato skupina. Přitom je třeba vidět, že prostředky automatizace podsystemu velení RVD mohou být využity i pro vlastní zpracování plánu bojového použití RVD, a to nejen formou propočtů, ale i tvorbou výsledných dokumentů a jejich předáním podřízeným. Tímto podstatně zkrátíme čas, zefektivníme a zkalitníme souběžné plánování. Vzhledem k tomu dojde zřejmě i k podstatným změnám v obsahové i formální úpravě bojové dokumentace. O výsledky plánování je nutné zpětně doplnit datovou bázi.

Poslední část štábu RVD operačních stupňů může tvořit skupina, která doručuje schválené návrhy a rozhodnutí (automatizovaný systém přenosu informací,

nebo s využitím jiných druhů pojítek) podřízeným.

Na náčelníky a příslušníky štábu RVD operačních stupňů budou tedy kladeny nové rozsáhlé požadavky. Musí znát prostředky automatizace svého stupně velení (funkci, takticko-technická data, podmínky práce apod.), vazby svých prostředků na obdobné prostředky nadřízených, podřízených a sousedů. Ovládat v potřebném rozsahu obsluhu a způsob práce zařízení, umět je využívat ke sběru, zpracování a zobrazení informací o nepříteli, vlastních vojskách, operačně-taktickým propočtům při přípravě podkladů pro návrhy, k plánování bojového použití a velení vojskům. U operačně taktických úloh znát způsob zadání výpočtu v souladu s metodikou práce, algoritmus řešení, využití výstupních sestav a vazbu na ostatní úlohy stejného komplexu. Znat způsob tvorby (aktualizace) datové báze banky dat. V případě vyřazení některého z prvků automatizace umět včas plnit veškeré povinnosti i tradičním způsobem nebo kombinovaným řešením.

K novým podmínkám a stylu práce je třeba štáby RVD operačních stupňů důsledně připravovat. To nutně má za následek změny v odborné přípravě štábů RVD operačních stupňů. Domnívám se, že odbornou přípravu bude nutné rozdělit na krátkodobou a dlouhodobou.

V krátkodobé přípravě studovat otázky stanovené řídícími dokumenty (RMNO, Směrnice pro operační přípravu atd.) na daný výcvikový rok. V podstatě tak, jak ji organizujeme v současnosti, ale v upravené organizaci.

Podle koncepce, zpracované na několi-

kaletý cyklus (4–5 let) zabezpečit dlouhodobou přípravu, ve které zaměřit zvláštní pozornost na zvládnutí výpočetní techniky, automatizovaných systémů přenosu informací a dalších automatizačních prvků, na postupné osvojení metodiky práce v automatizovaném podsystemu velení RVD. Přípravu organizovat v centralizovaném a interním školení v každém výcvikovém roce s přihlédnutím k tomu, jak bude postupně doplňována materiálně technická základna jednotlivými prvky výpočetní a další automatizační techniky.

Vzhledem ke značnému rozsahu požadovaných znalostí je třeba u každého funkcionáře jednotlivých operačních štábů RVD diferencovat, co musí znát, co umět (tedy dovednosti a návyky) a s čím má být seznámen. Podle toho upřesnit přípravu i přezkušování znalostí.

Tento postup předpokládá, že ve štábech RVD operačních stupňů budou pro každou funkci stanoveny profesiogramy, které určují, jaké kvalifikační požadavky musí pracovník splňovat. Zaměření odborné přípravy každého příslušníka štábu je nutné usměrnit k prohlubování znalostí podle profesiogramu funkce. Plán odborné přípravy štábu RVD operačních stupňů by měl z hlediska obsahového zaměření odborné přípravy v podstatě stanovit každému jednotlivci co:

- zvládnout v dlouhodobé odborné přípravě, tedy v několikaleté perspektivní přípravě,

- se naučit v krátkodobé odborné přípravě,

- zvládnout formou samostatného studia podle vlastního plánu samostatné přípravy.

Zavádění automatizovaného podsystemu velení RVD je dlouhodobý proces. K zefektivnění velení budeme postupně převádět jednotlivé úkony na výpočetní techniku a zaváděné automatizované prvky. Tím bude zpětně ovlivňována metodika práce štábu RVD a vznikne potřeba převést do nového systému další úkony atd. Jsem toho názoru, že zavedení automatizovaného podsystemu velení RVD není tak vzdálené, a proto je třeba co nejdříve zahájit širokou přípravu příslušníků štábů RVD operačních stupňů na nové způsoby a metody velení RVD.

KE VZNIKU CHEMICKÉHO VOJSKA ČSLA

V tomto roce vzpomínáme 35. výročí vzniku chemického vojska Československé lidové armády.

Chemické vojsko ČSLA jako samostatný druh vojska bylo ustanoveno dekretem prezidenta republiky ze dne 27. září 1949, a tím byly dány předpoklady pro jeho další rozvoj a výstavbu. Vznik vojska byl vynucen především zavedením zbraní hromadného ničení do výzbroje armád a jeho počátky jsou již v období první světové války, kdy byly do výzbroje zavedeny chemické zbraně.

V Československé armádě byla vytvořena první speciální chemická jednotka 401. dělostřelecký oddíl a 17 divizních asanačních rot. Oddíl byl předurčen k odmožňování a zamožňování (pomocí vozidel), zadýmování a použití otravných látek (pomocí plynometů).

Novodobé tradice chemického vojska ČSLA začínají v Sovětském svazu. Z chemických jednotek byla u 1. čs. brigády vytvořena plamenometná četa (složená ze tří družstev), která měla 9 přenosných plamenometů typu ROKS. Byla určena k ničení bojové techniky a živé síly nepřítel v součinnosti s pěchotou a mohla plnit i úkoly chemického průzkumu a pozorování. Tato jednotka se dobře osvědčila v úderních skupinách, při vedení útoků a odražení protiztečí. Z dýmotvorného materiálu byly jednotky sboru vybaveny ruč-

ními dýmovými granáty, dýmovníčkami a tanky byly opatřeny velkými tankovými dýmovicemi.

Přelom v organizování ochrany proti zbraním hromadného ničení znamenal zavedení do výzbroje nejúčinnějšího prostředku ZHN — jaderných zbraní. Období let 1945—1950 zahrnuje velmi intenzivní činnost také v rozvoji chemického vojska. Vznikly orgány, které se staly základem chemického vojska. Z útvarů zvláštních bojových prostředků (ZBP) byly vytvořeny učiliště ZBP, výcvikový prapor ZBP, Vojenský chemický ústav a zbrojní sklad 33 (později Zbrojnice 20). Dne 10. 11. 1949 bylo ve Sborníku důvěrných výnosů MNO zveřejněno zřízení chemického vojska. Po vzniku velitelství chemického vojska bylo nutné ještě uskutečnit řadu organizačních opatření, a proto začalo velitelství působit až počátkem roku 1950. V tomto roce byly obsazeny funkce chemických náčelníků u velitelství okruhů a sborů, k 1. 1. 1951 také funkce chemických náčelníků divizí. Byly vytvořeny čtyři protichemické ochrany pěších pluků a divizí. Mírová organizační struktura vojska na konci roku 1950 zahrnovala: velitelství chemického vojska MNO, chemické náčelníky vojenských okruhů a armádních sborů, dva chemické prapory, dvě chemické zbrojnice, chemické učiliště, 11 divizních chemických čet u pěších, tanko-

vých a motomechanizovaných divizí a 21 čet protichemické ochrany pěších pluků. Dosažením tohoto stavu byla ukončena první, důležitá etapa organizační struktury chemického vojska a byl dán základ pro další rozvíjení jeho řídicích i výkonných složek.

Na počátku šedesátých let použití biologických prostředků a napalmu v Koreji ukázalo v plném rozsahu nebezpečí soudobé války a zaměřilo pozornost velení i naší armády na řešení urychlené ochrany proti těmto zbraním.

V padesátých letech k funkcionářům chemického vojska a útvarům přibýli zástupci vojenské správy chemických odborů na závozech, byla zdokonalena struktura velitelství chemického vojska MNO a chemických oddělení na velitelstvích vojenských okruhů, zlepšila se organizační struktura chemických praporů (které kromě chemického průzkumu a odmořování mohly uskutečňovat zadýmování a používat přenosných plamenometů), vznikl samostatný plamenometný prapor a chemické vojsko bylo vyzbrojeno modernější technikou a materiálem.

Na konci roku 1950 mezi základní úkoly v bojové činnosti chemického vojska patřily: vedení chemického průzkumu, odmořování terénu, výstroje, výzbroje a osob, použití dýmu k zastírání činnosti vojsk, použití lehkých a těžkých plamenometů k podpoře vojsk a zabezpečení celé armády chemickým materiálem. Od roku 1952 plní chemické vojsko také úkoly v protiatomové ochraně. V tomto roce bylo také poprvé v naší armádě rozvinuto odmořovací místo, na kterém jsme odmořovali bojovou techniku, zamořenou skutečnými otravnými látkami.

V roce 1951 byla zřízena ve Vojenské technické akademii v Brně chemická fakulta s osmi katedrami. Tím jsme zabezpečili výchovu kvalifikovaných důstojnických kádř chemického vojska. Léta 1951 až 1954 charakterizujeme jako počátek rozvíjení výstavby chemického vojska a rozmachu jeho činnosti ve všech oblastech.

Od roku 1952 byly zavedeny na všech vysokých školách vojenské katedry těchto škol. V té době byly zřízeny i vojenské katedry vysokých chemicko-technologických škol, které společně s ostatními vojenskými katedrami vychovávají do této doby velké množství důstojnických kádř chemického vojska.

V letech 1956 až 1960, kdy státy NATO plánovaly hromadné použití ZHN, z nichž prvořadou rolí měly atomové zbraně, bylo nutné těžiště základních ochranných opa-

tření soustředit u vojsk a vybavit je tak, aby byla pokud možno soběstačná. Použití chemických útvarů a jednotek se předpokládalo k řešení nejsložitějších úkolů, zejména ve prospěch nejdůležitějších uskupení vojsk. Naše armáda je chemickým vojskem vybavována nejen stále dokonalejšími prostředky protichemické ochrany (kolektivní i jednotlivce), ale i prostředky radiálního a chemického průzkumu a speciální očištění. V tomto období jsme dosáhli značného pokroku v názorech na organizaci proti následkům ZHN nepříteli. Byl učiněn jednoznačný závěr, že je nutné protiatomovou, protichemickou a protibiologickou ochranu řešit jako jeden komplex a stanovili jsme pojem „ochrana proti zbraním hromadného ničení“ (OP-ZHN). Řídicí úlohu v plánování a organizaci OPZHN převzala operační správa generálního štábu a na ostatních velitelstvích stupních operační oddělení. Další úkoly v OPZHN pak připadly chemickému a ženijnímu vojsku, zdravotnické správě a složkám hlavního týlu.

K plnění opatření chemického zabezpečení mělo vojsko koncem padesátých let brigádu chemické ochrany, ohňometný prapor, prapor chemické ochrany, okružové chemické sklady, chemickou fakultu Vojenské technické akademie A. Zápotockého, chemické oddělení v ženijním technickém učilišti a jednotky chemické ochrany u vševojskových pluků a divizí.

V období od roku 1960 až do dnešní doby jsme organizací útvarů, jednotek a zařízení chemického vojska dále přizpůsobovali úkolům chemického zabezpečení v závislosti na druzích ZHN a jejich množství v armádách pravděpodobného nepřítele. Současná struktura chemického vojska a vybavení jeho útvarů a jednotek zabezpečují vedení radiálního a chemického průzkumu terénu a přízemních vrstev atmosféry, speciální očištění vojsk, odmořování výstroje a stráže vojáků, řešení vojskové opravy prostředků PCHOJ a chemické techniky a zabezpečujeme odmořování terénu.

Ve snaze o zvrácení přibližné rovnováhy sil usiluje vládnoucí administrativní USA o rozvoj strategické raketové výzbroje a zavádění nových jaderných zbraní operačního i taktického dosahu. Kromě toho v NATO, zejména však v USA, probíhá zásadní technická modernizace i chemické výzbroje. Výsledkem těchto negativních vývojových tendencí je orientace na vysoce toxické nervové paralytické látky a na soudobé raketové, raketometné a letecké prostředky jejich dopravy na cíl. Mezi otravnými látkami převládají látky, které jsou plněny do prostředků dopravy na cíl na takzvaném binárním (dvousložkovém)

principu, kde otravná látka vzniká z relativně netoxických základních mezi produkty rychlou syntézou při použití (vystřelení, odpálení či spuštění) munice. Realizace binární chemické munice je umožněna vyřešením problémů při posledním stupni syntézy obou hlavních nervově paralytických látek — sarinu a VX.

Binární výzbroj je bezpečnější při manipulaci s látkami a umožňuje výrobu velkého množství výchozích látek pro syntézu, které mohou být nekontrolovaně převedeny do fondů válečné výroby. To znesnadňuje kontrolu chemického vyzbrojování. V současné době je ukončen vývoj a připravena výroba 155 mm dělostřeleckých granátů s binární náplní sarinu a 203,2 mm granátů s binární náplní OL VX. V konečné fázi je vývoj letecké pumy BLU-80/B s binární náplní VX. V poslední době byly zahájeny práce na vývoji chemické munice s binárním systémem pro nově zavedenou nervově paralytickou látku „IVA“. Cílem amerických militaristů je vyrobít do roku 1990 1,3 miliónu kusů binární chemické dělostřelecké munice a leteckých pum. Tato opatření mají zvýšit možnosti armád NATO ve vedení dlouhodobé chemické války. Zásoby chemických zbraní USA dosahují více než 150 tisíc tun a většina chemické munice bude konstruována jako binární. Na území USA i v jiných zemích, včetně NSR, je více než 10 velkých skladů chemických zbraní. Na území NSR je uloženo 150 tisíc kusů americké dělostřelecké chemické munice ráže 155 a 203,2 mm s náplní nervově paralytických OL, převážně VX, zbytek je plněn sarinem. Zásoby Francie představují kolem 150 tisíc kusů různé chemické mu-

nice, plněné yperitem, sarinem a VX francouzské výroby. Část amerických zásob OL (20 tun sarinu a VX) byla v poslední době přepravena také do Velké Británie. V případě potřeby může být zahájena jejich hromadná výroba v chemickém průmyslu USA a dalších zemí NATO.

Abychom si uvědomili nebezpečí, jaké představuje obrovský arzenál ZHN ve výzbroji armád NATO, a z toho vyplývající význam chemického vojska ČSLA při odstraňování jejich následků, uvedu možnosti nepřítele v použití ZHN.

V 1. hromadném jaderném úderu může nepřítel použít přibližně 800 jaderných nábojů, a to 300—450 malé nebo velmi malé ráže. Po takovém hromadném úderu může z 350—370 praporů (oddílů a cílů na jejich úrovni) kolem 270 (75 %) ztratit bojeschopnost, dále může být vyřazeno 60 % letectva, 30—40 % tanků, 40—50 % odpařovacích zařízení a dělostřelectva (přičemž z počtu vyřazené techniky může být 40 % zničeno a 60 % bude vyžadovat opravy). Průměrné ztráty živé síly mohou být 40—50 %, z toho 60—70 % v zasažených bojových jednotkách. Až 80 % pásmo operačně strategického svazu může být zamořeno radioaktivními látkami. V útočné operaci mohou vojska překonávat pět až šest pásem, ve kterých může být uloženo 300 až 400 jaderných mín. K použití chemických zbraní může nepřítel vyčlenit do 30 % bojových letounů, 5—6 salv (odpálení) dělostřelectva a raketového vojska a napadnout až 500 objektů. K použití biologických zbraní nepřítel plánuje vyčlenit do 10 % bojových letounů a může jimi zamořit kolem 400 tisíc km².

Chemické vojsko je vojskem speciálním a při plnění svých odborných úkolů je nezastupitelné. Skládá se z útvarů a jednotek chemické ochrany, radiačního a chemického průzkumu, speciální čistoty, odmožování terénu, speciální čistoty výstroje a z jiných speciálních útvarů, jednotek a zařízení.

Nejsložitější a specifická opatření, která vyžadují zvláštní přípravu osob a použití speciální techniky, plní útvary a jednotky chemického vojska v rámci opatření **chemického zabezpečení**. Význam chemického vojska v současném období vývoje vyplývá z obsahu pojmu chemické zabezpečení. Podle připravovaného nového Bojového řádu pozemního vojska (část 1) je cílem chemického zabezpečení vytvořit pro vojska potřebné podmínky ke splnění jejich

úkolů za radioaktivního, chemického a bakteriologického (biologického) zamoření, maskovat útvary (jednotky) a objekty použitím dýmů a aerosolů, zabezpečit jejich radiační ochranu a způsobit nepříteli ztráty zápalnými prostředky. Ke splnění těchto cílů chemické zabezpečení zahrnuje:

— zjišťování jaderných výbuchů, které spočívá v získání údajů o souřadnicích epicentra (centra), druhu, mohutnosti a době výbuchu,

— radiační, chemický a povšechný bakteriologický (biologický) průzkum, který vedou chemické průzkumné hlídky a na chemických pozorovacích stanovištích chemičtí pozorovatelé s cílem včas zjistit radioaktivní a chemické zamoření a použití

bakteriologických (biologických) prostředků,

— zřizování průchodů v chemických zátarasech (ničení nebo zneškodňování chemických fúgasů nepřítel); při této činnosti jednotky radiálního a chemického průzkumu a speciálně připravení příslušníci chemického vojska úzce spolupracují s jednotkami ženijního vojska,

— včasné a dovedné používání prostředků protichemické ochrany jednotlivce a prostředků kolektivní protichemické ochrany; toto opatření musí zabezpečit spolehlivou ochranu živé síly před zasažením ZHN,

— dozimetrickou a chemickou kontrolu vojsk a týlových objektů s cílem získat údaje pro vyhodnocení bojových schopností útvarů a jednotek a určit rozsah speciální očištění,

— speciální očištění útvarů (jednotek), výzbroje, bojové a další techniky, munice a jiného materiálu a taktické odmořování a dezinfekci terénu, cest a objektů (speciální očištění, která podle potřeby může zahrnovat i hygienickou očištění osob) uskutečňují útvary (jednotky) svými silami a prostředky, přičemž nejsložitější úkoly plní chemické vojsko v rámci úplné očištění),

— realizaci opatření k zabezpečení radiální bezpečnosti; radiální ochranu řídí přímo náčelník chemické služby v součinnosti s náčelníkem zdravotnické služby,

— používání dýmů, aerosolů a zápalných prostředků útvarů (jednotkami) chemického vojska s cílem oslepit nepřítel, maskovat vlastní vojska a objekty, chránit je před světelným zářením jaderných výbuchů a laserových zbraní; ztláčit činnost nepřátelského průzkumu a použití jeho zbraní; zápalné prostředky se používají k ničení živé síly, techniky a materiálu nepřítel a k založení požárů v prostorech jejich činnosti, mají velký význam v útoku při průlomu obrany v boji o zastavěné prostory a při odražení ztečí nepřítel.

Opatření chemického zabezpečení je organizováno na základě rozhodnutí velitelů, jejich pokynů, nařízení nadřízených, štábů a bezprostředně je organizují náčelníci chemického vojska nebo náčelníci chemické služby.

Opatření chemického zabezpečení plníme ve stále se měnících a složitějších podmínkách, na které musíme reagovat odpovídající strukturou řídicích a výkonných orgánů, dokonalejší chemickou technikou a materiálem a potřebnou výchovou kádrů chemického vojska. Jaká je tedy perspektiva chemického vojska v těchto oblastech?

Řídicí orgány chemického vojska na operačním i taktickém stupni musí být schopny racionálněji využívat výpočetní techniku k řešení úkolů. Tím šetříme čas a pracovní síly, a to jak v oblasti operací a bojové přípravy, tak i v oblasti chemického materiálně technického zabezpečení. Je nutné, aby výkonné orgány, tj. útvarů, jednotky a zařízení chemického vojska, autonomně řešily problémy, a proto tomu musí odpovídat i jejich složení. Bude potřebné vytvořit jednotky (od stupně divize výše) v síle alespoň samostatných praporů, s odpovídajícími prostředky spojení, zdravotnického, technického i materiálního zabezpečení. Opravárenské chemické jednotky a chemické sklady musí být organickou součástí opravárenských základů a svazků (útvarů) materiálního zabezpečení.

V budoucích letech bude zapotřebí dokonalejší struktury orgánů chemického vojska přizpůsobit také techniku. I zde jsou velké perspektivy jejího rozvoje. Je nutné zavést dokonalejší a jednodušší prostředky ke zjišťování údajů o výbuších jaderných zbraní nepřítel, zlepšit přístroje radiálního průzkumu a dozimetrické kontroly s přihlédnutím k možnosti použití neutronových zbraní i nových druhů otravných látek nepřítel. Přitom je nutné zabezpečit, aby zjištěné údaje o nich byly co nejrychleji předány nadřízeným orgánům (v systému PASUV), a to jak na taktickém, tak i operačním stupni velení. Prostředky protichemické ochrany bude zapotřebí zdokonalit tak, aby v nich mohly setrvávat osoby v zamořeném prostoru delší dobu než dosud a aby v nich práce a pobyt tolik nevýčerpávaly. Prostředky speciální očištění vyžadují zlepšení v tom, aby měly univerzálnější použití a zároveň sloužily k očištění velkorozměrové techniky, jejich vnějších i vnitřních povrchů nebo povrchů zamořených staveb a ženiálních objektů. Intenzivněji pracovat v oblasti ochrany osob před světelným zářením jaderného výbuchu, zdokonalení vlastností dýmů k ochraně techniky a objektů před prostředky průzkumu a ničení nepřítel a vlastností zápalných látek.

K zabezpečení těchto úkolů mají rozhodující úlohu kádry chemického vojska. Výchova začíná v poddůstojnických školách, kde připravujeme poddůstojníky — specialisty pro radiální a chemický průzkum, pro speciální očištění a chemické instruktory praporů (oddílů). Pro výcvikové rcy je nutné zlepšit učebně výcvikovou základnu a zdokonalovat názornost výuky a výcviku. Základní praporčické kádry chemického vojska připravuje Vojenské učiliště v Žilině, odkud absolventi budou

většinou odcházet k chemickým jednotkám na technické funkce nebo na funkce chemických instruktorů útvarů, kde se rozhoduje o stavu techniky a materiálu. Základ důstojnických kádřů vychovává Vysoká vojenská škola pozemního vojska, která podobně jako Vojenské učiliště má

velmi dobré organizační a materiálové podmínky. Přípravu důstojníků pro vyšší funkce zabezpečujeme postgraduálním studiem ve VA AZ v Brně. Odpovědnou práci ve výchově především velitelů čet a v přípravě záložních důstojnických kádřů mají vojenské katedry civilních vysokých škol.

Komunistická strana Československa a velení naší armády věnuje potřebnou pozornost chemickému vojsku a vytváří podmínky k jeho zabezpečení novou soudobou technikou a materiálem, aby mohlo splnit stanovené úkoly a dále se rozvíjet v souladu s potřebami celé ČSLA. Chemické vojsko má náročné úkoly, které jeho příslušníky zavazují, aby vynaložili pro splnění svých vojenských povinností všechny svůj um a všechny síly. Tak přispějeme k tomu, že bude naše armáda silnou a spolehlivou záštitou západní hranice socialistického tábora.

DOPRAVNĚ ZÁSOBOVACÍ SYSTÉM V OPERAČNÍM TÝLU

Dosavadní rozvoj vojenství potvrzuje, že vyzbrojování armád novou moderní bojovou technikou zvyšuje rozmach a manévrovost soudobých operací. Z toho vyplývají vysoké nároky na týlové zabezpečení vojsk v průběhu operace při nepřetržitém působení nepřítele na zásobovací základny, sklady, komunikace, dopravní prostředky i místa velení a řízení celého dopravně zásobovacího systému (DZS).

Složitost realizace DZS spočívá především v tom, že při dosažení plné bojové pohotovosti je nutné v nejkratším čase aktivovat hlavní prvky DZS a zabezpečit rychlé naložení a vyvezení zásob do určených prostorů, aby nedošlo k jejich zničení ještě před vyvezením ze stacionárních skladů a základen. Zatímco bude možné ihned rozvinout DZS svazků stálé pohotovosti, prvky DZS operačního týlu budeme teprve vytvářet a postupně začleňovat do plního zásobovacího procesu podle průběhu bojové činnosti vlastních vojsk i nepřítele. Dále musíme počítat s tím, že tuto činnost můžeme uskutečňovat v podmínkách rozsáhlého zamoření terénu radioaktivními, chemickými a biologickými látkami při trvalém nebezpečí napadení jadernými a leteckými údery a často i při narušení spojení.

Za této situace bude třeba centralizovat a pružně řešit plynulé doplňování vojsk materiálem s efektivním využitím dopravních prostředků a zásob a rychle obnovovat sjízdnost železničních a silničních směrů. To si vyžádá vytvoření značných zásob materiálu u operačně strategického svazu i na teritoriu a k včasnému doplňování spotřeby vojsk mít také k dispozici značný počet dopravních prostředků, zejména automobilních.

Z hlediska úspěšné činnosti DZS patří mezi určující prvky, které mají zásadní vliv na včasné a nepřetržité zásobování vojsk materiálem:

- výše zásob, jejich rozložení a připravenost,
- sklady, mechanizační prostředky a pracovní síly,
- doprava a komunikace,
- organizace a řízení DZS.

Výše zásob, jejich rozložení a připravenost

Jedním z rozhodujících prvků, které ovlivňují celý DZS, jsou zásoby, zejména jejich spotřeba a ztráty v průběhu bojové činnosti. Zkušenosti ze cvičení potvrzují, že v důsledku modernizace bojové techniky se hmotnost spotřeby materiálu neustále zvyšuje. Např. za posledních 5—10 let se výrazně zvýšila spotřeba materiálu u vševojskového svazu o 10—12 % a u operačně strategického svazu o 25—30 %. Možná varianta průměrného denního toku materiálu — viz obr., ze kterého vyplývá, že především vzrostla hmotnost spotřeby munice a PHM (o 30—40 %), jež jsou pro soudobou bojovou činnost určujícími materiály.

Proto se zaváděním nových organizačních struktur dochází u hlavních druhů materiálu (zejména munice a PHM) ke zvýšení zásob, které umožňují vedení operace po dobu cca 20—25 dnů, z toho u vojsk na 5 dní. Tato výše zásob umožní zabezpečit předvídanou spotřebu (podle posledních cvičení 250—300 tisíc t/m³), předpokládané ztráty materiálu (25—30 %) a vytváří předpoklady mít na konci operace, kterou vede operačně strategický svaz, na všech stupních stanovené zásoby. Zároveň tím vytváříme příznivější podmínky pro včasný přísun munice do palebných postavení dělostřelectva k zabezpečení komplexního palebného ničení i k vyčlenění zásob pro činnosti operačních manévrovacích skupin.

Vytvořením praporu (prmz) a brigády (bmz) materiálního zabezpečení budou na automobilních dopravních prostředcích mobilní zásoby hlavních druhů materiálu zhruba na 9 dní bojové činnosti, což může zabezpečit vedení bojové činnosti vojsk nejméně do hloubky BÚ operačně strategického svazu.

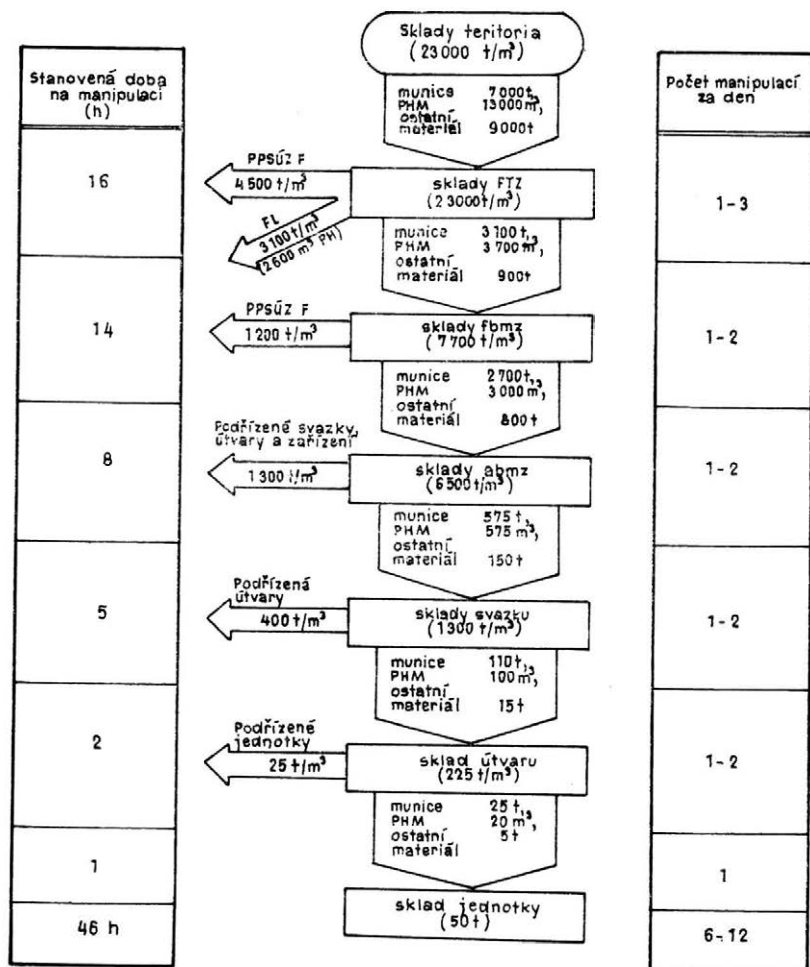
Přechod od soustavy základen k brigádnímu systému (abmz, fbmz), který se vyznačuje vyšší pohyblivostí a manévrovostí zásob, umožní členit materiál na větší počet sledů a tím i dosahovat vyšší odolnost zásobovacího systému. To znamená, že u operačně strategického svazu za každým vševojskovým svazem by měl být jeho nový mobilní prvek se zásobami hlavních druhů materiálu (cca na 2 dny spotřeby) s možností vyčlenit část zásob pro materiální zabezpečení svazu 2. sledu, který se přesunuje na čáru zasazení nebo k zabezpečení sil svazu, bojujícího na samostatném směru.

Schopnost frontové týlové základny zřídít dvě oddělení na železnici, bmz vyčlenit zásoby na směry (pohyblivá oddělení polních skladů), jakož i možnost zřídít výdejní místa pro přímo podřízené svazky, útvary a zařízení operačně strategického svazu a svazu umožní v rámci DZS zásobování prostorové nebo na směrech podle vývoje operační a týlové situace. Tato opatření, realizovaná v nových organizačních strukturách operačního týlu mohou odstranit jednu z příčin napjatosti předcházejícího DZS, která vyplývala z postupného nárůstu vzdálenosti mezi zásobami operačně strategického svazu a svazu, zejména při plnění dalšího úkolu.

Plynulé doplňování spotřebovaných zásob a činnost DZS závisí i na připravenosti zásob pro jejich manipulaci, přepravu a skladování. Progresivní prvky

přípravy zásob, které umožňují zrychlení jejich toku ze skladů ke spotřebiteli, jsou paletizace, kontejnerizace a kompletace.

Současně s paletizací zásob zavádíme postupně zásobovací typové komplety (ZTK), jejichž tvorba vychází z toho, že spotřeba jednotlivých druhů materiálu má co do celkového množství i skladby své zákonitosti. V současné době jsme vyřešili kompletaci zásob proviantu, tankového a automobilního materiálu a kromě toho jsme zavedli cca 150 zásobovacích kompletů náhradních dílů u ostatních materiálních hospodářů. Další předpokládaná kompletace, zejména mu-

nice a PHM, vytvoří podmínky pro direktivní způsob zásobování vojsk kompletovaným materiálem (s možností vynechání některých zásobovacích stupňů) přímo ke spotřebiteli (pluku, divizi) při maximálním omezování ložných prací a tím zrychlení materiálového toku.

Sklady, mechanizační prostředky a pracovní síly

Nedílnou součástí polního DZS je skladování materiálu a manipulace s ním. Na zmanipulování velkého množství materiálu přisunovaného vojskům se v operačním týlu podílejí jednotky (útvary) obsluhy a manipulační prostředky skladů různých stupňů. Zkušenosti potvrzují, že dosavadní struktura těchto jednotek (útvárů) obsluhy i předepsaných mechanizačních prostředků neodpovídala plně požadavkům na zabezpečení denní manipulační kapacity, jak ve skladech (vnitroskladová manipulace), tak i při překládce zásob mezi dopravními prostředky jednotlivých zásobovacích stupňů. Z těchto důvodů jsme přestavbu organizačních struktur jednotek i útvarů obsluhy a polních skladů zaměřili na:

- zabezpečení požadované manipulační kapacity (viz obr.),
- vybavení jednotek obsluhy a polních skladů mechanizačními prostředky s výkonnými parametry (vysokozdvíhné terénní vozíky, výkonné autojeřáby apod.),
- zabezpečení prostředků pro přepravu a manipulaci s velkoobjemovými kontejnery ISO,
- zajištění odpovídajícího počtu dopravních prostředků pro přepravu pracovních jednotek skladů (bez zásob), jakož i možnost vyčlenění pohyblivých skladištních oddělení a výdejních míst,
- zabezpečení skladování zásob na stupni bmz 2 dny a FTM 4—6 i více dnů bojové činnosti,
- uplatnění prvků jednotypovosti a autonomnosti organizačních struktur a jednotek (útvárů) obsluhy a polních skladů (umožní vyčlenit pohyblivé skladištní oddělení a výdejní místa se zásobami s odpovídající jednotkou obsluhy).

Přestavbou organizačních struktur polních skladů a jednotek (útvárů) obsluhy vzroste manipulační kapacita celkem ve skladech cca o 60 %, u útvarů a jednotek obsluhy FTZ o 20 %, OFTZ o 80 % a u bmz o 38 %. Obdobně u skladů PHM, kde se zároveň zvýší skladovací kapacita cca o 30—50 % a zavedením výkonnějších přečerpávacích agregátů zvýšíme výdejní kapacitu až o cca 100 %. To vše ovlivní zrychlení toku zásob v celém DZS operačního týlu.

Doprava a komunikace

Hlavním dynamickým prvkem, který má největší vliv na realizaci DZS, je doprava. Priorita jednotlivých druhů dopravy je dána jejím podílem na celkovém objemu přísunu na jednotlivých zásobovacích etapách, na přepravní kapacitě, vybavenosti a současných možnostech.

Hlavním prostředkem pro přepravu materiálu ze stacionárních skladů teritoria do vykládacích stanic (V/S) frontových základů a jejich oddělení zůstává i v nových organizačních strukturách **železniční doprava**. Zkušenosti ze cvičení potvrzují, že železniční doprava může v průběhu operace přepravit cca 260—300 tisíc tun materiálu a přispět i při značném rozsahu ničení ke zkrácení zásobovacích koloběhů za předpokladu, že propustná výkonnost na železniční

síťi neklesne pod 24 párů vlaků za 24 hodin. Rozbory ukazují, že zejména na území nepřítel, při přepravě zásob do OFTZ však vzhledem k předpokládanému rozsahu ničení, tempa obnovy železničních směrů zaostávají za průměrným tempem postupu vojsk. Požadavek na zkrácení doby obnovy předpokládáme zabezpečit zvýšením výkonnosti a dalším rozvojem železniční obnovovací techniky. Např. inovováním pokladače PKP 25/20 — viz Vojskou mysl č. 8/1983 — můžeme zdvojnásobit rychlost pokládky kolejových polí, zavedení estakády EŽBM-30 umožní nahrazení zemních těles v místech po pozemních jaderných výbuších apod. To vše s využitím dalších organizačních opatření u železničního vojska může vytvořit podmínky pro zkrácení dosavadních lhůt obnovy jednoho železničního směru o 2—3 dny. Přesto však vzhledem k velké zranitelnosti železniční dopravy, zejména na území nepřítel, bude nutné kdykoli zabezpečit nahrazení vyřazené železniční přepravy jinými druhy dopravy, zejména automobilní dopravou.

Automobilní doprava je v podmínkách ČSLA hlavním druhem dopravy a ani zavedením nových organizačních struktur neztrácí svoji prioritu. Právě naopak, v podmínkách vysoce manévrového způsobu vedení boje, jejich význam objektivně vzrůstá.

V souladu s novým rozložením a vyšší operačních zásob v nových organizačních strukturách dochází ke zvýšení přepravních kapacit cca o 15 %. Vytvořená kapacita u abmz (fbmz) může jedním koloběhem zabezpečit přísun 1,5—2 denní spotřeby armády v hlavních druzích materiálu. Dosavadní zkušenosti ze cvičení však dokazují, že přepravní automobilní kapacita vzhledem k dosavadním nižším tempům obnovy železničních směrů na nepřátelském území pravděpodobně ke konci frontové útočné operace nebude postačovat. Konkrétní situaci bude nutné v této fázi řešit zvýšením denních jízdních výkonů, zejména zkracováním prostojů vozidel a zrychlováním nakládek a vykládek prací.

Úspěšné splnění úkolů automobilní dopravy bude do značné míry závislé na **silničním zabezpečení**, jehož význam stále narůstá, zejména v oblasti získávání informací a předávání nařízení zásobovacím proudům, jakož i v oblasti zabezpečení obnovy a výstavby silnic, jejich údržby a organizace silniční pořádkové služby.

Z toho vyplývá, že pro zabezpečení těchto úkolů bude nutné soustředit síly a prostředky silničního vojska na rozhodující komunikace a silniční zabezpečení, organizovat po směrech. K tomu vytvořit samostatnou spojovací síť dispečerského řízení provozu s využitím moderních rádiových stanic a prostředků mechanizace a automatizace velení.

Vzrůstající význam (vzhledem ke své odolnosti a nepřetržitosti zásobování vojsk PH) má polní **potrubní doprava**, která může zabezpečit plynulou přepravu PH bez ohledu na roční a denní dobu, povětrnostní a radiační situaci. Potrubní doprava s využitím 150mm potrubí může v průběhu frontové útočné operace přepravit denně cca 3000 m³ pohonných hmot na vzdálenost do 600 km. Polní potrubí bude vhodné napojit na stálý produktovod nebo na stacionární sklady PHM, vést jej do FTZ (OFTZ) nebo až k fbmz a zvýšit tím podíl potrubní dopravy na denním přísunu PH do 20—25 %.

Pro zásobování operačních manévrovacích skupin (OMS), přepravu raket a bojových hlavic, přísun leteckého technického materiálu (LTM) a pro zásobování vzdušných výsadků má velký význam vzdušná doprava. Jejím nedostatkem je zatím menší kapacita.

Organizace a řízení DZS

Na organizaci a řízení DZS se podílí mnoho orgánů všech velitelských stupňů. Proto by měla být maximálně pružná a operativní.

Přechod organizační struktury operačního týlu od soustavy základen k brigádnímu systému, nové rozložení zásob, jejich připravenost, zvýšení přepravní a manipulační kapacity, zavedení kvalitnějších spojovacích prostředků a širší využívání výpočetní techniky postupně sjednocuje strukturu týlu ČSLA s ostatními armádami Varšavské smlouvy. To zabezpečí vyšší odolnost celého zásobovacího systému, efektivnější využití sil i prostředků a větší centralizaci ve velení týlu.

Do rozvinutí DZS operačního týlu předpokládáme, že vojska budou zásobována zpravidla z vyčleněných zdrojů na teritoriu (1—2 dny). Třetího až čtvrtého dne, podle vývoje operační a týlové situace, by mohl být rozvinut polní dopravně zásobovací systém.

V rámci rozvinutého DZS operačně strategického svazu můžeme materiální prostředky přisunuté do prostoru rozmístění bmz vlastními vozidly nebo prostředky nadřízeného stupně překládat na vozidla nebo vykládat ve frontových (armádních) skladech brigády na zem a PH přečerpávat do příslušných obalů. V některých případech mohou být tyto zásoby přisunuty bez překládky až o dva stupně níže nebo přímo do palebných postavení dělostřelectva. K brigádám materiálního zabezpečení mohou být za příznivých podmínek (když se neodtrhly od provozuschopné železnice) přisunuty zásoby též po železnici. Pro zásobování PH budeme zpravidla využívat polní potrubí napojené na stacionární produktovod (sklady) teritoria, nebo sklady FTZ k dopravě PH do OFTZ, fbmz nebo i do prostoru letišť frontového letectva. Oddělení frontové týlové základny bude vhodné v případě příznivé situace rozvinout na železnici po splnění bližšího úkolu frontu, přisunovat zásoby po železnici i částí automobilních brigád operačně strategického svazu a zabezpečit tak zkrácení délky koloběhů prostředků frontové brigády materiálního zabezpečení o cca 150—200 km.

Zásobování přímo podřízených svazků, útvarů a zařízení materiálem na vedlejším zásobovacím směru můžeme zabezpečit z výdejních míst (V/M) FTZ (OFTZ) a fbmz pro frontové a z V/M abmz pro armádní svazky, útvary a zařízení. Pro přisun materiálu do těchto míst bude nutné využít dopravní kapacity příslušných jednotek obsluh. Oddělení bmz frontu můžeme zabezpečovat také přesunující se svazy 2. sledu, vojska, která bojují na samostatném směru, nebo jej využívat k přiblížení části zásob vojskům.

Roty hromadného doplňování, jako nový prvek organizačních struktur, budeme využívat k přímému hromadnému doplňování motorové techniky přesunující se svazů a svazků.

Vzhledem k předpokládanému rozmístění přímo podřízených svazků, útvarů a zařízení operačně strategického svazu v celé hloubce frontového týlového pásma můžeme část z nich zásobovat přímo z rozvinutých V/M FTZ (OFTZ), čímž snížíme objem přisunu zásob svazům.

Zásobování frontového letectva bude možné nadále uskutečňovat přes frontovou leteckou týlovou základnu (FLTZ) dopravními prostředky frontového letectva a vyčleněnou dopravní kapacitou operačně strategického svazu. Podle konkrétní situace to může být buď přímo, nebo přes OFLTZ a výdejní místa, odkud si letištní prapory mohou materiál odebírat. Přepravu LPH do těchto míst

(FLTZ, OFLTZ, V/M) bude zabezpečovat vyčleněnými dopravními prostředky operačně strategického svazu.

Celkově v rámci DZS v průběhu frontové útočné operace může být pro vojska přisunuto cca 300–360 tisíc t/m³ materiálu.

DZS v nových organizačních strukturách by měl být schopen zabezpečit předpokládanou spotřebu materiálu včetně požadované výše nesnižitelných zásob na konci operace.

V oblasti řízení DZS nové organizační struktury operačního týlu v návaznosti na postupné technické vybavení míst velení a směry rozvoje jeho jednotlivých prvků umožní:

- širší zavedení a využití výpočetní techniky, zejména malých převozných počítačů MOMI a tím dosažení zkvalitnění propočtů, kalkulací a evidence zásob, dopravních a mechanizačních prostředků, což přispěje k rychlejšímu a přesnějšímu zpracování dokumentace pro řízení DZS,

- kvalitnější rádiové, radioreléové a linkové spojení mezi jednotlivými stupni i prvky operačního týlu. Nově vytvořené spojovací jednotky (FTZ, bmz) svými prostředky umožní spojení s vykládacími stanicemi, sklady, výdejními místy i vytvářenými odděleními. Zabezpečí také velení při vyvádění zásobovacích proudů na komunikace i za přesunu

Dosavadní zkušenosti a poznatky svědčí o tom, že modernizace a zavádění nové bojové techniky, jakož i změny ve vedení soudobých operací se v plném rozsahu promítají do organizace a řízení DZS.

Racionalizačními změnami hlavních prvků polního DZS v nových organizačních strukturách v závislosti na možnostech ČSLA jsme odstranili některé stávající problémy a rezervy. Dalšího zdokonalování tohoto systému předpokládáme dosáhnout v souladu s plánovaným vědeckotechnickým rozvojem, zejména s postupným využíváním kontejnerového dopravního systému a zásobovacích kompletů pro přísun zásob vojskům.

VYUŽITÍ PROJEKTU VYTEZA-5 PRO POTŘEBY ŠTÁBU VÝZBROJE

Všestranný a komplexní přístup k zabezpečení výzbrojí a technikou, který spočívá v co nejefektivnějším využití sil a prostředků dříve rozdělených technických služeb, zkoumá socialistická vojenská věda v souladu s požadavky soudobých operací a vědeckotechnického pokroku a řeší ucelený, promyšlený a efektivní systém technického zabezpečení vojsk.

V posledních letech je tento nový systém aplikován a procvičován i v ČSLA. Proti současnému stavu se mění místo a úloha výzbrojního, tankového a automobilního technického zabezpečení operace. Dříve sloučená tanková a automobilní služba se v tomto novém systému technického zabezpečení rozděluje na samostatnou tankovou službu a automobilní službu. Objektivně tak vzniká potřeba přehodnotit dosavadní způsoby řízení a hledat nové metody a formy řízení technického zabezpečení. Jednou z cest k podstatnému zkvalitnění řízení technického zabezpečení operačních stupňů je využití všech možností prostředků výpočetní techniky.

Programové dílo pro potřeby řízení technického zabezpečení v jeho nové, integrované podobě, které zahrnuje výzbrojní tankové, automobilní a metrologické zabezpečení, dosud nemáme. Využití prostředků automatizace velení převážně řešíme na úrovni jednotlivých služeb.

Přesto se při VŠC (zejména operačních stupňů) projevuje stále důrazněji nutnost využívat výpočetní techniku pro řízení

celé oblasti technického zabezpečení. Jednou z možností je využití systému VYTEZA-5 (projekt 12902) k plánování technického zabezpečení operací, tj. k plánování tankového technického a automobilního technického zabezpečení z hlediska potřeb štábu výzbroje svazu (operačně strategického svazu).

Projekt VYTEZA-5, který byl v roce 1982 předán do užívání, řeší ještě tankové a automobilní technické zabezpečení v jeho dosavadní sloučené podobě a je pouze částí původně uvažovaného automatizovaného informačního systému tankového a automobilního technického zabezpečení (TATZ) s bázi dat. Práce na tomto systému byly zastaveny především vzhledem k předpokládaným změnám v organizační struktuře tankové a automobilní služby. V této podobě řeší a zabezpečuje využití výpočetní techniky MOMI-1 a PVA C-266 pouze v období plánování TATZ operace.

Projekt VYTEZA-5 využívá standardní konfiguraci mobilního minipočítače MOMI-2 s 32 kslov operační paměti, magnetickou diskovou pamětí a diskovým operačním systémem DOS-III. Systém je vytvořen stavebnicovým způsobem a je využitelný na operačních stupních a s minimální úpravou i na stupni svazku.

Báze dat, systém řízení a množina uživatelských programů jsou umístěny na jediném kazetovém magnetickém disku. Vstupní údaje, potřebné pro správnou činnost výpočtů, jsou rozděleny do několika

bloků s cílem minimalizovat vstupní údaje, dodávané uživatelem těsně před zahájením výpočtu.

Základem tohoto projektu je řídicí program, který průběžně kontroluje stav systému, naplněnost báze dat, upozorňuje na chyby a navrhuje způsob jejich odstranění. Kontroluje všechny údaje a požadavky. To zabezpečuje vysokou spolehlivost z hlediska práce systému. Systém ovládáme zadáváním klíčových slov a vstupních údajů prostřednictvím displeje (hlavní způsob konverzace s počítačem), nebo s využitím děrné pásky.

Projekt VYTEZA-5 zpracovává a poskytuje údaje o tankové a automobilní technice v pěti družicích (tanky, BVP, OT — pásové, OT — kolové a auta), údaje o kapacitách pro vyprošťování, odsuny a opravy v kategoriích „Pásová technika“ a „Kolová technika“. Údaje o tankovém a automobilním materiálu dělí na „materiál pro tanky, BVP, OT — pásové, ostatní tankový materiál, OT — kolové, auta a ostatní automobilní materiál“.

Výstupní sestavy jsou zpracovávány na (mozaikové nebo rychlotiskárně) — hlavní způsob výdeje — nebo mohou být vydávány do děrné pásky, popř. mohou být zobrazeny na displeji.

Vytvořená část automatizovaného informačního systému v projektu VYTEZA-5 (viz obr.) obsahuje dva typy úloh:

— **úlohy správce báze dat**, které umožňují zápis, doplnění, změny a výpisy údajů jednotlivých oblastí báze dat (normy — konstantní údaje a tabulkové počty, seznam — údaje o operačním složení vojsk, údaje o operaci, DTH — údaje denních technických hlášení svazků a prostředků TATZ).

— **úlohy plánování**, které umožňují výpočet tabulkové části plánu TATZ operace postupnými variantními výpočty nebo jako jedinou úlohu.

Pro potřeby štábu výzbroje operačních stupňů umožňuje projekt VYTEZA-5 řešit tyto úlohy:

V období přípravy operace:

— početní a technický stav tankové a automobilní techniky svazků a svazu (operačně strategického svazu),

— naplnění a možnosti prostředků technického zabezpečení vševojskových svazků, odsunových a opravárenských útvarů a jednotek svazu (operačně strategického svazu),

— stav zásob tankového a automobilního technického materiálu,

— předpokládaný odhad ztrát tankové a automobilní techniky v operaci.

V období zpracování plánu operace:

— rozvahu předpokládaných ztrát tankové a automobilní techniky svazků a útvarů,

— kalkulaci předpokládaného odsunu techniky prostředky svazků, útvarů a prostředky technického zabezpečení svazu,

— kalkulaci předpokládaných oprav techniky prostředky svazu, svazků a útvarů,

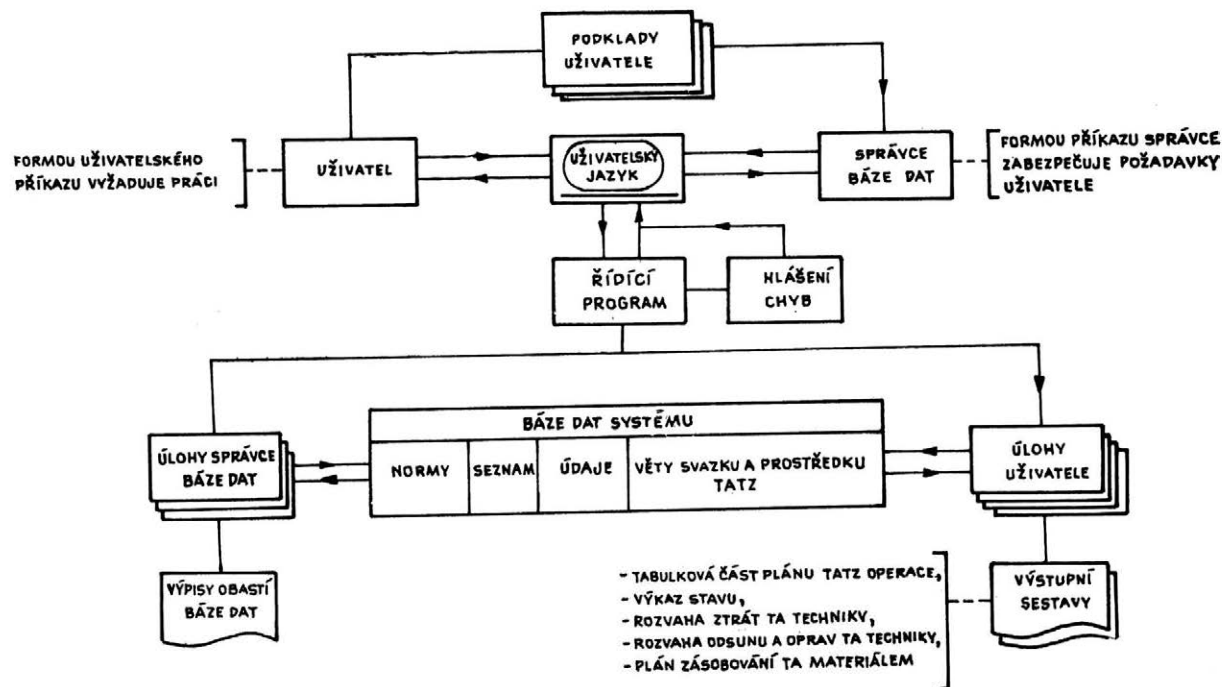
— kalkulaci předpokládané spotřeby tankového a automobilního materiálu včetně plánu doplňování.

Zkušenosti z provozu projektu VYTEZA-5 na velitelsko-štábním cvičení v roce 1982 potvrdily správnost stanovené koncepce a uživatelského přístupu k počítači. I v nové organizační struktuře tento projekt plně zabezpečil období plánování tankového technického a automobilního technického zabezpečení z hlediska potřeb štábu výzbroje svazu. Částečně zabezpečil potřeby tankového oddělení, ale nevytvořil předpoklady pro činnost při plánování automobilní techniky.

V rámci velitelsko-štábního cvičení Dukla 82 byl ověřován projekt VYTEZA-5 na stupni svazu. Zároveň jsme zkoušeli provoz na stupni operačně strategického svazu. Přestože na týlovém velitelském stanovišti svazu nebyl počítač MOMI a výpočty jsme připravovali na velitelském stanovišti, byly výstupní sestavy využívány tankovým i automobilním oddělením jak v období příkrytí státní hranice, tak v období plánování první armádní útočné operace. Současné výstupní sestavy plně zabezpečují zpracování návrhů (část tankového a automobilního technického zabezpečení) zástupce velitele pro výzbroj velitele svazu. Na týlovém velitelském stanovišti operačně strategického svazu byl k dispozici počítač MOMI, který byl plně využit k přípravě potřebných výpočtů.

Na obou operačních stupních byla nutná pravidelná aktualizace báze dat a možnost uspořádání odsunových a opravárenských prostředků svazu (operačně strategického svazu) do příslušných opravárenských základů. Pro automobilní technické zabezpečení byly výstupní sestavy použitelné po dílčí úpravě, kdy jediná kategorie „auta“ byla rozvedena dílčím výpočtem na pět sledovaných typů automobilní techniky.

Využití výstupních sestav projektu VYTEZA-5 zkracuje potřebné časové normy zejména tam, kde byl počítač MOMI-1 umístěn bezprostředně na TVS. Výstupní sestavy nebo jejich části byly přikládány k plánům technického zabezpečení a některé údaje z nich byly pro rychlou orien-

tací vypisovány do zvláštních tabulek grafické části plánů.

Nevýhodou projektu VYTEZA-5 je pevná struktura údajů o technice v bázi dat. Dosavadní dělení tankové techniky (tanky, BVP, OT — pásové) a automobilní techniky (OT — kolové, auta) nevyhovuje současným potřebám tankových a automobilních oddělení operačních stupňů. Rovněž pevně stanovená forma výstupních sestav již plně neodpovídá současným požadavkům.

Jak potvrzují zkušenosti, i přes tyto nevýhody, můžeme účinně využívat informační systém TATZ v projektu VYTEZA-5 i v současné praxi, zejména při plánování technického zabezpečení operací.

V řízení technického zabezpečení bude nutné vyřešit zejména obsah a formy práce všech funkcionářů technického zabezpečení, vedení dokumentace pro různé informace a hlášení, stupeň a způsob jejich formalizace, organizace a sběr informací, jejich obsah a formu, požadovanou přesnost kalkulací, výpočtů atd.

Protože dosud nemůžeme posoudit všechny vazby organizační struktury technického zabezpečení, metodiky práce technických funkcionářů, otázky součinnosti atd., a má-li pokračovat práce na dalším prohlubování automatizace, je jedině možné při tvorbě projektu pro řízení technického zabezpečení se zaměřit na obsahovou stránku řízení. Tento přístup z hlediska obsahu řízení, z hlediska možností počítače MOMI-1, dovoluje bez ohledu na zava-

děnou variantu organizační struktury technického zabezpečení řešit základní problémy řízení tohoto zabezpečení a vytvořit podmínky pro využívání PVA C-266 a mini-počítače MOMI-1 v praxi.

V současné době Výzkumný ústav MNO řeší „Komplex úloh pro řízení technického zabezpečení vojsk na stupni svazek, svaz, operačně strategický svaz“.

Uplatnění tohoto hlediska obsahu řízení dovolilo koncipovat návrh komplexu úloh v širších souvislostech. Můžeme využít úlohy pro tankové technické a automobilní technické zabezpečení i pro výzbrojní zabezpečení, protože řeší obdobné problémy.

Z programátorského hlediska to předpokládá zabezpečit dostatečnou volnost, obecnost vstupních údajů a zaměnitelnost jednotlivých typů techniky a výzbroje jak ve výpočetních tak informačních úlohách. Vzhledem k náročnosti programového řešení komplexu úloh bylo zpracování prováděcího projektu rozděleno do čtyř etap.

V první etapě komplexu úloh pro řízení technického zabezpečení operačních stupňů předpokládáme řešit přípravu podkladů pro návrh zástupce velitele pro výzbroj, zpracování denních technických hlášení svazu (operačně strategického svazu) pro nadřízené stupně velení.

První etapu komplexu úloh pro řízení technického zabezpečení předpokládáme ukončit, zahájit zkušební provoz a zejména prověřit zpracované úlohy v praxi štábů do konce roku.

Nové zbraně — nová taktika

Zkrácený a upravený obsah článku generálmajora I. N. Vorobjeva, doktora vojenských věd, profesora, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ č. 2/1984.

Taktika je nejdynamičtější součást vojenského umění. Je velmi těsně propejena s lidmi a zbraněmi — materiální základnou bojové činnosti. V důsledku toho je velmi citlivá na změny prostředků vedení války.

Podle toho, jak se rozvíjí vojenské umění, se neustále mění vzájemné vztahy mezi zbraněmi a taktikou. Všeobecná zákonitost je taková: čím dokonalejší zbraně jsou zaváděny k vojskům, čím více se jedna generace zbraní odlišuje od druhé, tím hlubší a různorodější je jejich vliv na taktiku. Na druhé straně platí, že čím operativněji se uskutečňuje soulad taktiky s jejím materiálním základem a perspektivou rozvoje prostředků vedení ozbrojeného zápasu, tím aktivněji teorie napomáhá procesu obnovování bojových prostředků a vypracování nových takticko-technických prostředků na ně a na jejich další zdokonalování. Současná etapa rozvoje vojenství je charakterizována posilováním vzájemných vztahů mezi prostředky ozbrojeného zápasu a způsoby jeho vedení.

Imperialisté USA a jejich spojenci v NATO si stanovili za cíl dosáhnout vojenské převahy nad SSSR a ostatními zeměmi Varšavské smlouvy. Zaměřují se na „technický průlom“ v oblasti vývoje zbraní, zejména na vytváření vysoce přesných zbraní a zdokonalování způsobů jejich překvapivého a hromadného zasazení.

ÚV KSSS, sovětská vláda dělá vše, aby ozbrojené síly byly vybaveny prvořadou výzbrojí, která z hlediska svých kvalit a bojových vlastností nezaostává za výzbrojí pravděpodobného nepřítele.

Vliv nových zbraní na taktiku vševojskového boje

Vznik nových zbraní vždy vedl k odpovídajícím změnám v charakteru boje. Nové taktické způsoby činnosti si razily cestu často i proti vůli velení. Tato skutečnost byla potvrzena první i druhou světovou válkou. Úspěchy v bojích a operacích získala ta strana, která na základě analýzy rostoucích možností zbraní a bojové techniky, perspektiv jejich vývoje a hromadného zavádění do vojsk, směle rušila staré taktické zásady a rozpracovávala nové způsoby vedení bojové činnosti.

V soudobých podmínkách se charakter vzájemných vztahů mezi materiální základnou vedení války a vojenským uměním principiálně změnil. V armádách nejvyspělejších

zemí došlo jen v průběhu poválečného období k 3—4 podstatným změnám. Došlo k plně revolučnímu zvratu v materiální základně boje, který má permanentní charakter.

V současné době dochází k modernizaci nejen jaderných, ale i konvenčních zbraní, jejichž bojové možnosti prudce rostou. Charakteristickým rysem jejich rozvoje je zvyšování přesnosti a délky střelby, automatizace řízení zbraní, zvyšování rychlosti střelby a mohutnosti střeliva.

Např. průzkumné a palebné systémy PLSS, Assault Breaker a další, intenzivně vyvíjené v armádách USA a NATO, samonaváděcí zbraně využívající laserů, infračerveného záření a rádiových vln i automatizované systémy řízení palby dělostřelectva Tacfire (USA) a Falke (NSR) umožňují zvýšit přesnost zásahu cíle v průměru 8 až 10krát a zkrátit čas potřebný na splnění palebného úkolu 10 až 15krát. V důsledku toho mohou vojska nejen v krátké době zjistit cíl (objekt), ale v průběhu několika minut jej s vysokou pravděpodobností zničit. To znamená úspěšně realizovat princip „rychle zjistit — rychle a spolehlivě zničit“.

Svazky armád NATO jsou kromě obrněné bojové techniky stále více doplňovány leteckými prostředky — vrtulníky různého určení. Např. v sestavě mechanizované divize armády USA je přes 140 vrtulníků. Perspektivně, v souladu s Pentagonem rozpracovaným programem „Armáda-90“, dochází k dalšímu rozvoji vrtulníků, což umožňuje vojskům rozvíjet aktivní bojovou činnost nejen na zemi, ale i ve vzduchu. V souladu s tím a také v souladu s růstem palebných možností vojsk byla rozpracována a v roce 1982 přijata v armádě USA nová koncepce vzdušného a pozemního boje (Airland Battle). Její podstata spočívá v dosažení současného hlubokého palebného zničení protivníka, zejména jeho druhých sledů a záloh, další aktivizace bojové činnosti na zemi i ve vzduchu na kvalitativně novém základě.

Zvláštnost současné etapy rozvoje prostředků ozbrojeného zápasu spočívá ve značném zvýšení úlohy různých radioelektronických a optoelektronických prostředků v boji. Svědčí o tom zkušenosti z bojové činnosti izraelských vojsk a americké námořní pěchoty v Libanonu, anglických vojsk na Malvínských ostrovech.

V současné době velmi výrazně ovlivňuje charakter boje palebný činitel. Jeho význam v triádě soudobého boje: palba, úder, manévra — ještě více vzrůstá. To je vyvoláno především výjimečně vysokou přesností nových prostředků ničení, jejich rychlou činností, velkým dostřelem a podstatným zvýšením mohutnosti střeliva.

Značně rostoucí přesnost vedení úderů automatizovanými řízeními palebnými prostředky umožňuje efektivněji a při menší potřebě času, sil a prostředků řešit rostoucí objem palebných úkolů. Tato skutečnost ovlivňuje především způsoby soustředování sil a prostředků při útoku i v obraně. Podle toho, jak budou vojska doplňována vysoce přesnými zbraněmi, bude nutné přehodnotit normy vytváření hustot dělostřelectva, minometů a jiných palebných prostředků především na důležitých směrech. Rozhodující úloha bude patřit dosažení nejen kvantitativní, ale především kvalitativní převahy nad nepřítelem, zejména v palebné síle na hlavním směru v rozhodujícím časovém období.

Zkušenosti z lokálních válek svědčí o tom, že existence vysoce přesných zbraní vytváří výhodné podmínky k rychlému vytváření uskupení vojsk pro průlom nepřátelské obrany nebo protizteče, pro manévra jadernými a palebnými údery, pro přechod od jednoho druhu boje k druhému a také pro rozhodné přenesení úsilí palebných prostředků na nové směry nebo objekty.

Takovéto podmínky vyžadují nově řešit vytváření úderných uskupení — rozmísťovat je mimo prostory činnosti hlavních sil nepřátelského dělostřelectva, dovedně vytvářet bojové sestavy vojsk s cílem neodhalit zámysl činnosti.

Vlivem nových prostředků se mění i taktika dělostřelectva a letectva. Západní vojenští specialisté počítají s tím, že používání řízených střel, leteckých pum a raket,

kteřé umožňují ničit bodové, silně bráněné cíle, dovolí dělostřelectvu, kromě tradiční metody vedení palby oddíly a bateriemi, přejít k plnění úkolů i palebnými četami a dokonce jednotlivými děly. Letectvo bude moci současně vést hromadné a soustředěné údery, ale i údery jednotlivými letouny a malými skupinami.

Nově bude řešena i otázka organizace palebného ničení nepřítele, boje s jeho rychle působícími, vysoce přesnými zbraňovými systémy, určení kritérií optimálního rozptýlení bojových sestav vojsk za útoku i v obraně s cílem zabezpečit jejich vysokou samostatnost, životaschopnost a ochranu při zachování jejich celkových bojových možností.

Zkušenosti z války na Blízkém východě potvrzují velký význam rychlého růstu **efektivnosti střeliva**, které se z hlediska svých ničivých účinků přibližuje k taktickým jaderným zbraním. Při použití takového střeliva mohou vojska nejen přesně ničit cíle (objekty), ale soustředováním palby vytvářet na hlavních směrech **pásma úplného zničení** živé síly, svým způsobem „palebné trhliny“ v sestavách nepřítele. To ukazuje, že charakter bojové činnosti za použití klasických prostředků se do určité míry přibližuje podmínkám činnosti za použití jaderných zbraní. Vytvářejí se předpoklady pro zvyšování rozhodnosti a aktivity, vedení rychlé a dynamické bojové činnosti. Při využívání vzniklých mezer v bojové sestavě vojsk nepřítele mohou vojska v krátké době úspěšně prolomovat obranu, uskutečňovat obchvaty a obejití nepřátelských odporů, rozhodně rozvíjet útok a vést jej do značné hloubky.

Používání vysoce přesných zbraní a střeliva se zvýšenou účinností nepřítelem nutí vlastní vojska k tomu, aby přijímala opatření proti palebnému manévru nepřítele, chránila vojska proti jeho účinkům a kladla důraz na ženijní úpravy terénu. Při organizaci boje je nutné rozpracovávat opatření k včasnému vyvedení jednotek z možných úderů, k obnovování bojeschopnosti vojsk a míst velení a k likvidaci následků palebných úderů nepřítele.

Z hlediska rozvoje dalších směrů v oblasti taktiky je nezbytné brát v úvahu skutečnost, že se **zvětšuje délka střelby nových palebných prostředků**. Značně se zvyšují technické předpoklady pro **hluboké palebné ničení nepřítele**. V současné době vzniká objektivní požadavek ničit nepřítele nejen v dotyku, ale zejména jeho druhé sledy a zálohy, prostředky jaderného napadení, průzkumné palebné systémy, bojové vrtulníky, taktické letectvo, které jsou rozmístěny v hloubce. V takových podmínkách tzv. **blízký palebný boj**, který se vede především v zájmu prvosledových jednotek, se bude propojovat s vedením **dalekého palebného boje** s cílem poutat nepřítele a ničit jeho důležité objekty.

Nutnost dalšího zvětšování hloubky palebného ničení, podle zahraničních specialistů vyplývá rovněž ze snahy předejít nepřítele v zahájení palby, získat čas, získat a udržet palebnou iniciativu, což se dosahuje dovedným využitím délky střelby soudobých prostředků ničení.

Tyto skutečnosti vytvářejí perspektivu pro rozvoj **taktiky hluboké činnosti**, založené na pružném spojování palby, úderu a manévru při vedoucí úloze palby. Jednotky a útvary budou v taktické i operační hloubce působit zpravidla ve značné vzdálenosti jeden od druhého, na samostatných směrech, rozčleněně podél fronty i do hloubky. Budou mít nejen odkryté boky, ale i týly. Hluboké palebné ničení má v současných podmínkách uplatnění v taktickém měřítku. Ve svazcích armád NATO jsou pro tyto úkoly dalekonosné dělostřelectvo, taktické rakety, jednotky bojových vrtulníků a podpůrné letectvo. To znamená, že množství sil a prostředků, zúčastněných v palebném úderu a manévru palbou a jejich možnosti se značně zvýšily.

V zahraničním tisku se uvádí, že podobný hluboký palebný úder, manévr palebnými prostředky se může uskutečňovat s cílem ničit přesunované nepřátelské zálohy, pro-

středky jaderného napadení, bojové vrtulníky, radioelektronické objekty, místa velení atd. Dovedný manévr palbou ve spojitosti s minováním terénu na dálku umožňují rychle získat iniciativu, dosáhnout převahy nad nepřítelem a provádět nepřetržitou palebnou podporu vlastních vojsk v průběhu boje. Velký význam má hluboký palebný manévr při realizaci požadavku efektivně ničit rychle působící průzkumné a palebné systémy. **Rozhodující podmínkou úspěšného jejich ničení je předejít tyto prostředky ve vedení hromadných úderů a rychle měnit palebná postavení vlastních palebných prostředků.**

Efektivními prostředky pro vedení hlubokého palebného boje, zejména v boji proti bojovým kompletům, se ukázaly v lokálních válkách vrtulníky. Mají především velký rádius činnosti a mohou rychle zjistit manévrující a dobře maskované cíle a v krátké době s velkou pravděpodobností je ničit. Manévr vrtulníků vychází z jejich pohyblivosti, překvapivosti použití efektivních palebných prostředků — řízených a neřízených raket třídy „vzduch—vzduch“ a „vzduch—země“, dále kanónových a kulometných zbraní, pum a min. Podle vzniklé situace a charakteru terénu jsou různé způsoby manévru vrtulníků. Někdy působí z létek, jindy využívají terénu a skryté se přibližují k cíli, nebo provádějí křivočarý let k cíli.

Hluboký palebný boj s cílem zničit a poutat činnost bránících se nebo útočících vojsk se uplatnil v lokálních válkách. V periodickém tisku se uvádí, že hloubka současného palebného ničení v soudobých podmínkách dosahuje 300 i více km. Přitom se plánuje používat dalekosmose dělostřelectvo do hloubky až 40 km, manévrovací vrtulníkové skupiny do 50—60 km, operačně taktické rakety do 200 km, taktické letectvo do 300 i více km. Tyto údaje ukazují, že vzniká nebezpečí palebného ničení nepřítelem nejen prvních, ale i druhých sledů, záloh, uskupení raketových vojsk a dělostřelectva, vojsk PVO, míst velení a týlových objektů.

Velké vypětí a nepřetržitá bojová činnost budou charakteristickými rysy boje obou stran s cílem dosáhnout palebné převahy. Její úspěch bude záviset na dovedném soustředování mohutných palebných úderů na důležité směry, na včasném manévrování palebnými prostředky, na okamžitém ničení zjištěných vysoc přesných zbraní nepřítele, na udržování vysoké bojové pohotovosti vlastních palebných prostředků, zejména dalekosmose. V boji o dosažení palebné převahy patří významné místo, jak ukázaly zkušenosti z bojové činnosti na Blízkém východě [1973, 1982], **vzájemnému souboji různých zbraňových systémů, např. tanků proti tankům a protitankovým prostředkům, dělostřelectva proti dělostřelectvu, tankům a průzkumným a raketovým systémům; vrtulníků s prostředky PVO atd. S cílem předejít nepřítele při zahájení palby a uskutečnit překvapivý manévr palbou se vedla často palba na maximální dostřel, okamžitě po zjištění cíle. Tento vzájemný souboj vyhrál ten, kdo měl lépe organizovaný průzkum, kdo dovedl přelstít nepřítele ve způsobech činnosti, rychleji a dovedněji vedl palebný úder a manévr a dosáhl zničení cíle první ranou.**

Současně s vysokou palebnou efektivností nových zbraní má **velký vliv na rozvoj taktiky zvyšování nejen pozemní, ale i vzdušné mobility vojsk.** Rostoucí úderná a palebná síla, vysoká pohyblivost a nasycenost vojsk leteckými prostředky vytvořily materiální předpoklady k tomu, aby v soudobém boji síly jakéhokoli vševojskového svazku mohly prakticky bez zpomalení realizovat a využívat výsledků hlubokých palebných úderů. Toho může být dosaženo nepřetržitým vysazováním různých vzdušných úsadek do týlu nepřítele nebo aktivní činností předsunutých útvarů a jednotek, které pronikly vzniklými mezerami po palebných úderech. **Cílem takovéto činnosti bude rychle a plně využít výsledků hlubokého palebného ničení a nedovolit nepříтели, aby obnovil narušený systém palby, součinnosti a rozdělil úsilí jeho prvních i druhých sledů a záloh.**

Vzdušný a pozemní charakter soudobého vševojskového boje vytváří, podle názorů na Západě, výhodné předpoklady pro použití nových, pro protivníka neočekávaných tak-

tických způsobů. Např. obejití protivníka vzduchem, vedení kombinovaných pozemních a vzdušných úderů z různých směrů silami vojsk útočícího sledu čelně a skupinou samostatných jednotek, které pronikly do hloubky nepřátelské sestavy anebo vzdušnými výsady z týlu.

Hlavní předností nové formy taktického manévru — **obejití vzduchem** při srovnání s pozemními způsoby manévru — obchvatem a obejitím je nezávislost vojsk na stavu pozemních komunikací, získání času, předejití a překvapení nepřítele. Kromě toho je možné rychle přenést úsilí z jednoho směru na druhý a z jednoho prostoru do druhého.

Obejití vzduchem se podle názorů vojenských specialistů USA může uskutečnit nejen vysazením vzdušných výsadek, ale i přepravou jednotlivých útvarů a jednotek pomocí vrtulníků do hloubky protivníka. Tendence rozvoje „taktiky přepadové činnosti“, jak počítají na Západě, se bude rozšiřovat. Zkušenosti z lokálních válek potvrzují, že přepadová činnost bude uplatňována jak za útoku, tak i v obraně. Např. přepadové jednotky mohou vést boj s prostředky jaderného napadení a jinými důležitými objekty, ničit nebo poutat činnost záloh, ničit místa velení, spojovací uzly, prostředky PVO a REB atd.

V lokálních válkách došlo k využívání i poměrně malých přepadových odřadů — zesílené vševojskové jednotky. Zvyšovala se jejich taktická a palebná samostatnost a přesná součinnost s letectvem. Přepadové jednotky měly vysokou bojovou samostatnost a mohly poměrně dlouhou dobu působit v týlu nepřítele v odtržení od hlavních sil. Tyto jednotky vedly směle, překvapivé údery na životně důležité objekty, rychle přenášely úsilí z jednoho směru na druhý.

V zahraničních armádách, podle zkušeností z taktických cvičení vojsk NATO, se uplatňují hromadné přesuny vojsk vzdušnou cestou a přepadová činnost vzdušných i pozemních manévrovacích skupin do týlu nepřítele. To znamená, že pro soudobý boj budou charakteristická hluboká, vzájemně vklíněná vojska bojujících stran, časté střetné boje různých takto složených a předurčených taktických uskupení.

Novou formou taktické činnosti pravděpodobně budou samostatné **vzdušné boje vrtulníků** a jím odpovídající způsoby plnění bojových úkolů. Rozšiřuje se spektrum činnosti vrtulníků proti pozemním vojskům vedením neočekávaných úderů z létek v malých výškách a použití nejrůznějších forem palebného manévru. Z toho vyplývá pro taktiku úkol — hlouběji rozpracovávat efektivní způsoby boje s vrtulníky a spolehlivé ochrany vojsk proti leteckým úderům vytvářením protivrtulníkové přehradné palby na nejdůležitějších směrech.

V lokálních válkách byly oběma stranami **hromadně použity radioelektronické a optoelektronické prostředky** a došlo k rozmachu radioelektronického boje. Zkušenosti ukazují, že při dovedném uskutečňování REB může být dezorganizován systém velení vojskům a zbráním nepřítele, může dojít ke snížení efektivnosti nepřátelského průzkumu a tím i k překvapivému úderu na nepřítele.

Proto ne náhodou se v současné době v armádách NATO věnuje velká pozornost rozpracování různých radioelektronických, optoelektronických, infračervených, laserových, televizních a jiných systémů a taktice jejich použití v boji. To vše se děje s cílem zabezpečit pevné velení vojskům, zbráním a radioelektronickému umlčení odpovídajících systémů velení nepřítele. V americké armádě se intenzivně uskutečňují opatření ke zvýšení možností vedení REB na taktickém stupni s cílem získat radioelektronickou převahu rušením systémů velení nepřítele a spolehlivou ochranou vlastních systémů a prostředků velení vojskům a zbráním.

Možnosti širokého použití různých radioelektronických a jiných systémů v soudobém boji vyžadují organizovat protipatření a ochranu. Radioelektronické, optoelektronické a jiné podobné prostředky plní nyní úlohu nejen zabezpečující funkce při velení voj-

skům a zbraním, ale staly se mohutným prostředkem přímého působení na nepřítele. V soudobých podmínkách jsou **radioelektronické prostředky novou, velmi efektivní zbraní.**

I když prostředky REB z hlediska svých bojových kvalit nepatří v pravém slova smyslu k prostředkům ničení, může být jejich vliv na boj, jak ukazují zkušenosti z bojové činnosti v Libanonu a na Falklandských ostrovech, velmi značný. V soudobých podmínkách nestačí získat kvalitativní a kvantitativní převahu nad nepřítelem ve zbraních a bojové technice, je třeba umět vyhrát i boj v éteru. Bez toho nelze počítat s úspěchem v boji.

Z toho vyplývá, že **REB z hlediska svého významu a efektivnosti má snahu vyjít z rámce určitého druhu zabezpečení a změnit se v jednu z důležitých součástí obsahu bojové činnosti.** Dnes již do značné míry předurčuje obecný průběh a výsledek boje. Při řešení jakékoli otázky organizace boje patří důležité místo organizaci a vedení REB. Vzniká tak analogie se situací v padesátých letech, kdy se protitanková a protivzdušná obrana změnila z druhu bojového zabezpečení v hlavní součást bojové činnosti. K tomu nyní dochází u REB. Jakákoli činnost velitele — přijímání rozhodnutí, stanovení bojových úkolů útvarům a jednotkám, sladění bojové činnosti vojsk i jejich všestranné zabezpečení — musí jako důležitý prvek obsahovat otázky pečlivé organizace a vedení REB.

Můžeme konstatovat, že **soudobé změny v rozvoji zbraní a bojové techniky mají za následek i nový stupeň ve zdokonalování taktiky vševojskového boje.** Vlivem nových, mohutnějších a efektivnějších prostředků ozbrojeného zápasu se v cizích armádách podstatně zvýšil význam pozemní a vzdušné činnosti. Soudobá taktika se změnila nejen v taktiku hlubokého, ale i prostorového boje, který se aktivně vede současně na zemi i ve vzduchu.

Nové prostředky ozbrojeného zápasu ovlivňují obsah všech hlavních principů boje. Existence vysoce přesných zbraní, podle názorů cizích specialistů, vyžaduje přehodnotit některé zásady uvádění vojsk do bojové pohotovosti a jejich bojového použití, zvyšuje význam překvapení, přesné a nepřetržité součinnosti v boji. Nutí nově řešit otázky soustřeďování hlavního úsilí za útoku i v obraně, velení vojskům a všestranného zabezpečení bojové činnosti. Nebývale roste význam morálně psychologické přípravy vojsk.

Nové zbraně podstatně mění obsah a metody práce velitelů a štábů při přípravě a vedení boje. Vyžaduje se od nich tvůrčí přístup a iniciativa v hledání nových, нестандартních, efektivnějších způsobů ničení nepřítele.

To vše svědčí o tom, že **nyní se rodí a rozvíjí skutečně nová taktika vševojskového boje se zvláštními a jí specifickými rysy a zákonitostmi.** V souladu s tím je nutné z pohledu jiných pozic analyzovat rostoucí úlohu taktiky, její propojení s operačním uměním a strategií, zvyšující se vzájemný vztah útoku a obrany a jiné problémy taktické činnosti a vojenského umění vcelku.

V současné době vznikla celá řada nových problémů, které vyžadují okamžité řešení ve všech druzích ozbrojených sil. K nim patří např. vliv nových zbraní na taktiku činnosti letectva a vojsk PVO. Ukazuje se, že dnes můžeme hovořit nejen o nové taktice vševojskového boje, ale také o nové taktice vzdušného a protivzdušného boje. To vyplývá z toho, že proces technického zdokonalování v mnohých armádách zahrnuje kromě pozemních vojsk i ostatní druhy ozbrojených sil. Předmětem zvláštní pozornosti se může stát zkoumání způsobu dalšího zvyšování efektivnosti výcviku a výchovy vojsk a morálně psychologické přípravy vojáků.

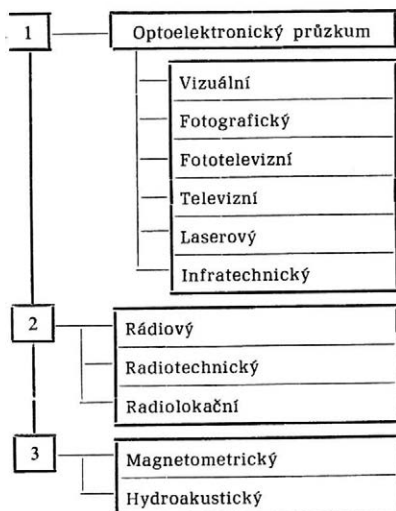
Řada otázek v tomto článku má charakter doporučení a námětů k diskuzi. Vyžadují další projednávání a praktické prověřování na taktických cvičeních.

z kapitalistických armád

TECHNICKÉ PROSTŘEDKY VZDUŠNÉHO PRŮZKUMU STÁTŮ NATO

(1. část)

Ničivost soudobých jaderných zbraní, velký dosah a přesnost jejich navedení na cíl kladou vysoké požadavky na průzkum, který se stává klíčem k úspěchu v boji, operaci i válce. Na základě toho považují specialisté Pentagonu a NATO průzkum za neoddelitelný komponent vojenského potenciálu zemí, neoddelitelnou součást bojové činnosti vojsk. Vznik nových bojových prostředků a s ním související základní změny ve vojenství vedly k rozšíření funkční sféry průzkumu v mírovém období i ve válce, vedly k rozšíření jeho potřebnosti a vymezily obsah řešených úkolů.

Obr. 1

Poznámka: Každý z těchto druhů průzkumu může být veden samostatně avšak nejpravděpodobnější bude použití více druhů průzkumu v úzké součinnosti, a to s cílem zvýšit věrohodnost údajů. Informace získané uvedenými druhy průzkumu jsou doplňovány agenturním průzkumem.

Podplukovník Ing. Jaroslav Hruška, CSc.

Základní úkoly průzkumu jsou obvykle formulovány takto:

- zjištění možností nepřítelů (zvláštní pozornost je věnována zjištění organizační struktury vojsk, výzbroje, taktiky, systémů a metod bojového a týlového zabezpečení),
- zjištění slabších stránek nepřítelů, jeho bojových sestav a uskupení,
- získání údajů o prostoru bojové činnosti (včetně přírodních i umělých objektů) a o meteorologické situaci.

Činnost při získávání údajů je dále koordinována podle informací o politické situaci v určité zemi a podle stavu ekonomiky v prostoru bojové činnosti. V celém systému průzkumných orgánů Severoatlantického paktu, kde hlavní slovo mají výzvědné služby USA, hrají důležitou roli rozvědky ministerstva národní obrany, členěné na rozvědky pozemních sil, vojenských vzdušných sil a vojenských námořních sil. Rozvědka vojenských vzdušných sil je v porovnání s ostatními rozvědkami

nejnákladnější. Velký význam je přikládán dalšímu růstu počtů a i zdokonalování prostředků k vedení průzkumu ze vzduchu.

V souvislosti s rostoucí úlohou jednotlivých malorozměrných objektů, jako jsou např. palebná postavení raket, dělostřelecká postavení, prostředky PVO, velitelská stanoviště a jiné, z nichž mnohé se vyznačují vysokou mobilitou a výhodnými rozměry pro maskování, rostou též požadavky na přípravu osádek průzkumných letounů. Mnohotvárnost a složitost úkolů, které stojí před vzdušným průzkumem, podmiňuje použití letounů s různými letovými taktickými charakteristikami, vybavenými celými technickými komplety pro získávání informací. Tyto komplety jsou zkonstruovány na základě různých fyzikálních principů a využívají širokého spektra elektromagnetických kmitů — od viditelných až po rádiové vlny.

Obecně je možné — podle způsobu získávání informací — dělit průzkum podle obr. 1.

Prostředky pro vedení optoelektronického průzkumu ze vzduchu **Vizuální a fotografický průzkum**

Způsoby a možnosti vedení vizuálního průzkumu jsou obecně známy, rovněž tak i technické prostředky umožňující co nejefektivnější pozorování. Vizuální průzkum ze vzduchu je veden převážně z výšek od 100 m do 1000 (2000) m. Doba pozorování závisí na charakteru cíle, výšce a rychlosti letu průzkumného letounu. Např. na pozorování středního letiště se předpokládá doba asi dvacet sekund.

Fotografický průzkum převyšuje jiné druhy průzkumu v hodnověrnosti, objemu i kvalitě informace. Navíc se fotografické přístroje široce používají pro fixaci obrazů získaných televizním, infratechnickým i radiolokačním průzkumem. Soudobý letecký fotografický aparát (LFA) je velmi složitý a přesný opticko-mechanický přístroj s optikou a mechanickou kompenzací posuvu filmu vzhledem k rychlosti letu a výšce letu průzkumného letounu. Moderní LFA jsou řízeny mikropočítači. Ve Spojených státech amerických a v dalších státech NATO je v současné době ve výzbroji více než 100 typů LFA různého určení pro zabezpečení široké škály průzkumných

úkolů jak v míru, tak i ve válce. Mají zavedeno standardní označení, kde jednotlivá písmena znamenají: K — kamera, A — průzkum, B — kontrola bojové činnosti (bombardování, vzdušná střelba, aj.), C — kartografické snímkování, D — registrace zobrazení z obrazovek radiolokátorů, E — bez možnosti změny ohniskové vzdálenosti objektivu, F — filmovací kamery, M — univerzální, G, S — pro speciální určení.

Velká ohnisková vzdálenost objektivů používaných u LFA umožňuje získat poměrně přesné údaje, hlavně zaregistrovat změny oproti předešlé sejmutému snímku. To klade nároky na pečlivé maskování nejen stacionárních vojenských objektů, ale i manévrujících vojsk. Používají se fotografické materiály s různými spektrálními charakteristikami. Pro barevné fotografování např. třívrstvé negativní i inverzní filmy s rozlišovací schopností 70–100 čárek na 1 mm, pro snímkování v oblasti blízké infračervenému spektru a také pro snímání z velkých výšek nebo při zclonění dýmem infrachromatické filmy, citlivé nejvíce v pásmu 0,4 až 0,9 μm .

Použití televizní techniky pro průzkum

K nedostatkům fotografování ze vzduchu patří, kromě závislosti kvality zobrazení na meteorologických podmínkách a stavu atmosféry, obtížnosti zjištění zamaskovaných objektů, i dlouhá doba pro vyvolávání fo-

tografických materiálů a též náročnost na čas při dešifrování snímků.

Operativnost průzkumu značně zvyšuje použití televizní techniky. Zobrazení terénu i objektů, nad kterými přelétává prů-

Tabulka 1

Označení (výrobce)	Určení	Technické údaje	Použití — letoun	Poznámka
AN/AVQ-22	Pro práci při slabém osvětlení terénu	Umožňuje pozorování terénu v úhlu $\pm 45^\circ$ od linie kursu letu. Terén je zobrazován na indikátorech (obrazovkách) s úhlopříčkou 250 mm. Kromě obrazu terénu se vyznačuje i profil tratě letu, dále údaje o výšce, rychlosti, kursu letu atd.	Patří do výbavy elektrooptického systému strategických bombardérů B-52G, H. Obrazovky jsou umístěny na přístrojové desce obou pilotů, střelce i operátora	Do systému patří i stanice pro infrasmímkování označená AN/AAQ-6
AN/AVQ-10 (Philco Ford)	Pro práci při slabém osvětlení terénu	Zjištění cíle televizní kamerou, dálka obzoru 16 km; potom ozařování cíle paprskem laseru a navádění prostředků ničení používajících laserové naváděcí hlavičky	Taktický stíhač F-4D Phantom, umístěno v podvěsném kontejneru, laserové zařízení uvádí do chodu pilot a ozařuje cíl	Skládá se z televizní aparatury a ze zařízení pro ozařování cíle paprskem laseru
AN/AXR-13 (General Electric)	Pro zjišťování hladinových cílů v noci	Kamera je vybavena optoelektronickým zesilovačem jasu obrazu	Stanice je umístěna v podvěsném kontejneru na letounech vojenských námořních sil USA R-3S Orion	Výrobce měl již v roce 1970 objednávku na 80 těchto zařízení
AN/UXD-1	Pro vedení vzdušného průzkumu ve výškách 15 000 m	Kamera je osazena vidikonem. Rozlišovací schopnost na obrazovce v letounu je kolem 2000 řádků, na pozemním zařízení je až 6000 řádků	Stanice byla zkoušena už v r. 1975 na letounu RF-4C, videosignály se vysílají prakticky bez zpoždění na pozemní stanoviště rádiem a současně se zobrazují na obrazovce na palubě letounu	
AN/ASQ-132	Pro zjišťování cílů v noci	Do kompletního zařízení patří televizní kamera s infrapřístroji pro zjišťování cílů a dva infradetektory; televizní indikátory jsou před oběma piloty, na obrazovce se zobrazují značky polohy a azimutu a dále i zaměřovací kříž pro použití zbraní	Stanice byla široce používána na amerických vrtulnících typu UH-1M ve válce ve Vietnamu	S tímto zařízením se můžeme setkat i na vrtulnících, které jsou ve výzbroji jednotek a útvarů USA dislokovaných v pásmu proti ČSSR
UVR-700 (General Electric)	Pro průzkum, pozorování terénu a řízení palby palubních zbraní jak ve dne, tak i v noci	Základním elementem je elektronický blok pro vyhledávání cílů podle rozdílu amplitud videosignálů a jejich značkování na indikátoru. Servosystém zabezpečuje natočení optické osy kamery na vybraný cíl	Stanice se montuje na gyroskopicky stabilizované nosníky letounů a vrtulníků	Seriová výroba

Označení (výrobce)	Určení	Technické údaje
AN/AAS-18	Pořizování infrasnímek v noci a za ztížených povětrnostních podmínek	Rozsahy: 3–5 μ m, 8–13 μ m teplotní citlivost: 0,2–0,5 °C úhel snímání: 120° operační výška: 150–1500 m zásoba filmu: 150 m délka snímání pásu: 450 km
AN/AAD-5 (USA) AN/ASS-24	Pořizování infrasnímek v noci a za ztížených povětrnostních podmínek	Přijímač má dvě vakuové kamery, z nichž v každé je jako citlivé elementy použito 12 kadmiovo-telurových čidel pro pásmo 8–14 μ m, –193 °C provozní teplota: 120 W při napětí 115 V/400 Hz příkon: 200 W při napětí 28 V/400 Hz
Blue-Baron (Švédsko)	Šikmé i svislé snímání ve dne i v noci	Aktivní infraprůzkumný systém — speciální systém objektivů a infrafiltrů + 3 fotoparáty — snímá kolmo k ose letounu v úhlu $12 \times 40^\circ$, hmotnost 320 kg
Red-Baron (Švédsko)	Fotografování terenu ze vzduchu při dozukové rychlosti	Pasivní infraprůzkumný systém, soustava chlazená tekutým héliem, kamera gyroskopicky stabilizovaná, citlivost 0,3 °C, rozlišovací schopnost 1 rad
Green-Baron (Švédsko)	Snímání terenu ve dne i v noci	Modernizovaný systém Red-Baron. Základním elementem je přijímač pasivní infrazářezní RS-700 (Texas Instruments) + 4 fotoaparáty (Vinten) + doplňkové zařízení, radiovýškoměr, gyroskopický stabilizátor a elektronika
AN/AAR-34 (USA) firma: Cincinnati Electronics	Zabezpečuje varování posádky o přítomnosti cílů (raket a letounů) v zadní polosféře	Sektor obzoru: 140° v azimutu 95° ve svislé rovině pracovní rozsah: 3–15 μ m příkon: 124 W pracovní podmínky: relativní vlhkost vzduchu do 100 %, teplota –50 °C až +130 °C
AN/AAR-18 (USA)	Varuje posádku o startu PL raket s infrahlavicemi z dolní polosféry	Stanice může pracovat při relativní vlhkosti vzduchu 95 %, teplotách –40 °C až +54 °C, atmosférickém tlaku odpovídajícím výšce 3000 m Další údaje jsou stejné jako u AN/AAR-34

zkumný letoun, se prakticky bez zpoždění vysílá na pozemní stanoviště po vysokofrekvenčním kanálu. Vzhledem k tomu, že vysokofrekvenční kanál je možné rušit, je snaha uplatňovat přenos dat po paprsku laseru, kde je rušení prakticky nemožné. Snímaný terén se zobrazuje na televizní obrazovce a pořizuje se záznam na film. Základním elementem leteckých palubních TV zařízení jsou výsoco citlivé snímací kamery, které mohou pracovat i při velmi slabém osvětlení terénu. Např. odražené světlo od terénu může uprostřed bezoblačného dne dosáhnout intenzity až 10^5 luxů, při západu slunce nebo východu slunce hodnot 2. 10^2 luxů, v noci při měsíčním

svitu 2. 10^{-1} luxů a při bezměsíční noci 10^{-3} luxů. Snímací kamery jsou spojené s elektrooptickými zesilovači, jsou vybaveny (výroba v USA, Velké Británii, NSR a Holandsku), světlocitlivé vrstvy těchto kamer jsou vyrobeny např. na bázi elementů z křemíkových fotodiód a mají vysokou citlivost. Výrobně jsou jednoduché, mají dostatečnou životnost a malou světelnou setrvačnost.

Ve výrobě televizních kamer nacházejí použití i nové materiály, citlivé na světlo o různých vlnových délkách. Jsou to pevné matrice ze slitin různých vzácných kovů (kadmium, rtuť, telur aj.) a postupně nahrazují vakuové snímací elektronky. Kame-

Tabulka 2

Způsoby použití	Umístění — letoun	Poznámka
Záběry jsou elektronicky přenášeny na standardní filmový pás a při jejich vyhodnocování na pozemním stanovišti lze rozlišit na snímku pořízeném z výšky 1000 m objekty o velikosti 1,5 až 1,6 m	RF-4C, E (pod sedadlem druhého pilota) RB-57	Snímky je možné zaznamenat nejen na film, ale i na videocamagnetofon
Kmitočet snímání, výběr kamery (čidla) řídí počítač v závislosti na rychlosti a výšce letu průzkumného letounu. Přijaté signály se zesilují a vedou na vicepaprskovou snímací elektroniku o průměru 127 mm a odtud se snímají na film široký 116 mm. Na okrajích filmu se zaznamenávají čas, souřadnice, rychlost a výška letu	RF-4C F-14 F-15	V letounech F-14 a F-15 je zabudováno do speciálních kontejnerů „Fast Pack“ spolu s ostatní průzkumnou aparaturou
Nejlepší výsledky jsou při výšce letu 50–300 m a rychlosti 0,95 M; při výšce letu 300 m postačí zásoba filmu na 100 km „pás“ terénu	S-5 Draken (v kontejneru) a jiné letouny	Výroba v kooperaci s Kanadou a Anglií
Snímá energii vyzařovanou terénem nebo předměty na něm a přes soustavu speciálních hranolů, zrcadel a čoček předává na přijímač — 6 citlivých detektorů — signály pomocí elektroluminiscenčních diod a z nich na film		Posuv filmu je řízen podle výšky a rychlosti letu průzkumného letounu
Kontejner s aparaturou může být podvěšen pod křídlem nebo trupem letounu na standardním závěsu používaném v celém letectvu NATO	Možnosti použití na průzkumných letounech NATO v pásmu proti ČSSR	Kontejner: délka 3 m průměr 0,5 m hmotnost 180 kg
Upozornění o cíli se zobrazuje na stínítku obrazovky v kabině letounu a zároveň se vysílá akustický signál. V indikátoru je použita rastrová časová základna, citlivé elementy přijímače jsou vyrobeny na bázi antimonidu indiu	F-111	Atmosférický tlak nemá vliv na činnost až do výšky 21 000 m nad mořem
Hlavní části: hlavice pro vyhledávání a sledování, chladič ústrojí, pult řízení	Vrtulníky pro přímou podporu pozemních vojsk	Vyrábí též signály pro spuštění prostředků protičinnosti

ry používají soustavy několika objektivů s různými ohniskovými vzdálenostmi a dosahují obzor snímání 140°, což odpovídá šířce snímaného pásu 1600 m při výšce letu 300 m. Rozlišovací schopnost takové aparatury je lepší než 0,5 m. Použitím takových kamer se zmenšují rozměry snímacího zařízení, snižuje se příkon, zmenšuje se i potřebná šířka pásma pro přenos infor-

mace, ulehčuje se její kódování a zároveň se snižuje možnost rušení nepřitelem.

V současné době je ve výzbroji vojenských vzdušných sil USA a jejich spojenců množství palubních televizních průzkumných zařízení. Stručné charakteristiky vybraných televizních zařízení uvádí **tabulka 1**.

Možnosti použití laserů v průzkumu

Laserová technika nachází postupně stále širší uplatnění v zařízeních pro označování cílů, v systémech řízení palby, v různých druzích dálkoměrů i v samonávěd-

cích systémech raket. Zároveň se vyvíjejí a vyrábějí zařízení — přijímače — pro zjišťování a zaměřování zdrojů laserového záření.

Lasery v současnosti používané generují záření na vlnách o délce 0,69 μm až 2,09 μm . Nejvíce se používají generátory pracující s aluminio-itriovým krystalem na vlně 1,06 μm , tj. v té části spektra, kde mají soudobé přijímače této energie největší citlivost. Vyvíjejí se též lasery pracující v tzv. středním (1,7–10 μm) a vzdáleném (10–750 μm) pásmu infračerveného spektra. Pozornost se věnuje i vývoji přijímačů pro zjišťování a zaměřování zdrojů laserového záření. Americká firma „Cincinnati electronics“ vyrábí např. přijímač pod označením AN/AAR-38, který se umísťuje na vrtulnících.

Použití nacházejí i průzkumné širokopásmové přijímače, tzv. „mozaikové přijímače“, které mají vysokou přesnost, rozlišovací schopnost a okamžitý přehled o velkém sektoru. V USA se vyrábí „mozaika“ s přijímači čidly o průměrech 0,38 mm. K výstupu každého čidla je zapojen zesilovač. Celá mozaika se zesilovači spolu má rozměry 125×100×25 mm a pracovní rozsah 1–25 μm vlnové délky zkoumaného záření.

V použití jsou i signalizační zařízení opticko-elektronického typu, malorozměrná, umísťovaná skrytě v blízkosti objektů průzkumu, např. v dutině stromu o průměru 60–70 mm a výšce 800 mm, v horní části má být otvor pro čidlo. Přístroj má dálkové ovládání, informace se ukládá do paměti a na povel předává pomocí rádia adresátu. Dosah je 20 km. Přístroj umístěn na letounu je dosah až 600 km (z výšky 20 000 m, z družice je dosah obdobného zařízení až 36 000 km). Může zjišťovat laserové záření v rozsazích 0,48–0,64 μm , 0,64–0,88 μm a 0,88–1,1 μm s opakovací periodou impulsů 1 μs – 600 μs , zaznamenávat astronomický čas a jiné údaje. Čidlo pracuje v sektoru 80 stupňů.

Široké použití laserové techniky — zvláště v oblasti průzkumu — může mít takový vliv na taktiku vedení bojové činnosti, jaký svého času zaznamenala radiolokace. O důležitosti a perspektivnosti stálého rozvoje přesvědčují rozpočty USA na vývoj a výrobu laserových a infrabojových a průzkumných prostředků.

Infratechnický průzkum

Technika, která využívá infračervené záření, se stala nejen doplňkovou, ale v řadě případů vystřídala tradiční radiolokační prostředky v systémech průzkumu i řízení zbraní u vojenských vzdušných sil USA a NATO.

Infratechnika dovoluje zjišťovat a pozorovat cíle v kterékoliv denní i noční době, průzkum se vyznačuje skrytostí a je odolný proti rušení. Infraprůzkum zjišťuje jednak záření zdrojů tepla, jednak jejich zbytkové vyzařování tepla. Přístroje mají velkou rozlišovací schopnost, hlavně v úhlových souřadnicích, což se uplatňuje zejména při sledování nízko letících cílů, pomáhají zjišťovat objekty zamaskované proti vizuálnímu průzkumu. Přístroje, ve srovnání s radiolokační technikou, jsou jednodušší, rozměrově menší i levnější.

Snímky pořízené s pomocí infraaparatury umožňují nejen pozorování vlastních objektů, ale i sledování jejich momentálního tepelného stavu. Je tak možné sledovat bojovou připravenost techniky k činnosti podle stupně jejího zahřátí. To rozšiřuje možnosti infratechniky ve dne; čas těsně před svítáním je pro tento druh průzkumu považován za optimální, neboť tehdy je zobrazení terénu a předmětů na něm nejkontrastnější. Přístroje „dovedou“ odlišit tělesa dutá a plná, neboť duté těleso se ohřívá a chladne rychleji než těleso

plné. Tento fakt je nutné brát v úvahu u vojsk při aplikaci klamných objektů.

Vyvíjejí a vyrábějí se i varovná zařízení — pro varování posádek letounů před raketami s infranaváděcími hlavicemi, které zároveň vytvářejí povely a signály pro zapnutí prostředků aktivní ochrany. Označení např. AN/AAR-34, 38. Mají však dosud řadu nedostatků, mohou „varovat“ posádku letounu i na velké množství „mylných“ signálů a mají poměrně úzký sektor činnosti.

Nedostatkem infraprůzkumných zařízení je závislost jejich práce na meteorologických podmínkách, omezení jejich činnosti při dešti a mlze. Značné úsilí je věnováno zvýšení dosahů, zabezpečení práce za každého počasí a zvýšení rozlišovací schopnosti [soudobé přístroje mají rozlišovací schopnost od jednoho do několika miliradiánů, což odpovídá hodnotě 0,3 m při výšce letu průzkumného letounu 300 m].

Ve vývoji a výrobě nových druhů infraprůzkumných aparatur má své místo široká komplexnost spolu se snahou odpoutat závislost přístrojů na opticko-mechanickém způsobu snímání. Postupně budou používány všechny dostupné technické prostředky včetně fotografických, televizních, laserových i radiolokačních a řízení práce takových komplexů moderními počítači.

Údaje o některých infrazářizech jsou v tabulce 2.

СОДЕРЖАНИЕ

Полковник Игорь Румлер, кандидат философских наук, доцент	
Идеологическая диверсия и ее методы как орудие политики империализма . . .	3
На основе двух элементарных подходов формирования методов идеологической диверсии империализма, а также долголетней практики их применения автор статьи рассматривает две взаимно связанные группы методов — психологические и идеологическо-психологические.	
Полковник Олдриж Бегоуек, кандидат философских наук, доцент	
О современных вопросах борьбы против идеологической диверсии в ЧНА . . .	9
Автор показывает основные выходы анализа вражеского идейного диверсионного действия и теоретико-практические вопросы борьбы с вражеской пропагандой в условиях ЧНА.	
Генерал-майор Войтех Кантнер полковник Карел Треглер	
Задачи ППР в управлении обороной и защитой территории страны	14
Авторы исходя из теоретических требований соответствующих решений президиума ЦК КПЧ обобщают долговременный опыт политического управления ЗапВО в ходе обеспечения этой требовательной задачи.	
О 40-й годовщине Львовско-Сандомерской наступательной операции	22
В статье излагается значение окончания этой операции, которая создала условия для завершения освобождения Польши, Чехословакии и к выходу Советской армии на территорию фашистской Германии. Излагается также ее вклад в дальнейшее развитие теории и практики Советского военного искусства.	
ВОЕННОЕ ИСКУССТВО	
Генерал-майор Вацлав Роучка, кандидат военных наук полковник Пршекек Ворличек, кандидат военных наук, доцент	
Разведывательно-ударные комплексы противника и их влияние на действия штабов и войск	29
Авторы статьи исходя из развития и внедрения разведывательно-ударных комплексов противника, с точки зрения их возможного воздействия рассматривают отдельные области действий штабов и войск, уделяя особое внимание боевой и мобилизационной готовности, оперативному разветриванию войск, прорыву обороны противника, преодолению водных рубежей, вводу в бой вторых эшелонов а также управлению войсками.	
Полковник Владимир Тесарж	
О встречном бою	37
Автор статьи обращает внимание прежде всего на действия командира и штаба дивизии в ходе организации марша с предвидением встречного боя (решение, взаимодействие, опережение противника) и в ходе ведения встречного боя.	

Полковник Ярослав Коларж, кандидат военных наук, доцент
подполковник Франтишек Коржистек, кандидат военных наук

Решение командира – творчество модели боя 43

Авторы статьи на основе нового боевого устава рассматривают работу командира и штаба в ходе подготовки решения и классифицируют методы творчества моделей боя (операции) для дальнейшего улучшения процесса управления войсками.

Полковник Ян Папрчка

Содержание и задачи радиоэлектронной борьбы в современных условиях . . 50

Автор статьи на основе анализа локальных войн, а также выводов Советского военного искусства рассматривает основные задачи радиоэлектронной борьбы и ее содержание: поражение, радиоэлектронное глушение, радиоэлектронная защита и борьба с технической разведкой противника.

Полковник Милан Новотны, кандидат военных наук, доцент

О работе штаба РВиА в автоматизированной подсистеме управления 59

Автор статьи рассматривает вопросы работы штаба РВиА в автоматизированной подсистеме управления, уделяя особое внимание работе подсистемы, организационному построению штаба, его методике работы и подготовке кадров.

Генерал-майор Мирослав Будски

К возникновению Химического войска ЧНА 63

Автор статьи, в связи с 35 годовщиной возникновения Химического войска ЧНА, рассматривает исторический путь его развития а задачи войска в современных условиях.

Генерал-майор Милан Гавалец

Транспортно-снабжение система в оперативном тылу 68

Автор приводит коренные принципы реализации транспортно-снабжения системы в новых организационных структурах оперативного и тактического тылов. Занимается распределением запасов, отдельными видами транспорта, организацией и управлением транспортно-снабжения системой.

Подполковник Франтишек Пилик, кандидат военных наук

Использование проекта „Вытеза-5„ для нужд штаба вооружения 75

Автор знакомит читателей с возможностями использования проекта в ходе решения технического обеспечения операции материалом вооружения.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Новое оружие – новая тактика 79

ИНФОРМАЦИИ

Подполковник Ярослав Грушка, кандидат военных наук

Технические средства воздушной разведки государств НАТО (1-я часть) . . . 85

Автор рассматривает возможности воздушной разведки вероятного противника. Указывает основные технические возможности оптико-электронной разведки – визуальной и фотографической, использование телевизионной техники, лазеров и инфратехники.